

Установа адукацыі
«БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
ТЭХНАЛАГІЧНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ»

І. М. Рыжанкоў

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ: СТРУКТУРНА-ЛАГІЧНЫЯ СХЕМЫ

*Рэкамендавана
вучэбна-метадычным аб'яднаннем па гуманітарнай адукацыі
ў якасці вучэбна-метадычнага дапаможніка
па дысцыпліне «Гісторыя Беларусі»
для студэнтаў хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцяў
вышэйшых навучальных устаноў*

Мінск 2011

УДК 947.6(075.8)
ББК 63.3(2Бел)я73
Р93

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры
гісторыі Беларусі БДПУ імя Максіма Танка *А. М. Люты*;
кандыдат гістарычных навук, дацэнт, загадчык кафедры
айчыннай гісторыі і сусветнай культуры МДЛУ *С. Я. Новікаў*

Рыжанкоў, І. М.

Р93 Гісторыя Беларусі: структурна-лагічныя схемы : вучэб.-метадыч.
дапаможнік для студэнтаў хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцяў /
І. М. Рыжанкоў. – Мінск : БДТУ, 2011. – 125 с.
ISBN 978-985-530-093-0.

Дапаможнік уключае ў сябе вучэбна-метадычны матэрыял для практычных і семінарскіх заняткаў, структурна-лагічныя схемы, пытанні, апарат гістарычных тэрмінаў, спіс літаратуры для арганізацыі самастойнай працы студэнтаў.

Выданне прызначана для студэнтаў хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцяў вышэйшых навучальных устаноў, а таксама можа выкарыстоўвацца аспірантамі, выкладчыкамі пры вывучэнні і выкладанні дысцыпліны «Гісторыя Беларусі».

УДК 947.6(075.8)
ББК 63.3(2Бел)я73

ISBN 978-985-530-093-0

© УА «Беларускі дзяржаўны
тэхналагічны ўніверсітэт», 2011
© Рыжанкоў І. М., 2011

ПРАДМОВА

Прадстаўлены вучэбна-метадычны дапаможнік прызначаны для арганізацыі вучобы студэнтаў дзённай формы навучання хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцяў па гісторыі Беларусі. Гэта праца змяшчае ў сабе вучэбна-метадычны інструментарый, які дазваляе выкладчыкам універсітэтаў тэхнічага профілю эфектыўна ладзіць працэс засваення студэнтамі дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» як на семінарскіх занятках (30 гадзін), так і падчас ажыццяўлення імі самастойнай падрыхтоўкі.

Дапаможнік складаецца з наступных частак: раздзелы з асноўнымі паняццямі, структурна-лагічнымі схемамі і пытаннямі да іх; спіс літаратуры.

Сфармуляваныя ў працы гістарычныя, палітычныя, эканамічныя тэрміны пашыраюць слоўнікавы апарат студэнтаў, дазваляюць зарыентаваць іх інтэлектуальнае развіццё на перспектыву. Структурна-лагічныя схемы спрыяюць развіццю ў студэнтаў логікі, умення аналізаваць і апрацоўваць гістарычную інфармацыю, самастойна рабіць высновы, прапаноўваць магчымыя варыянты шляхоў гістарычнага развіцця. Таксама яны дазваляюць праводзіць параўнальна-гістарычнае вывучэнне грамадскіх і гаспадарчых сістэм і выкрываць іх эфектыўнасць, высвятляць узаемасувязь і ўзаемазалежнасць эканамічнай, палітычнай, духоўнай і інтэлектуальнай сфер жыццядзейнасці грамадства. Акрэсленыя пытанні спрыяюць уважанай ацэнцы мінулага, асэнсаванню і прыняццю матэрыяльных і маральных нормаў нашага грамадства. Акрамя таго, зварот да літаратуры надае працэсу навучання студэнтаў самастойны, пошукавы, пазнавальны характар. Як вынік, вырашаецца задача арганізацыі дыстанцыйнага навучання. Тэматычна і па змесце дадзены дапаможнік складзены ў поўнай адпаведнасці з новай тыпавай вучэбнай праграмай для вышэйшых навучальных устаноў па дысцыпліне «Гісторыя Беларусі». Раскрытыя тэмы ахопліваюць усе перыяды гісторыі Беларусі ад з'яўлення на яе тэрыторыі першых жыхароў і да сённяшняга часу.

Вучэбна-метадычная структура дапаможніка забяспечвае паспяховае фарміраванне ў студэнтаў сталай грамадзянскай пазіцыі, устойлівых патрыятычных перакананняў, выхавання асобы з каштоўнасцямі высокамаральнымі арыенцірамі і шырокім жыццёвым кругаглядам. Даюцца ўяўленні пра культурную, цывілізацыйную, гістарычную місію Рэспублікі Беларусь у свеце, яе дасягненні, праграму і перспектывы развіцця.

1. УВОДЗІНЫ Ў ДЫСЦЫПЛІНУ «ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ»

1.1. Гісторыя як навука. Месца гісторыі сярод грамадскіх навук. Метады і прынцыпы яе вывучэння.

1.2. Гістарычная перыядызацыя.

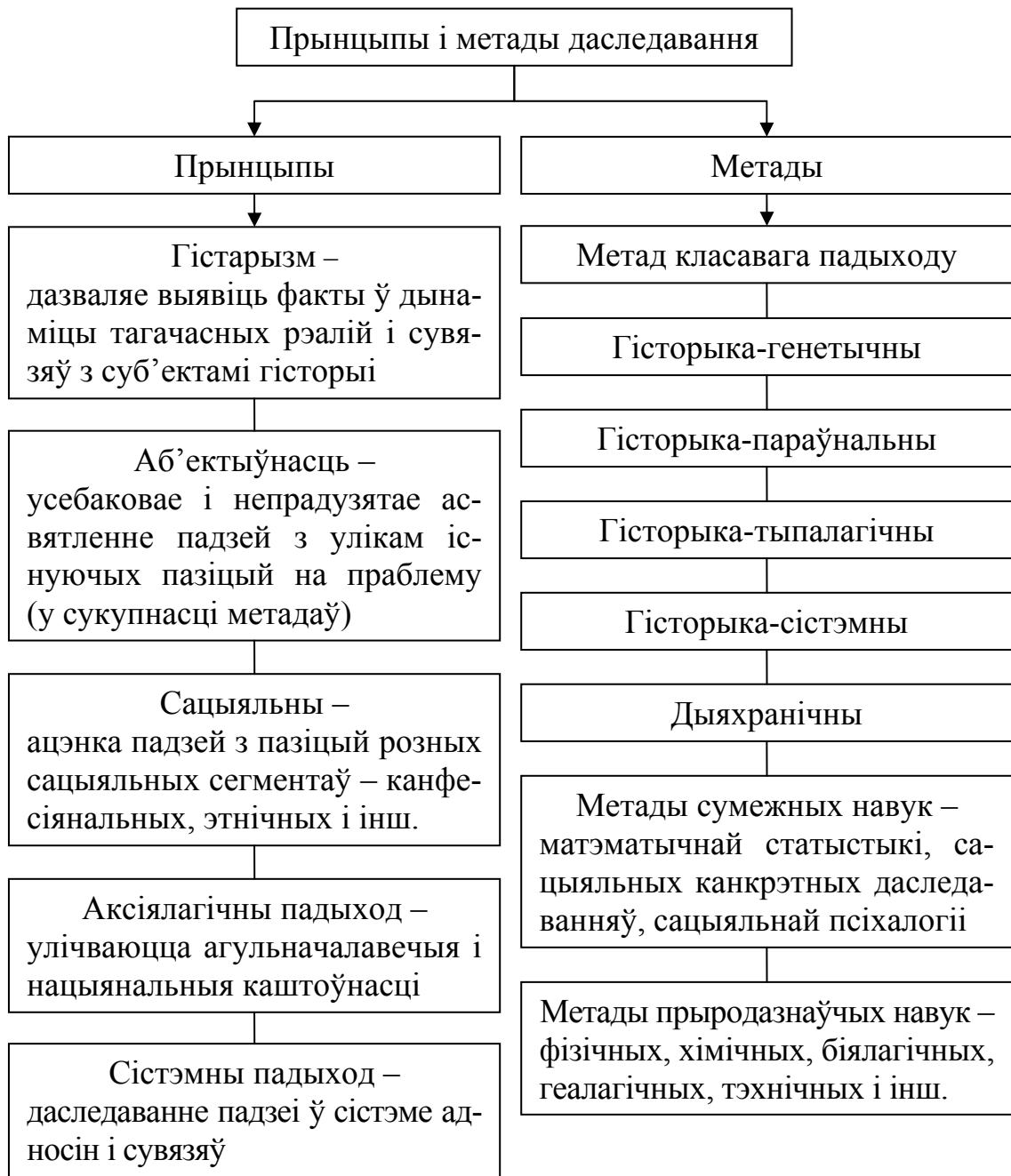
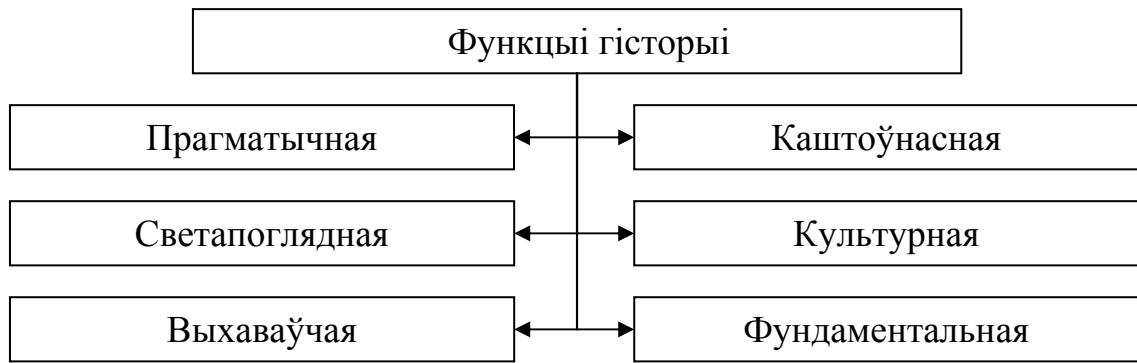
1.3. Прадмет вывучэння гісторыі Беларусі, гістарыяграфія і крыніцы па вывучэнні гісторыі Беларусі.

1.1. Гісторыя як навука. Месца гісторыі сярод грамадскіх навук. Метады і прынцыпы яе вывучэння

Асноўныя паняцці:

Гісторыя (з грэч. *ἱστορία* – даследаванне, апавяданне пра мінулыя падзеі) – гэта навука, якая даследуе заканамернасці развіцця грамадства ў прасторы і часе сусветна-гістарычнага працэсу.

1.2. Гістарычная перыядызацыя

Асноўныя паняцці:

Гістарычная перыядызацыя – гэта форма колькаснага і якаснага абзначэння гістарычнага развіцця.

Археалагічная перыядызацыя:

- Каменны век: палеаліт, мезаліт, неаліт
- Бронзавы век
- Жалезны век

Фармацыйны падыход падзяляе гісторыю на 5 стадыяў (аўтар – К. Маркс):

- Першабытнаабшчынная
- Рабаўладальніцкая
- Феадальная
- Капіталістычная
- Сацыялістычная

Цывілізацыйная канцэпцыя прадугледжвае 3 стадыі (аўтар – А. Тойнбі):

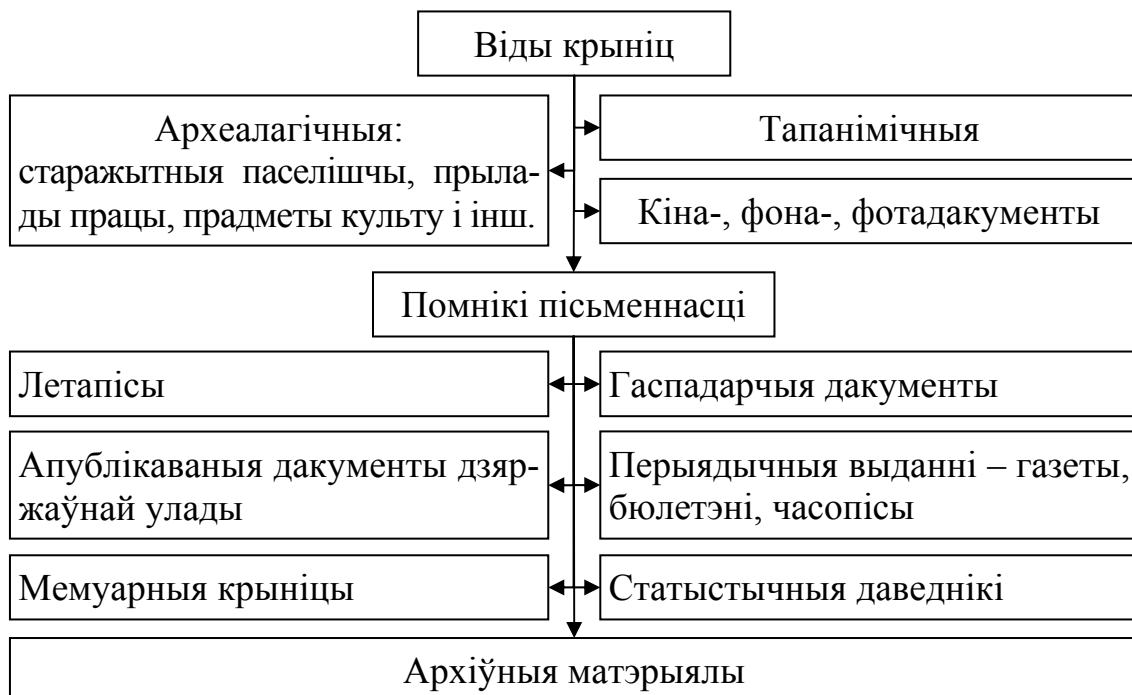
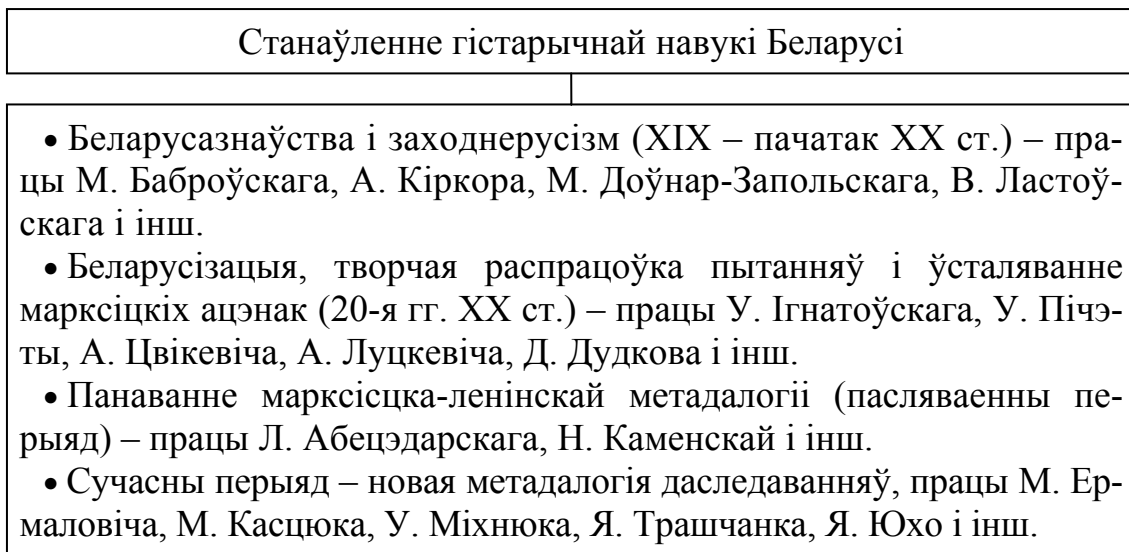
- Аграрна-традыцыйная (рабаўладальніцкае і феадальнае грамадства)
- Індустрыяльная (капіталізм)
- Постіндустрыяльная

1.3. Прадмет вывучэння гісторыі Беларусі, гістарыяграфія і крыніцы па вывучэнні гісторыі Беларусі

Асноўныя паняцці:

Прадмет вывучэння гісторыі Беларусі – працэс зараджэння, выпявання і развіцця беларускага грамадства ў кантэксце еўрапейскай і сусветнай цывілізацый.

Гістарыяграфія – дапаможная гістарычная дысцыпліна, якая даследуе асаблівасці развіцця гістарычнай навукі.

Пытанні

1. Дайце азначэнні паняццяў «гісторыя» і «аб'ект даследавання гістарычнай навукі».
2. Пералічыце функцыі гістарычнай навукі і патлумачце іх сутнасць у кантэксце ролі гісторыі ў сучасным грамадстве.
3. Раскрыйце змест прынцыпаў і метадаў гістарычнага даследавання, звяртаючыся да гісторыі Беларусі.
4. Выявіце прынцыповыя адрозненні ў канцэпцыях вызначэння перыядызацыі гісторыі.
5. Патлумачце падыходы ў трактоўцы гісторыі Беларусі, якія панавалі на працягу станаўлення айчынай гістарычнай навукі.
6. Адкажыце, на падставе якіх сучасных прынцыпаў даследуецца гісторыя Беларусі, і патлумачце іх.

2. ПЕРШЫЯ ЖЫХАРЫ, ЭТНІЧНЫЯ СУПОЛЬНАСЦІ І ДЗЯРЖАЎНЫЯ ЎТВАРЭННІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ

(100–40 тыс. год да н. э. – пачатак 2-га тыс. н. э.)

- 2.1. Найстаражытнейшае насельніцтва на тэрыторыі Беларусі.
- 2.2. Пачатак рассялення славян на тэрыторыі Беларусі і славянізацыя балтаў.
- 2.3. Усходнеславянская супольнасць.
- 2.4. Станаўленне раннефеадальных дзяржаўных утварэнняў усходніх славян на тэрыторыі Беларусі. Кіеўская Русь.
- 2.5. Полацкае, Тураўскае княствы ў IX–XIII стст. Іх узаемаадносіны з Кіевам.

2.1. Найстаражытнейшае насельніцтва на тэрыторыі Беларусі

Асноўныя паняцці:

Неандэрталец – падобны на сучаснага чалавека, але з ніжэйшым ростам (каля 160 см), шыракаплечай фігурай, нізкім ілбом, вялікімі надброўнымі валікамі.

Краманьёнец (з лац. *homo sapiens* – «чалавек разумны») – практычна не адрозніваўся ад сучасных людзей, з ніжэйшым ростам.

Племя – тып этнічнай і сацыяльнай арганізацыі людзей, уласцівы для першабытнага ладу і пераходнага перыяду да класавага грамадства.

Фетышызм (з франц. *fetich* – амулет) – наданне рэчам звышнатуральнай сілы і пакланенне ім.

Анімiзм (з лац. *anima* – душа) – сістэма вераванняў аб духах і душы як вызначальных пачатках свету і чалавечага жыцця.

Татэмізм – комплекс вераванняў, звязаных з атаясамліваннем роднасці паміж групай людзей і татэмамі (жывёламі, раслінамі і г. д.).

Каменны век 100–40 тыс. г. да н. э. – канец 3-га тыс. да н. э.

	Палеаліт	Мезаліт	Неаліт
Сацыяльная арганізацыя	Першабытны чалавечы статак. Палігамія. Матрыярхат. Стаянкі Юравічы і Бердыж	Позняя родавая абшчына. Стаянка ля в. Ворнаўка (Кармянскі раён), Горкі (Чэрыкаўскі раён)	Пераход да патрыярхальнай родавай абшчыны. Пачынае распаўсюджвацца патрыярхат
Уменні чалавека і матэрыяльная культура	Паляванне, рыбалоўства, збіральніцтва. Адзенне са скур. Крамянёвыя скрабкі, нажы, разцы, праколкі і свердлы, сякеры і цёслы. Жытлы з касцей і скур	Паляванне, рыбалоўства, збіральніцтва. Крамянёвыя адшчэпы, рагавыя кінжалы, гарпун з зубцамі па краях, сякеры і скоблі. Распаўсюджваюцца кручкі, сець, лук і стрэлы	Пераход ад спажывецкай да вытворчай гаспадаркі. Паляванне. Ляпы посуд. Здабыча крэмно. Палляпшаецца свідраванне, шліфаванне, пілаванне каменю
Духоўная культура	Выявы жывёл. Палеалітычныя Венеры. Чурынгі – пласціны з біўняў маманта, аздобленыя геаметрычнымі арнаментамі. Татэмы жывёл. Магічныя амулеты	Арнамент з нарэзкавым кропкавым узорам на касцях мамантаў. Татэмы жывёл, магія	Амулеты з зубоў жывёл. Фігуркі жывёл як апекуны роду. Шанаванне лася, качкі, чаплі, змяі. Выявы людзей на касцяных пласцінах. Вера ў апекуна грому

Бронзавы (канец III тыс. – VIII ст. да н. э.) і жалезны (VII–VI ст. да н. э. – VIII ст. н. э.) вякі		
	Бронзавы век	Жалезны век
Сацыяльная арганізацыя	Патрыярхат. Павышэнне ролі мужчын. Суседская абшчына. Манагамія. Пе- раход да аседлага ладу жыцця. Маёмасная ня- роўнасць	Маёмасная няроўнасць. Патрыярхальныя войны і рабы. Суседская абш- чына. Пануе малая сям'я. Павелічэнне колькасці насельніцтва
Уменні чалавека і матэрыяльная культура	Лядна-агнявое земляро- бства. Прылады працы з медзі і бронзы. Пласка- донны посуд. Каменныя і рагавыя матыкі. Сякеры з бронзы	Выплаўка жалеза з балот- най руды ў печах-домні- цах. Новыя прылады пра- цы – рала, сярпы, косы, зерняцёркі, жорны. Выт- ворчая гаспадарка. Гара- дзішчы
Духоўная культура	Абрад спальвання нябож- божчыкаў. З'яўленне му- зычных інструментаў. Арнамент. Культ жывёл і раслін. Вырабы з бронзы. Развіваюцца культы ма- ланкі, сонца і агню	Сфарміраваны пантэон язычніцкіх багоў – Пя- рун, Сварог, Ярыла, Да- жбог, Хорс. Пакланенне сілам прыроды, раслінам, жывёльнаму свету і ка- мяням

2.2. Пачатак рассялення славян на тэрыторыі Беларусі і славянізацыя балтаў

Асноўныя паняцці:

Індаеўрапейцы – плямёны жывёлаводаў-вандроўнікаў, размаўлялі на падобных мовах; рассяляліся ў IV–II тыс. да н. э. на Іранскім нагор'і, Індастане, Сярэдняй Азіі, Прычарнамор'і і Еўропе. У далейшым утварыліся групы плямён: балты, славяне, германцы, кельты і інш.

Балты – група плямён і народаў індаеўрапейскага паходжання, якія размаўлялі на балтыйскіх мовах або дыялектах. Да прыходу славян засялялі Паўночную і Сярэднюю Беларусь.

Славяне – плямёны індаеўрапейскага паходжання, продкі сучасных беларусаў, рускіх, украінцаў, палякаў, сербаў і інш. у VI–VII стст., засялялі тэрыторыю Заходняй, Паўднёвай, Усходняй Еўропы.

Славянiзацыя балтаў – павольны працэс зблiжэння аўтахтоннага балцкага насельнiцтва са славянскiм, вынiкам якога было канчатковае злiццё балтаў са славянамі.

Адметнасці	Крывічы	Дрыгавічы	Радзімічы
Тэрыторыя пра- жывання	Вярхоў’і Дняпра, Заходняй Дзвіны	Паміж рэкамі За- ходняй Дзвіна і Прыпяць	Пасожжа
Крыніцы выву- чэння	Археалагічныя знаходкі, летапіс «Аповесць міну- лых часоў»	Археалагічныя знаходкі, летапіс «Аповесць міну- лых часоў»	Археалагічныя знаходкі, летапіс «Аповесць міну- лых часоў»
Паходжанне назвы	1. Ад імя старэй- шыны рода – Крыў (балц. па- ходж.) + «ічы» (слав. паходж.) 2. «Кроўныя» – блізкія па крыві 3. Ад гарыстай (крывой) мясцо- васці	1. Ад слова «дрыг- ва» (балота) (балц. паходж.) + «ічы» (слав. паходж.) 2. Ад імя старэй- шыны роду – Драг, Драгавіт	1. Ад імя Радзім (балц. паходж.) + «ічы» (слав. па- ходж.) 2. Ад слова «Ра- дзіма» 3. Ад слова «род- ныя»
Першы ўспамін у летапісе	859 г.	1116 г.	885 г.
Працэс фарміра- вання	Асіміляцыя сла- вянамі мясцовых балцкіх, заходне- фінскіх плямён. Суіснаванне балц- кіх і славянскіх элементаў. Па- дзел крывічоў на тры галіны: сма- ленскіх, пскоў- скіх і полацкіх	Папярэднікі – славянскія плямё- ны пражскай ар- хеалагічнай куль- туры і балта-сла- вянскія плямёны банцэраўскай культуры. Суіс- наванне балцкіх і славянскіх эле- ментаў у матэры- яльнай і духоўнай культуры	Папярэднікі – носьбіты кало- чынскай археала- гічнай культуры, пазней – зарубі- нецкай культу- ры. Суіснаванне балцкіх і славян- скіх элементаў у матэрыяльнай і духоўнай куль- туры

2.3. Усходнеславянская супольнасць

Асноўныя паняцці:

Племянное княжанне – славянскі саюз плямён, у якім існавала княжацкая ўлада.

2.4. Феадальныя адносіны ў Заходняй Еўропе і сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у перыяд Ранняга Сярэднявечча. Феадальныя землеўладанне і гаспадарка

Асноўныя паняцці:

Феадалізм – грамадска-эканамічная фармацыя, якая прыходзіць на змену рабаўладальніцкаму або першабытнаабшчыннаму ладу і пераходзіць да капіталізму.

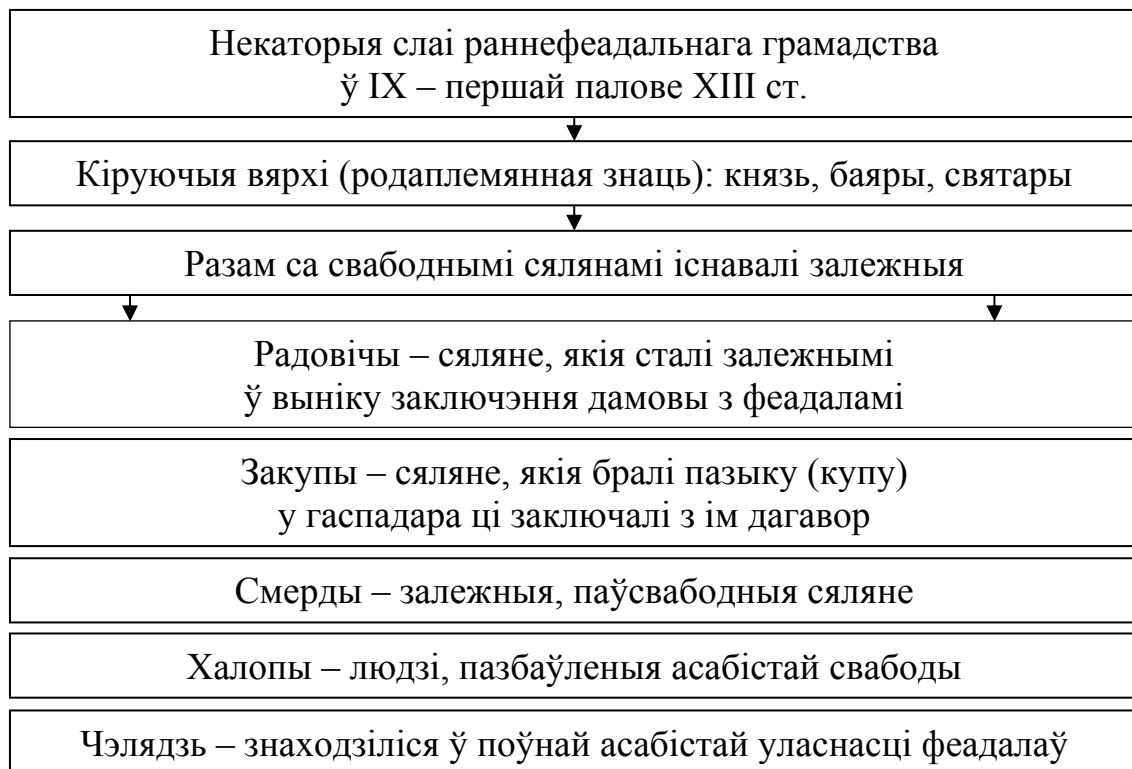
Феадальны лад – лад, заснаваны на прыватнай уласнасці на зямлю, якая перадавалася ў спадчыну, і выкарыстанні працы свабодных або залежных сялян.

Даніна – натуральны падатак (футра, мёд і г. д.), які плацілі князю падуладныя яму людзі.

Вотчынная форма землеўладання – давала права ўладальніку прадаваць, дзяліць, падараваць, перадаваць па спадчыне зямлю разам з сялянамі, якія пражывалі на ёй.

Памесная форма землеўладання – прадугледжвала толькі права карыстання зямлёю за службу князю.

Старажытныя беларускія гарады	
862 г. Полацк	1067 г. Менск
974 г. Віцебск	1078 г. Друцк
980 г. Тураў	1097 г. Пінск
1019 г. Бярэсце	1116 г. Слуцк
1065 г. Браслаў	1127 г. Барысаў

2.5. Станаўленне раннефеадальных дзяржаўных утварэнняў усходніх славян на тэрыторыі Беларусі. Кіеўская Русь

Асноўныя паняцці:

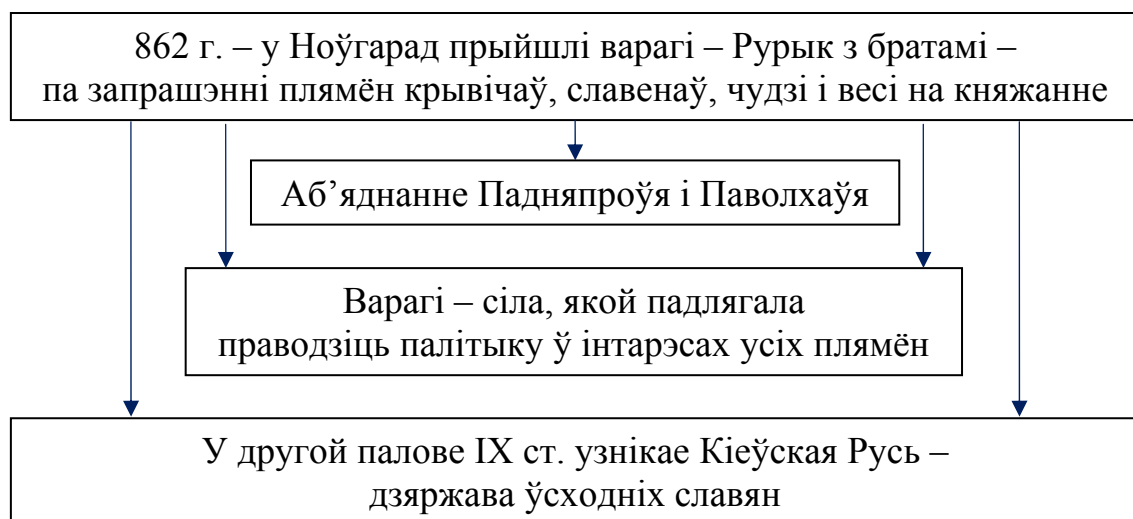
Дзяржава – гэта арганізацыя публічнай улады, якая валодае суверэнітэтам, дзейнічае на пэўнай тэрыторыі і падначальвае сабе ўсё насельніцтва, якое пражывае на ёй.

Унітарная дзяржава – дзяржава, якая складаецца з адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак, якія не валодаюць самастойнасцю.

Фэдэратыўная дзяржава – гэта саюзная дзяржава, якая складаецца з дзяржаўных утварэнняў, якія маюць пэўную палітычную самастойнасць.

Канфедэратыўная дзяржава – саюз юрыдычна і палітычна самастойных дзяржаў, створаны для дасягнення пэўных агульных мэт.

Асноўныя этапы складвання феадальных дзяржаў у Беларусі	
Назва этапа	Храналагічныя рамкі
Ваенная дэмакратыя	VII–VIII стст.
Княжанні	VIII–IX стст.
Аб'яднанні княжанняў	IX–X стст.
Раннефеадальная дзяржава	X–XI стст.
Феадальная раздробленасць	XII–XIII стст.

2.6. Полацкае, Тураўскае княствы ў IX–XIII стст. Іх узаемаадносінны з Кіевам

Асноўныя паняцці:

Князь – галоўная асоба ў сістэме кіравання перыяду феадалізму, ажыццяўляў агульнае кіраванне, збіраў даніну, раздаваў воласці і інш.

Баяры – нашчадкі родаплемянной знаці, старшыя дружыннікі і буйныя землеўласнікі.

Веча – народны сход (мужчын), склікаўся для вырашэння пытанняў вайны і міру, запрашэння князя, судовых спраў і інш.

Пасаднік, тысяцкі, падвойскі, ключнік, цівун – асобы, якія выконвалі кіравальныя функцыі.

Княства	Полацкае	Тураўскае
Дата з’яўлення	IX ст.	Сярэдзіна X ст.
Тэрыторыя	Басейн Заходняй Дзвіны, Бярэзіны, Нёмана	Басейн Прыпяці
Назва сталіцы	Полацк	Тураў
Першыя летапісныя князі	Рагвалод, Ізяслаў, Брачыслаў, Усяслаў Чарадзеі	Тур, Святаполк, Ізяслаў, Юрый Яраславіч

Пытанні

1. Раскрыйце сутнасць матрыярхату і сфармулюйце прычыны яго панавання ў перыяд палеаліту і мезаліту.
2. Выявіце прычыны ўзнікнення ў жалезным веку гарадзішчаў.
3. Сфармулюйце формы рэлігійных уяўленняў, якія панавалі ў першабытны час.
4. Раскрыйце працэс выплаўкі жалеза на Беларусі ў сярэдзіне I ст. да н. э.
5. Выявіце шляхі выпявання класа феадалаў.
6. Прааналізуйце палітычны статус Полацкага княства ў складзе Кіеўскай Русі.
7. Пералічыце фактары, якія спрыялі ўзвышэнню Полацкага княства ва ўсходнеславянскім свеце.

3. БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ Ў СКЛАДЗЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

3.1. Сацыяльна-эканамічныя і палітычныя перадумовы фарміравання Вялікага Княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага.

3.2. Роля ўсходнеславянскіх зямель у працэсе дзяржаўнага будаўніцтва ВКЛ.

3.3. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель.

3.4. Цэнтралізатарская палітыка і ўмацаванне ўлады вялікіх князёў. Крэўская унія.

3.5. Эвалюцыя цэнтральнай улады ВКЛ: ад адзінаўладдзя да саслоўна-прадстаўнічай манархіі.

3.6. Барацьба з крыжацкай агрэсіяй, набегамі ардынцаў і суперніцтва з Маскоўскай дзяржавай.

3.1. Сацыяльна-эканамічныя і палітычныя перадумовы фарміравання Вялікага Княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага

Асноўныя паняцці:

Феадальная раздробленасць – працэс падзелу дзяржавы на больш дробныя самастойныя часткі.

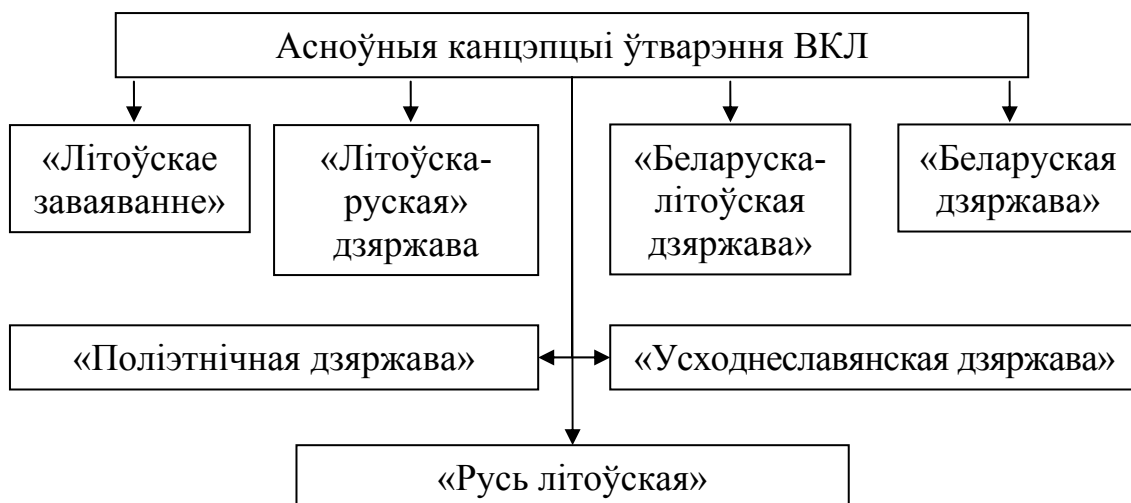
3.2. Роля ўсходнеславянскіх зямель у працэсе дзяржаўнага будаўніцтва ВКЛ

Асноўныя паняці:

Дзяржаўнае будаўніцтва – сфера дзяржаўнай дзейнасці, да якой адносяцца пытанні арганізацыі сістэмы кіравання, наладжвання адносін паміж цэнтральнымі і мясцовымі структурамі.

Шляхі далучэння зямель – варыянты далучэння тэрыторый ваенным, шлюбным шляхам або на дагаворнай аснове.

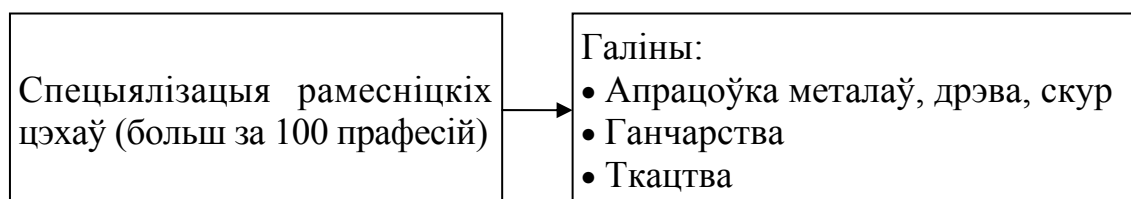
Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае: «Літва», або «*Літоўскае княства*», знаходзілася на захадзе Беларусі ў Верхнім Панямонні з сталіцай у Наваградку; «*Рускае*» – Полацкае і Віцебскае княствы (таксама некаторыя землі на ўсход да Мажайска мелі назву «*рускія*»); «*Жамойцкае*» – тэрыторыя Жамойці (заходне-паўднёвая частка сучаснай Літвы) і Аўкштайці (усходняя і заходняя Літва).

3.3. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель

Асноўныя паняці:

Магдэбурскае права – сістэма нямецкага гарадскога права, якая вызваляла гараджан ад выканання феадальных павіннасцяў.

3.4. Цэнтралізатарская палітыка і ўмацаванне ўлады вялікіх князёў. Крэўская унія

Асноўныя паняцці:

Унія (з лац. *unia* – «аб'яднанне», «адзінства») – саюз паміж дзяржавамі або цэрквамі пры захаванні імі пэўнай самастойнасці.

Князь (гады праўлення)	Значэнне дзейнасці	Далучаныя тэрыторыі	Шляхі далучэння
Міндоўг (1248–1263 гг.)	Першы князь і кароль	Частка зямель Верхняга Панямоння	Дагаворны
Войшалк (1264–1267 гг.)	Панаванне Наваградскага княства ў басейнах р. Віліі, Панямоння	Нальшаны, Дзяволтва	Ваенны, дагаворны
Трайдзень (1270–1282 гг.)	Адбіў шэраг крыжацкіх і татара-мангольскіх нападаў	Дынанбург, Дарачын-Надбужскі	Ваенны, дагаворны
Віцень (1293–1315 гг.)	Удалая барацьба з крыжакамі. Герб «Пагоня»	Полацкае, Мінскае княствы, Пінскія землі	Дагаворны і ваенны
Гедымін (1316–1341 гг.)	У 1323 г. перанёс сталіцу ВКЛ ў Вільню. Удалая барацьба з крыжакамі	Тэрыторыя ВКЛ была пашырана да сучасных межаў Беларусі	Шлюбны, дагаворны і ваенны
Альгерд (1345–1377 гг.)	Захаванне канфесіянальнага міру. Абараніў краіну ад татара-манголаў, крыжакоў, палякаў і Маскоўскага княства	Бранская, Віцебская землі, частка Смаленшчыны, Падолле, Падляшша, Кіеўшчына і інш.	Ваенны і шлюбны

3.5. Эвалюцыя цэнтральнай улады ВКЛ: ад адзінаўладдзя да саслоўна-прадстаўнічай манархіі

Асноўныя паняцці:

Манархія (з лац. *monarchia* – адзінаўладдзе) – форма дзяржаўнага праўлення, пры якой уся паўната дзяржаўнай улады належыць адной асобе (улада перадаецца па спадчыне або абіраецца). Вядомы два тыпы манархіі – абсалютная і канстытуцыйная.

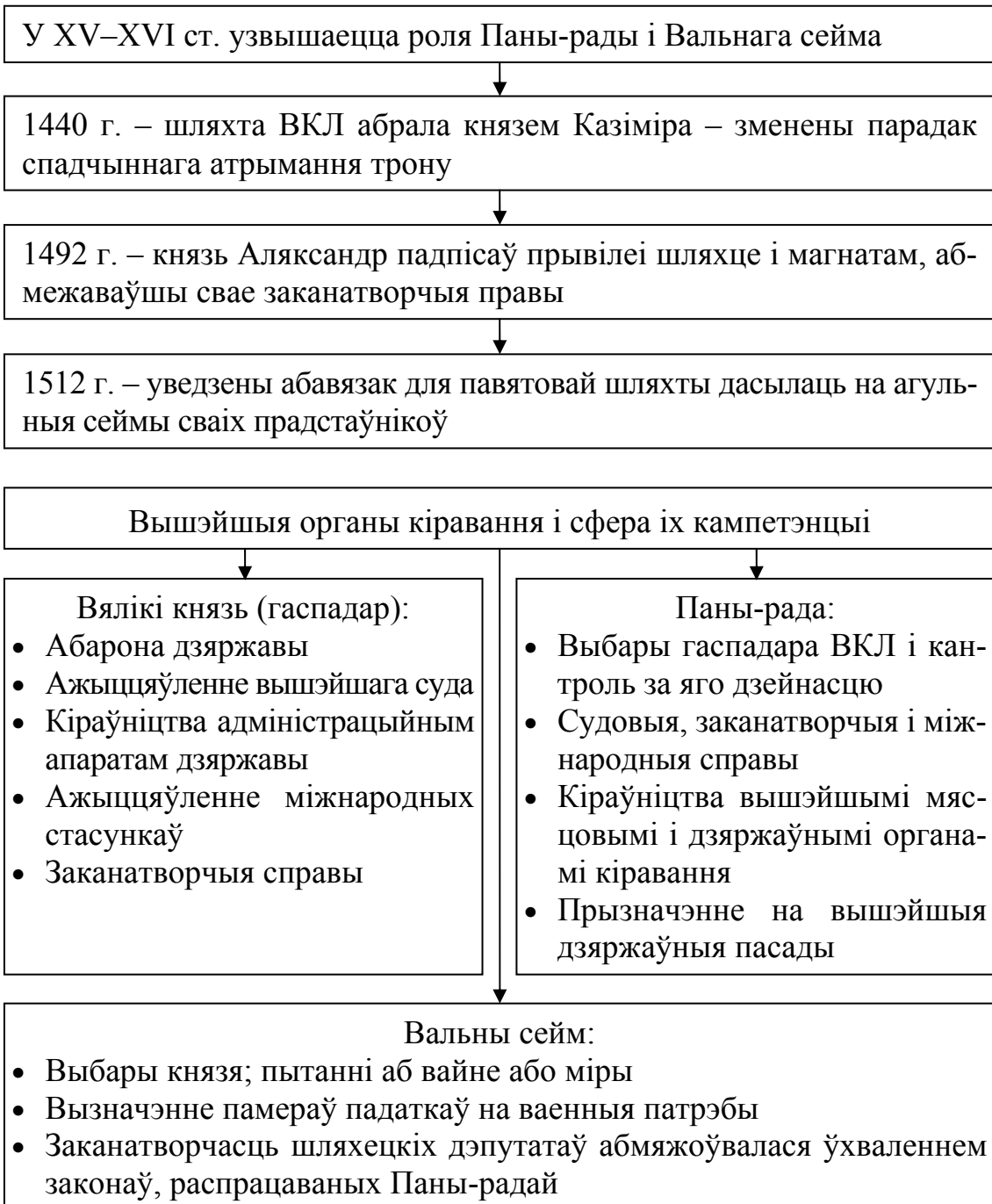
Рэспубліка (з лац. *respublica* – «справа грамадства») – форма дзяржаўнага праўлення, пры якой дзяржаўныя органы кіравання абіраюцца насельніцтвам або прадстаўнічамі структурамі на выразна акрэслены тэрмін.

Маршалак – старшыня на пасяджэннях Паны-рады, Вальнага сейма, абвяшчаў пастановы гаспадара і Паны-рады, кіраваў прыёмам паслоў, прасіцеляў са скаргамі.

Канцлер – загадваў дзяржаўнай канцылярыяй, даглядаў за дакладнасцю вядзення метрыкі (дзяржаўны архіў), захоўваў пячатку.

Гетман найвышэйшы – кіраваў усімі ўзброенымі сіламі дзяржавы.

Падскарбі земскі – загадваў дзяржаўным скарбам.

3.6. Барасьба з крыжакай агрэсіяй, набегамі ардынцаў і суперніцтва з Маскоўскай дзяржавай

Асноўныя паняці:

Мангола-татары – ваяніўчыя качавыя плямёны, гістарычнай радзімай якіх былі стэпы сучаснай Манголіі.

Крыжакі – нямецкія рыцары, якія ў мэтах распаўсюджвання Хрысціянства веры ажыццяўлялі заваёўніцкія паходы.

Крыжакі	Мангола-татары
<ul style="list-style-type: none"> • 1279 г. – князь Трайдзень перамог крыжакоў пад Ашэрадам (Курляндыя) • 1315 г. – князь Віцень абараніў Наваградак • 1348 г. – бітва на р. Стрэве паміж крыжакамі і войскамі ВКЛ • 15 ліпеня 1410 г. – Грунвальдская бітва 	<ul style="list-style-type: none"> • 1362 (1363?) г. – князь Альгерд перамог татарскія войскі ў бітве на р. Сінія Воды • 1399 г. – паражэнне князя Вітаўта на р. Ворксле • 1506 г. – на р. Лані пад Клецкам перамога апалчэння па старшынствам М. Глінскага • Першая палова XVI ст. – 45 набегў крымскіх татар на землі ВКЛ
Маскоўская дзяржава	
<ul style="list-style-type: none"> • 1368, 1370, 1372 гг. – тры паходы князя Альгерда на Маскву • З 1480 г. Маскоўскае княства пазіцыяніруе сабе ва ўсходнеславянскім свеце як пераемніца праваслаўнай Візантыі і Кіеўскай Русі • У выніку войнаў з Маскоўскай дзяржавай у першай палове XVI ст. ВКЛ страціла чвэрць тэрыторыі 	

Пытанні

1. Выявіце вызначальныя прычыны ўтварэння ВКЛ.
2. Патлумачце сутнасць вядомых канцэпцый утварэння ВКЛ.
3. Высветліце прагрэсіўныя рысы магдэбургскага права ў гісторыі развіцця беларускага гарадскога права.
4. Абазначце станоўчыя і адмоўныя вынікі Крэўскай уніі для развіцця ВКЛ.
5. Прасачыце этапы станаўлення саслоўна-прадстаўнічай парламенцкай манархii ў ВКЛ.
6. Сфармулюйце прычыны суперніцтва ВКЛ з Маскоўскай дзяржавай.

4. ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАГА ЭТНАСУ І ЯГО КУЛЬТУРЫ Ў ПЕРЫЯД СЯРЭДНЯВЕЧЧА

4.1. Усходнеславянскі этнічны падмурак ВКЛ.

4.2. Эканамічныя і палітычныя фактары кансалідацыі беларускага этнасу (народнасці).

4.3. Асноўныя канцэпцыі паходжання беларускага народа, яго саманазвы.

4.4. Духоўнае жыццё балтаў і ўсходніх славян у эпоху Ранняга Сярэднявечча.

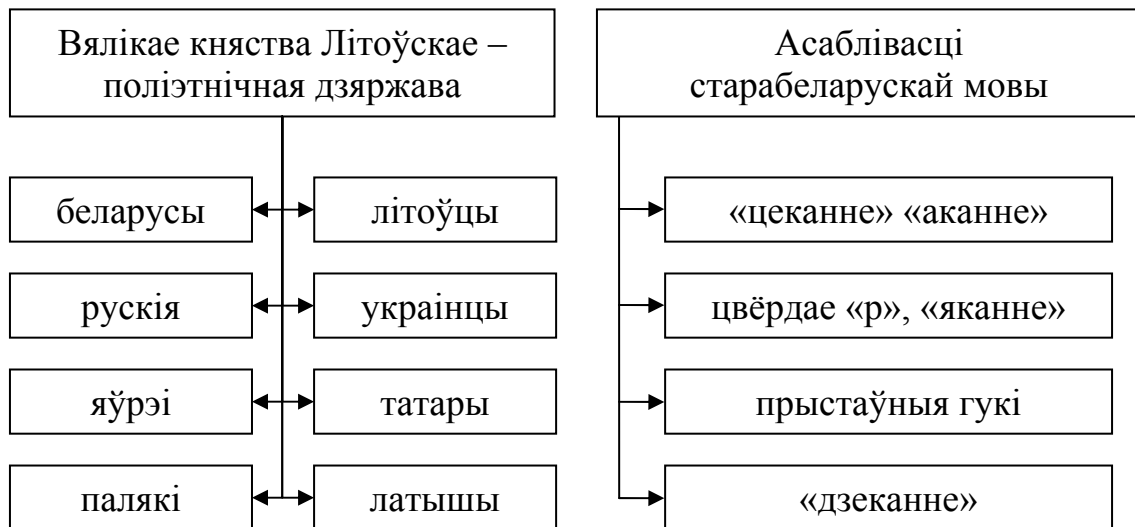
4.5. Прыняцце хрысціянства і распаўсюджванне пісьменнасці.

4.6. Развіццё духоўнай культуры беларускіх зямель у ВКЛ і яго асаблівасці. Ідэі еўрапейскага Рэнесансу і выбітныя дзеячы беларускага Адраджэння.

4.1. Усходнеславянскі этнічны падмурак ВКЛ

Асноўныя паняцці:

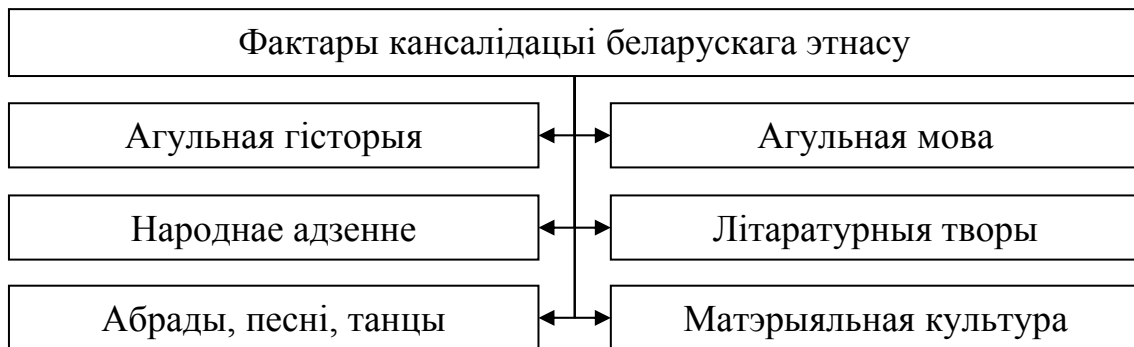
Этнас (з грэч. ἔθνος – племя, народ) – этнічная супольнасць людзей, аб'яднаная пэўнай тэрыторыяй, агульнымі марфалагічнымі, культурнымі, псіхічнымі, грамадскімі рысамі.

4.2. Эканамічныя і палітычныя фактары кансалідацыі беларускага этнасу (народнасці)

Асноўныя паняцці:

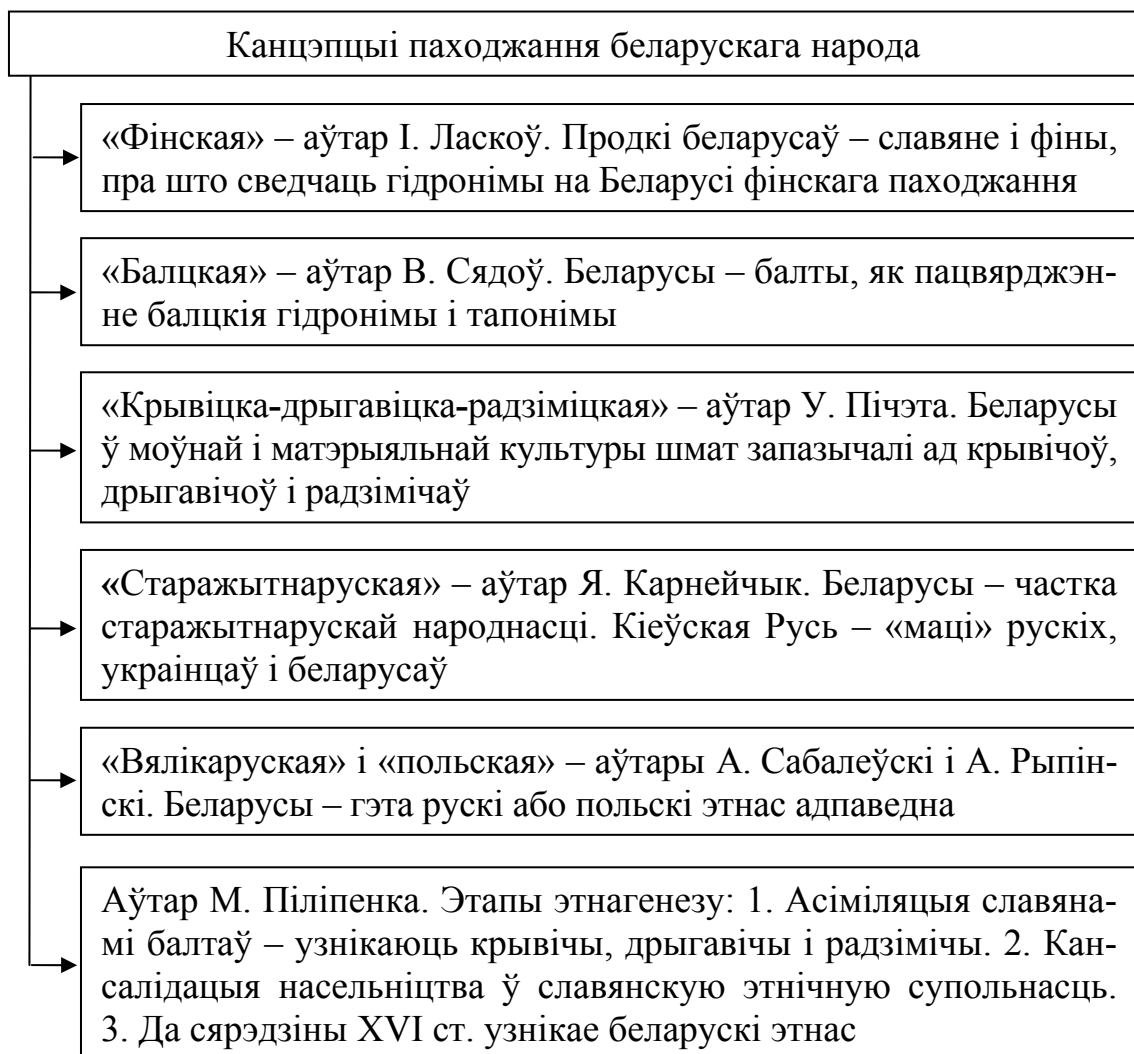
Народнасць – моўная, тэрытарыяльная, эканамічная і культурная супольнасць людзей рабаўладальніцкай і феадальнай эпох.

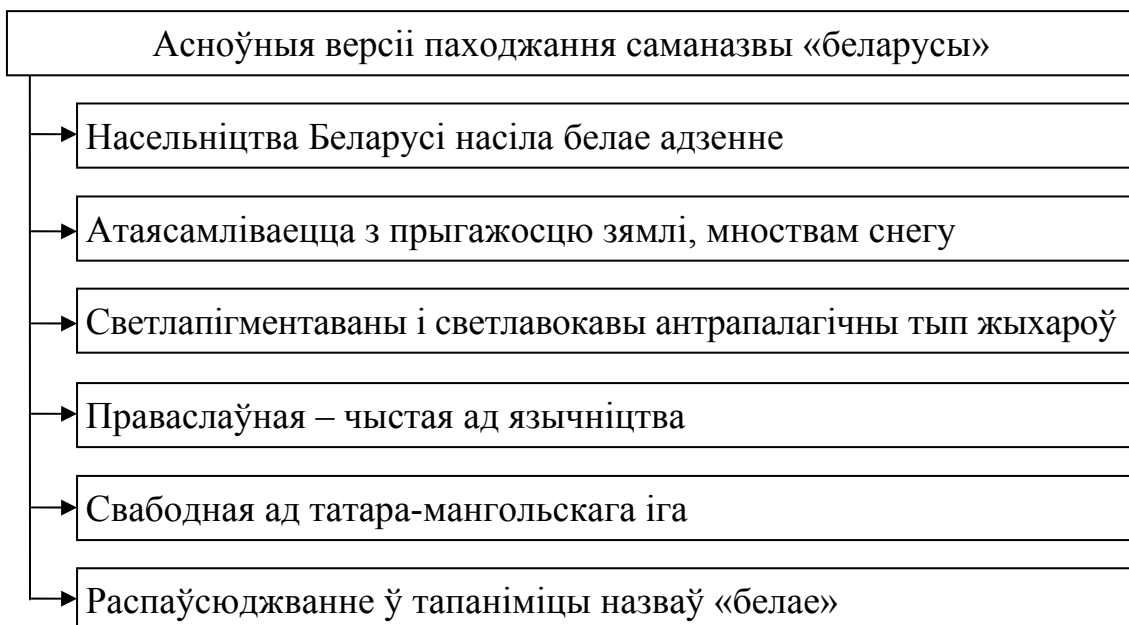

4.3. Асноўныя канцэпцыі паходжання беларускага народа, яго саманазвы

Асноўныя паняцці:

Этнагенез – працэс фарміравання этнічнай супольнасці.

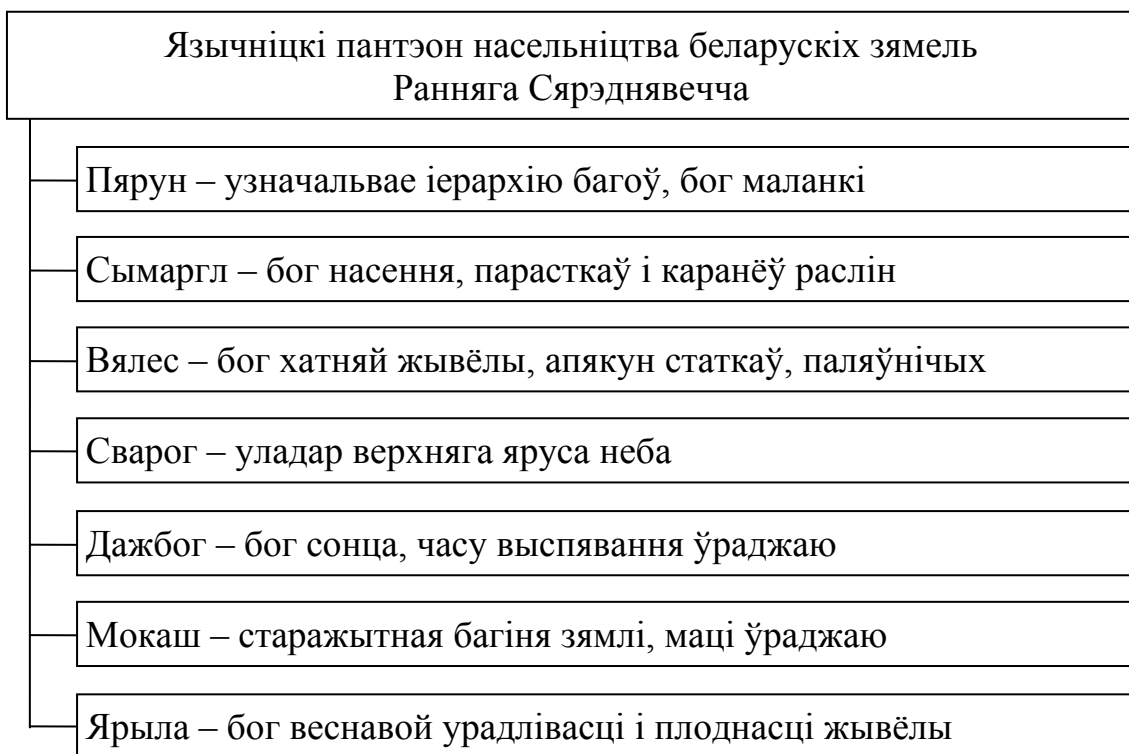

4.4. Духоўнае жыццё балтаў і ўсходніх славян у эпоху Ранняга Сярэднявечча

Асноўныя паняцці:

Язычніцтва – тэрмін, які абазначае старажытныя вераванні і культы, заснаваныя на шматлікасці багоў, веры ў продкаў і інш.

4.5. Прыняцце хрысціянства і распаўсюджванне пісьменнасці

Асноўныя паняцці:

Хрысціянства – сусветная рэлігія, у аснове якой вера ў Хрыста; мае тры адгалінаванні – праваслаўе, каталіцтва і пратэстанства.

Прычыны прыняцця хрысціянства (988 г.)

- Распаўсюджванне пісьменнасці і асветы
- Дзяржаўнаўтваральныя працэсы
- Пашырэнне міжнародных сувязяў з заходнееўрапейскімі краінамі, Візантыяй

Асаблівасці прыняцця хрысціянства на Беларусі

- Распаўсюджвалася павольна, без насілля (акрамя г. Турава)
- Працяглы час мірна суіснавалі язычніцтва і хрысціянства

Рэлігійна-асветніцкія дзеячы Беларусі Ранняга Сярэднявечча

Еўфрасіння Полацкая
(каля 1110–1173 гг.)

- Перапісвала і перакладала кнігі
- Адкрывала школы для дзяцей
- Заснавала Спаскую царкву
- Ініцыятар стварэння святыні Беларусі – шасціканцовага крыжа

Кірыла Тураўскі
(каля 1130–1182 гг.)

Епіскап, пісьменнік, прапаведнік, майстра аратарскай прозы

Кліменцій Смаляціч
(?–1164 г.)

Кніжнік, філосаф, абаронца маральнасці ў асобе

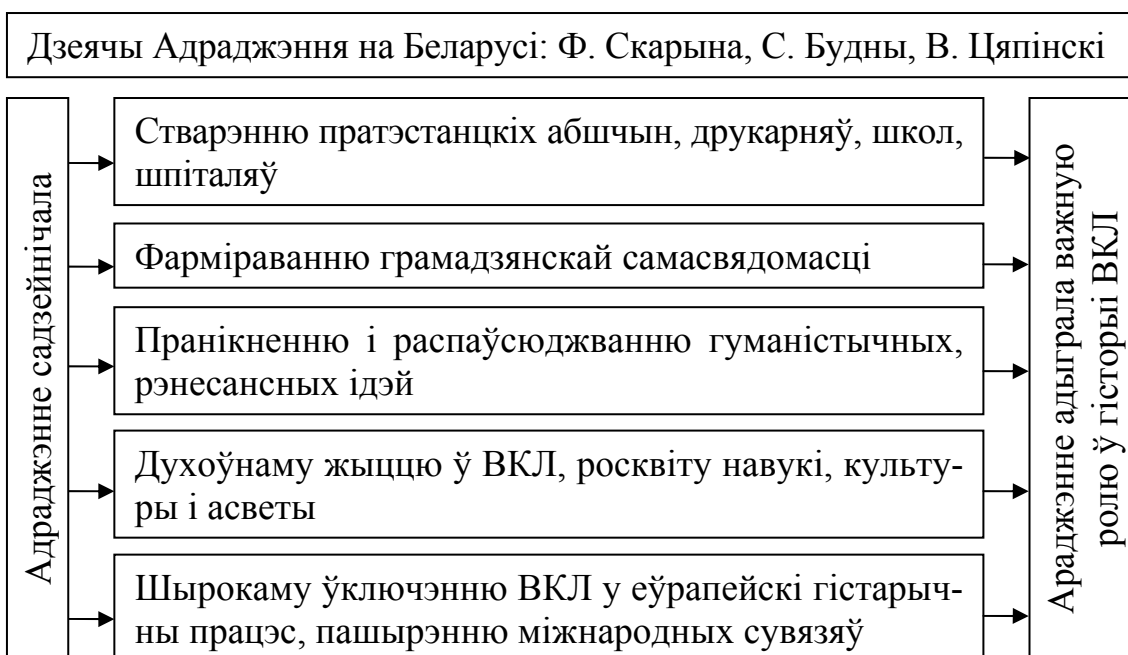
Аўрамій Смаленскі
(XII ст.)

Царкоўны прапаведнік, кніжнік, абаронца асветы

4.6. Развішчэ духоўнай культуры беларускіх зямель у ВКЛ і яго асаблівасці. Ідэі еўрапейскага Рэнесансу і выбітныя дзеячы беларускага Адраджэння

Асноўныя паняцці:

Адраджэнне (з франц. *renaissance* – аднаўленне) – эпоха ў развіцці духоўнай культуры Еўропы, якая характарызуецца ўздымам свецкай навукі, мастацтва, станаўленнем нацыянальнай мовы, літаратуры і нацыянальнай самасвядомасці, гуманістычным светапоглядам.

Пытанні

1. Пазначце вызначальныя фактары кансалідацыі беларускага этнасу і ролю ўсходнеславянскага элемента.
2. Высветліце, якая з канцэпцый паходжання беларускага народа з'яўляецца найбольш пераканаўчай, і патлумачце свой выбар.
3. Раскрыйце асноўныя рысы духоўнага жыцця балтаў і ўсходніх славян у эпоху Ранняга Сярэднявечча.
4. Вызначце ролю хрысціянства ў распаўсюджванні пісьменнасці і асветы на Беларусі.
5. Патлумачце, па якіх прычынах язычніцтва і хрысціянства працягвалі мірна суіснаваць на Беларусі да пачатку XIII ст.
6. Абзначце прычыны, па якіх ідэі еўрапейскага Адраджэння на Беларусі набылі шырокую папулярнасць.

5. ПАЛІТЫЧНАЕ, САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ І ДУХОЎНА-КУЛЬТУРНАЕ СТАНОВІШЧА БЕЛАРУСКІХ ЗЯМЕЛЬ У СКЛАДЗЕ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

5.1. Люблінская унія і ўтварэнне Рэчы Паспалітай. Статут ВКЛ 1588 г.

5.2. Працэс сацыяльнай і палітычнай кансалідацыі прывілеяваных саслоўяў.

5.3. Вынікі аграрнай рэформы 1557 г. Эканамічнае і юрыдычнае становішча сялян.

5.4. Развіццё гарадоў: рамяство, мануфактурная вытворчасць і гандаль.

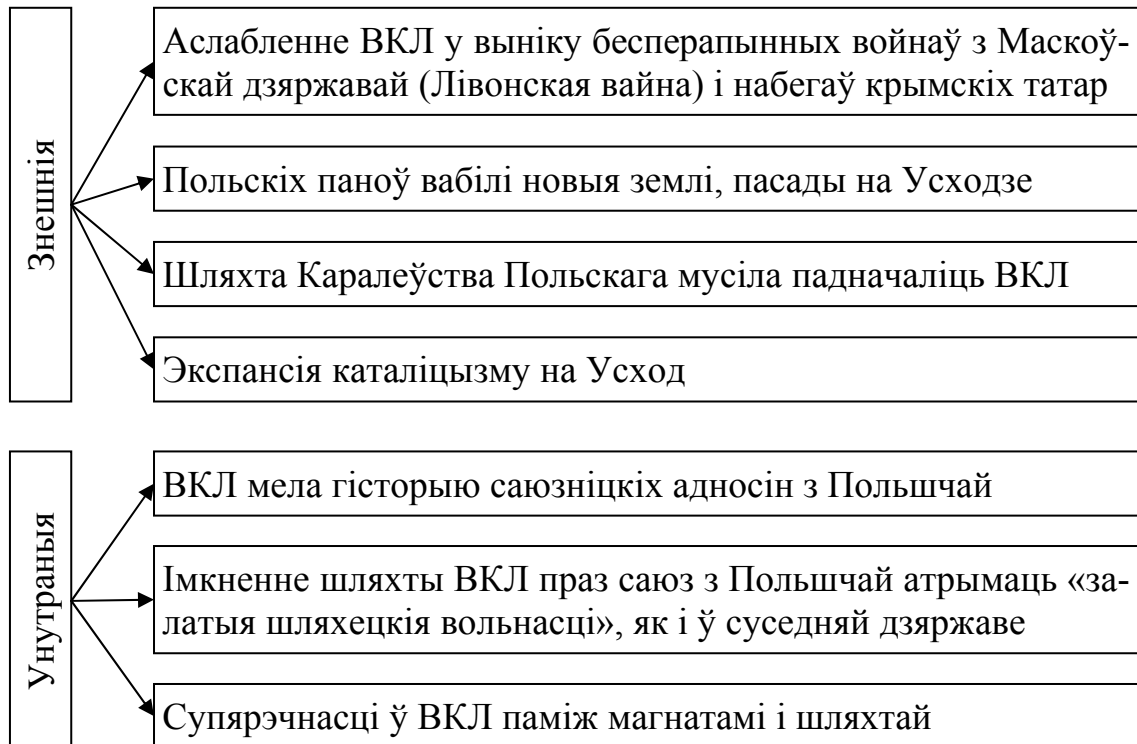
5.1. Люблінская унія і ўтварэнне Рэчы Паспалітай. Статут ВКЛ 1588 г.

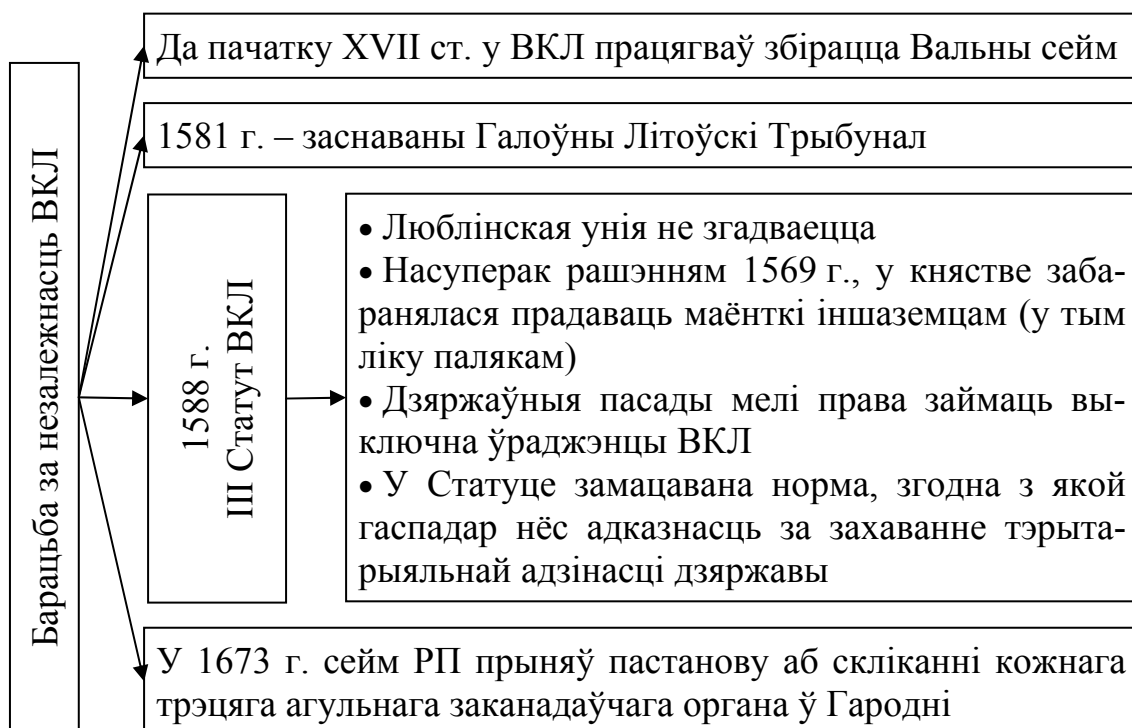
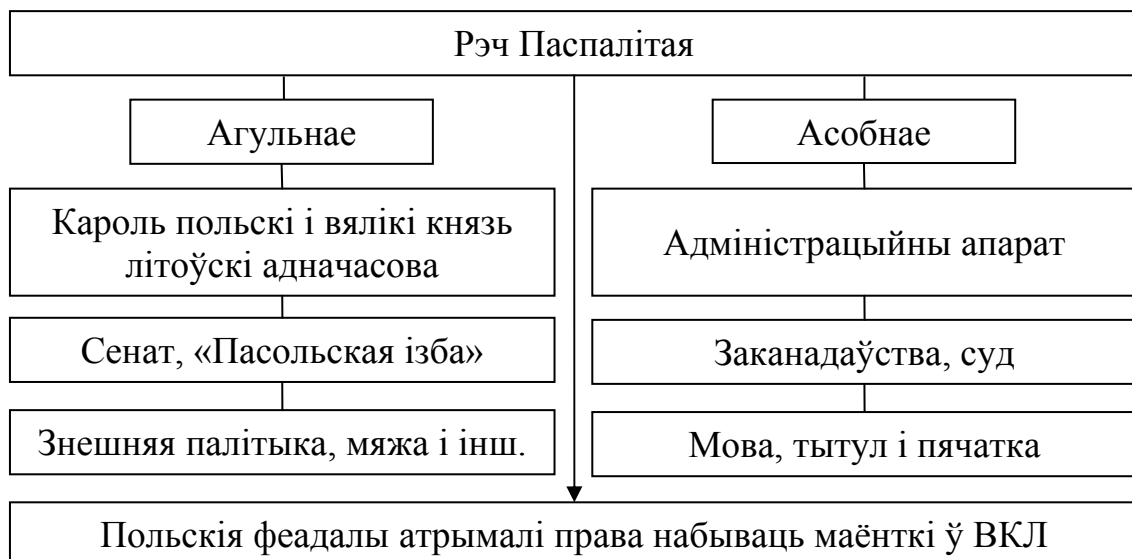
Асноўныя паняцці:

Інкарпарацыя (з лац. *incorporatio* – уключэнне) – працэс палітычнага, эканамічнага паглынання адной дзяржавы другой.

Рэч Паспалітая (з польск. *rzecz pospolita* – рэспубліка, агульная дзяржава, агульная справа) – федэратыўная дзяржава, заснаваная ў 1569 г.

Прычыны ўтварэння Рэчы Паспалітай (РП)

5.2. Працэс сацыяльнай і палітычнай кансалідацыі прывілеяваных саслоўяў

Асноўныя паняцці:

Шляхта (з ням. *slachta* – род, парода) – прывілеяванае саслоўе ў Беларусі, Літве, Польшчы, Украіне ў XIII – пачатку XX ст.

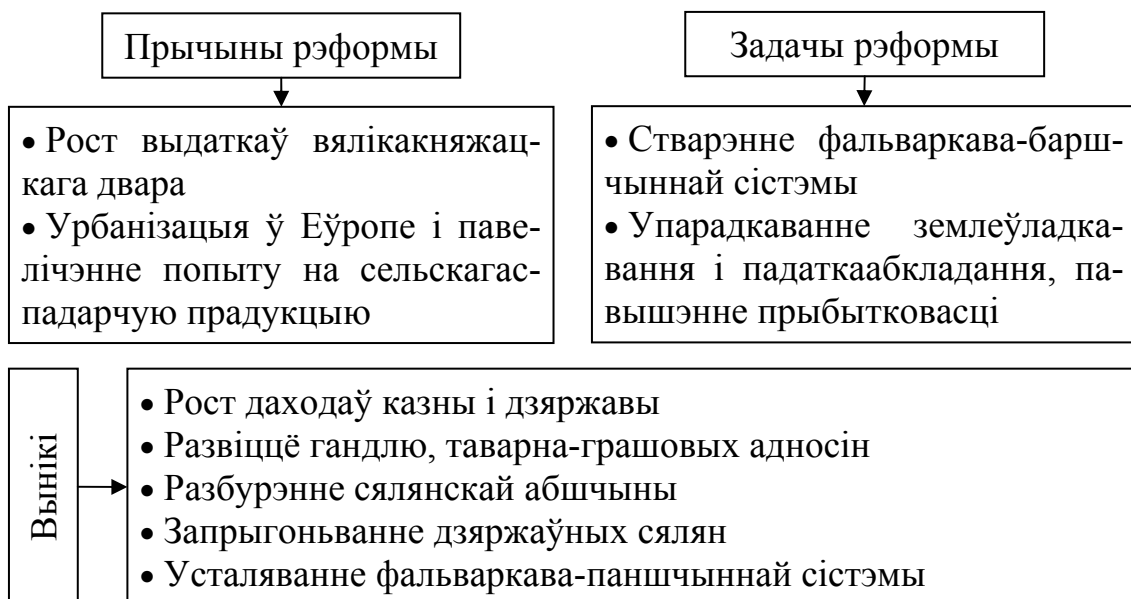
Мяшчане (з польск. *mieszczanin* – гараджанін) – гарадское падатковае саслоўе ў ВКЛ і Расіі.

5.3. Вынікі аграрнай рэформы 1557 г. Эканамічнае і юрыдычнае становішча сялян

Асноўныя паняцці:

Валока – адзінка абкладання сялян павіннасцямі, зямельная мера, роўная 21,36 га.

Сялянскія паўстанні XVIII ст.	Прычыны паўстанняў	Прычыны паражэння	Вынікі
Крычаўскае 1740–1744 гг. на чале з В. Вашчылай	Цяжкія павіннасці; гвалт арэндатараў	Стыхійнасць, непаслядоўнасць, дрэннае ўзбраенне	На некаторы час палепшылася палажэнне сялян
Паўстанне на Каменшчыне 1754–1756 гг.			

5.4. Развіццё гарадоў: рамяство, мануфактурная вытворчасць і гандаль

Асноўныя паняцці:

Мануфактура – прадпрыемствы перыяду позняга феадалізму і капіталізму, на якіх працавалі наёмныя працоўныя і майстры, выкарыстоўваліся механічныя прылады працы і ўкараняўся падзел працы.

Першыя мануфактуры на Беларусі	
Мяст. Налібокi Стаўбцоўскага павета	→ Крышталёвы посуд і люстры
Мяст. Сверхань Стаўбцоўскага павета	→ Фаянсавы посуд
Урэцкі шкляны завод у Слуцкім павеце	→ Крышталёвы посуд і люстры
Маёнтак Вішнёва Ашмянскага павета	→ Прамысловая апрацоўка жалеза

Пытанні

1. Высветліце прыкметы самастойнасці ВКЛ у складзе РП.
2. Раскрыйце ролю магнатаў у палітычным развіцці ВКЛ.
3. Абзначце прычыны і характар сялянскіх выступленняў XVIII ст.
4. Вызначце асаблівасці разгортвання мануфактурнай вытворчасці.
5. Сфармулюйце прычыны росту рамесніцкай вытворчасці на Беларусі ў другой палове XVIII ст.

6. РЭЛІГІЯ І КУЛЬТУРА НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ. БЕЛАРУСЬ У ВОЙНАХ XVII–XVIII СТСТ. КРЫЗІС РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ І ЯЕ ПАДЗЕЛЫ

- 6.1. Рэфармацыя і контррэфармацыя.
- 6.2. Брэсцкая царкоўная унія 1596 г.
- 6.3. Беларусь у войнах (XVII–XVIII стст.).
- 6.4. Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай і яе падзелы.

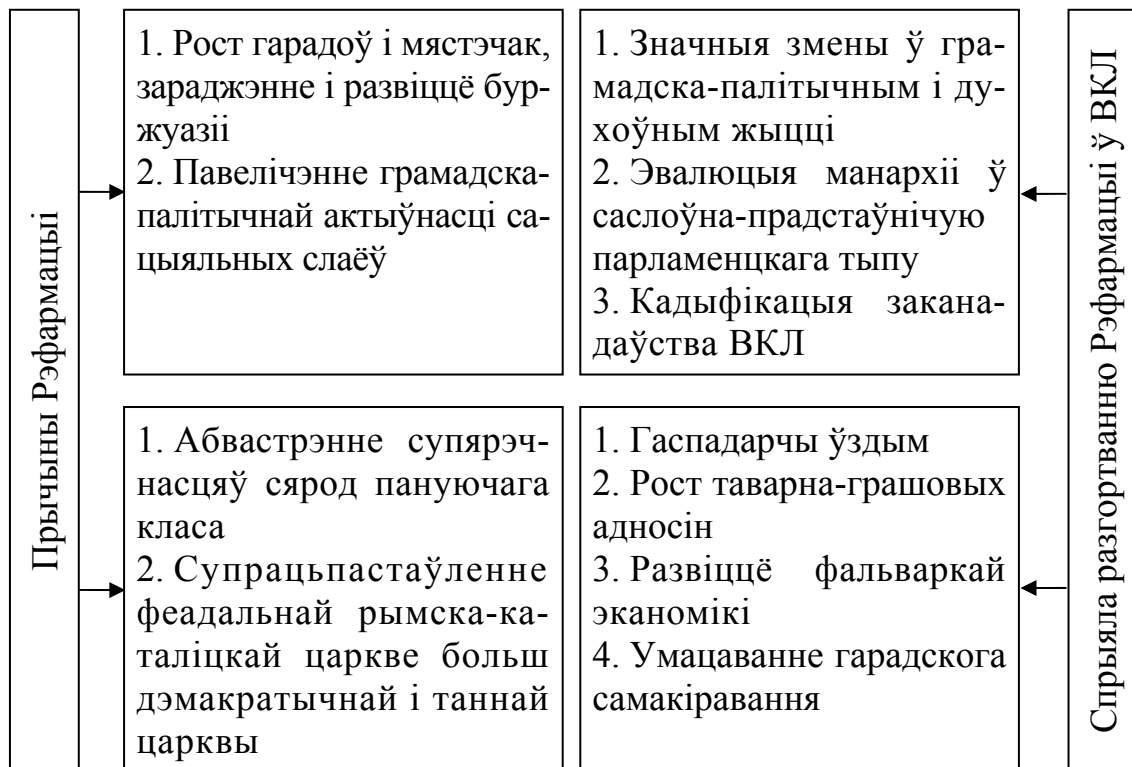
6.1. Рэфармацыя і контррэфармацыя

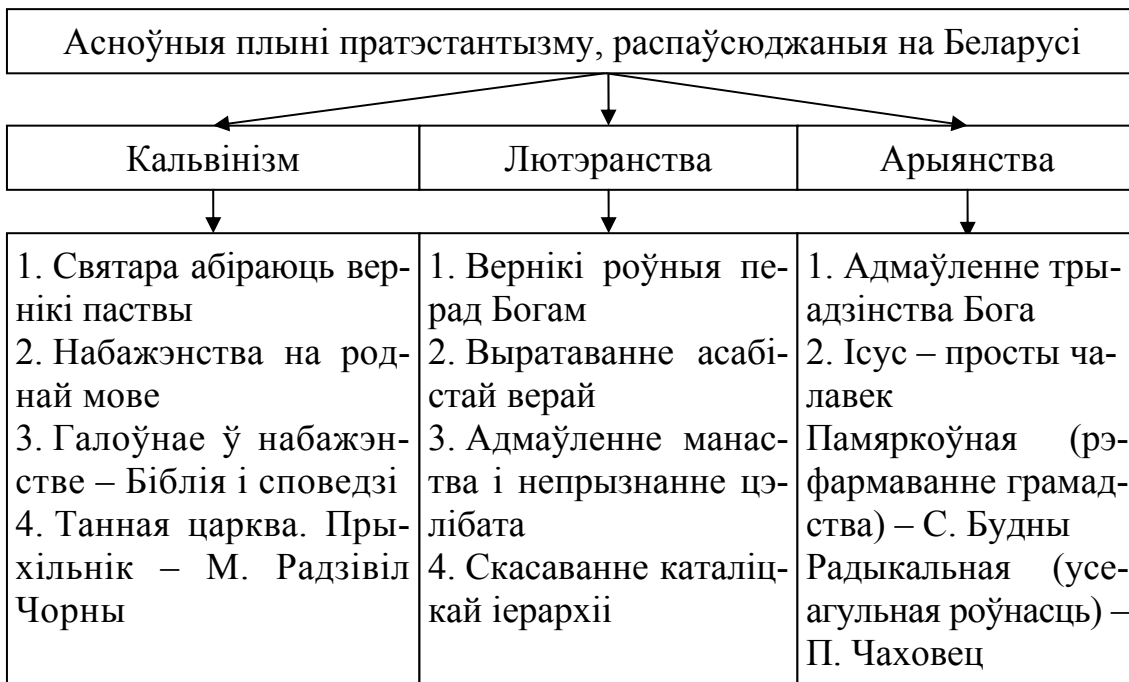
Асноўныя паняцці:

Рэфармацыя (з лац. *reformation* – пераўтварэнне) – шырокі грамадска-палітычны і ідэалагічны рух, узнік у пачатку XVI ст. у Еўропе з мэтай паслабіць грамадска-палітычную, эканамічную ўладу каталіцкай царквы і асабіста Папы Рымскага.

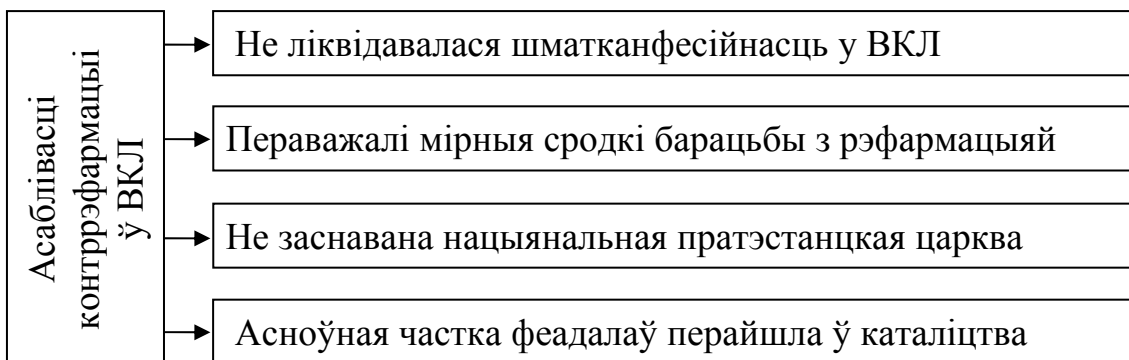
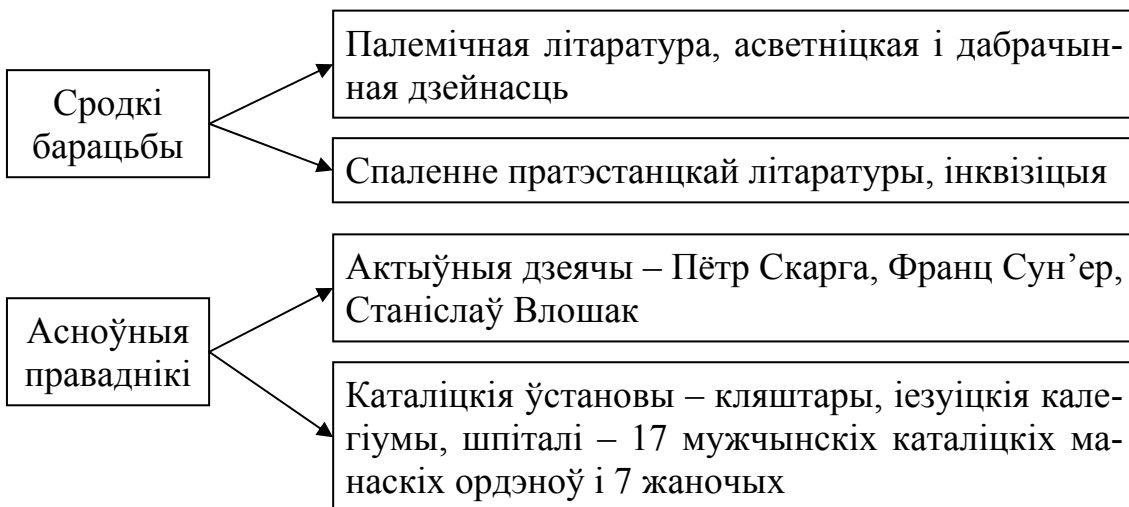
Контррэфармацыя – рэлігійны-палітычны рух у Еўропе ў другой палове XVI–XVII стст. на чале з папствам, накіраваны супраць Рэфармацыі.

Кадыфікацыя (з лац. *codificatio* – збор законаў) – упарадкаванне нарматыўных актаў, сістэматызацыя прававых нормаў.

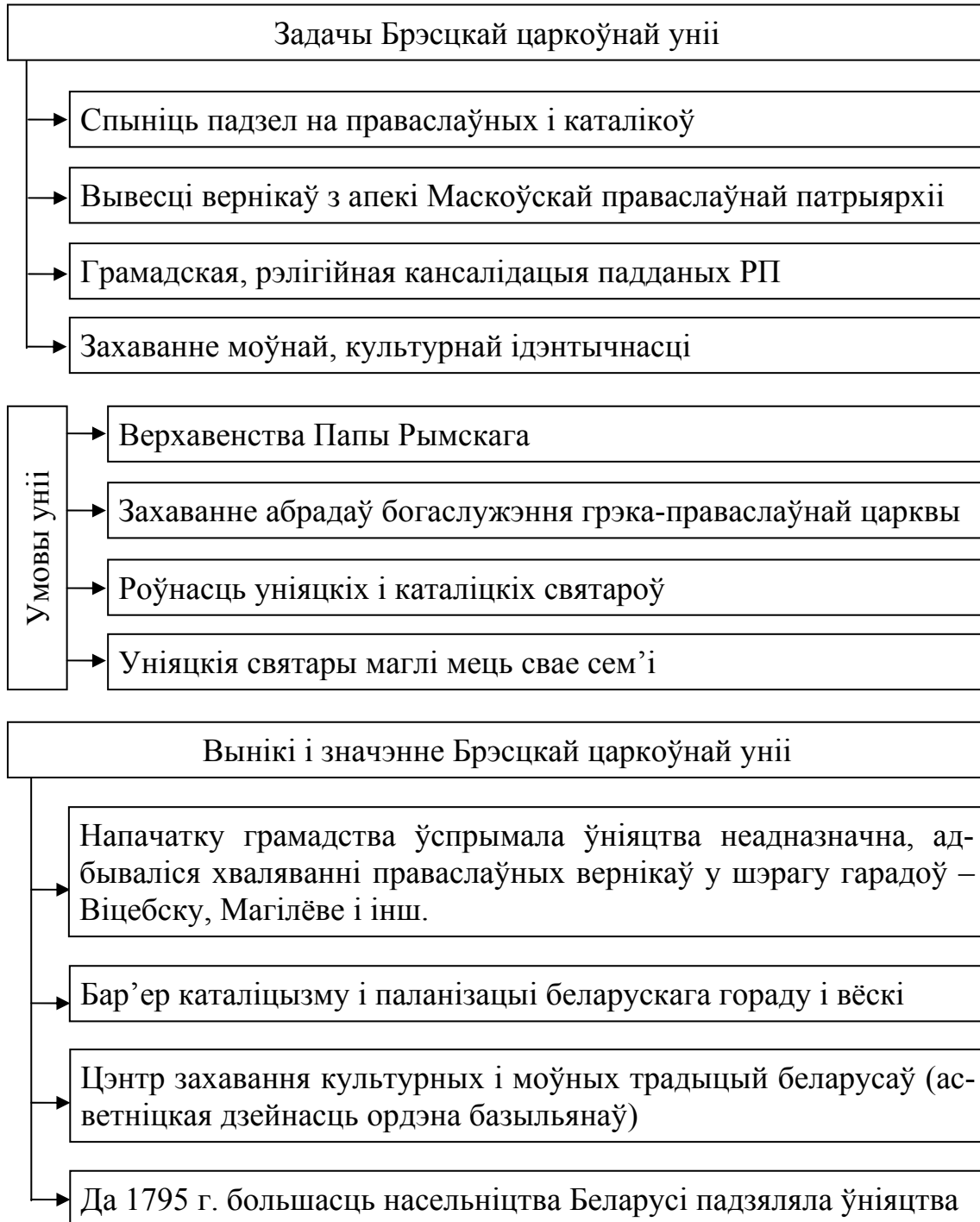
Контррэфармацыя на Беларусі

6.2. Брэсцкая царкоўная унія 1596 г.

Асноўныя паняцці:

Уніяцтва – царкоўная плынь, заснаваная на аб'яднанні розных хрысціянскіх цэркваў з рымска-каталіцкай царквой на ўмовах прызнання вяршыства Папы Рымскага пры захаванні традыцыйнага культу.

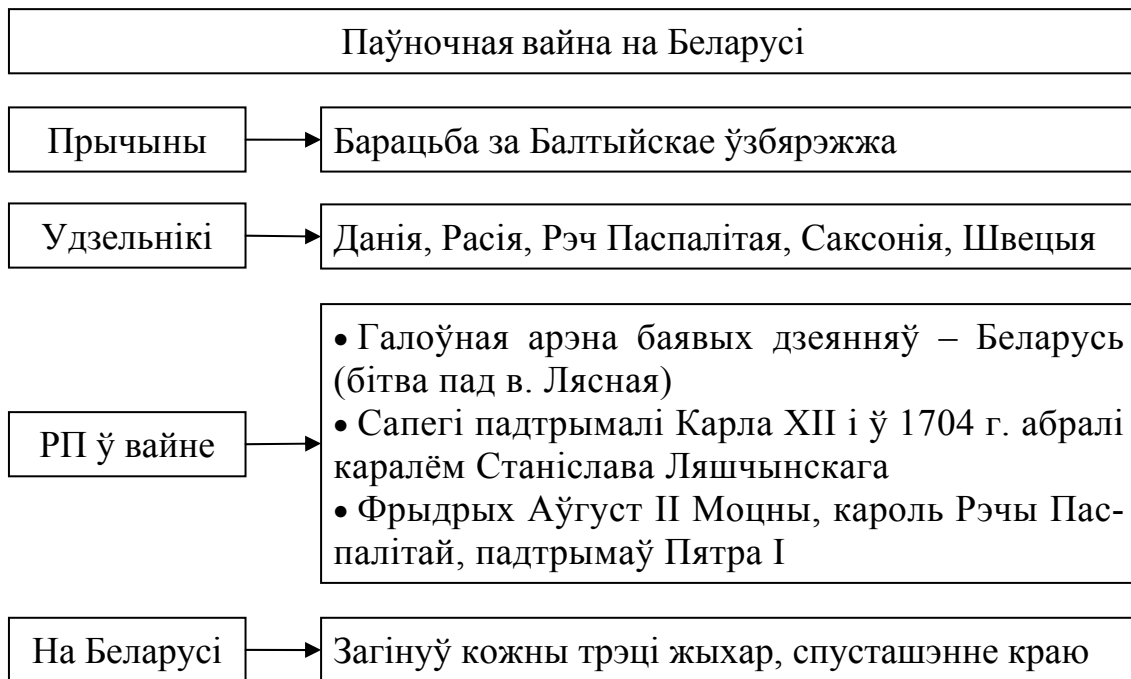

6.3. Беларусь у войнах (XVII–XVIII стст.)

Асноўныя паняцці:

«Прысяжная шляхта» – шляхта, якая прысягала рускаму цару Аляксею Міхайлавічу і ўступала ў асобныя атрады.

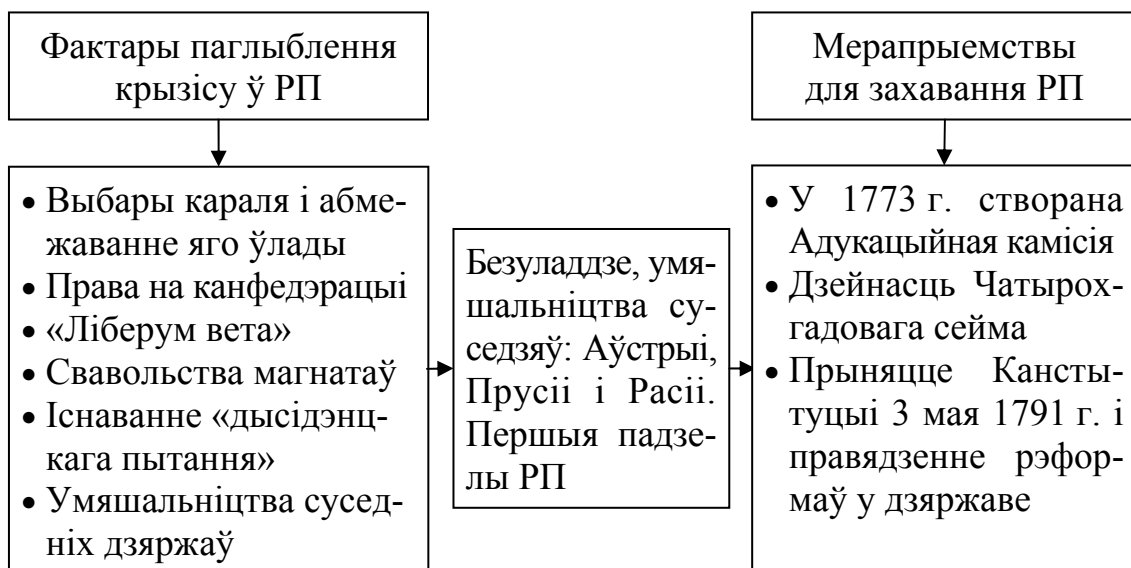
6.4. Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай і яе падзелы

Асноўныя паняцці:

Дысідэнты – асобы, погляды якіх істотным чынам разыходзяцца з парадкамі, усталяванымі ў краіне, і таму падвяргаюцца праследаванню.

Канстытуцыя – асноўны закон краіны, нарматыўна-прававы акт.

Канфедэрацыя (з лац. *confederatio* – аб’яднанне) – часовы палітычны саслоўны саюз для дасягнення пэўнай мэты.

Дзяржавы-удзельнікі трох падзелаў Рэчы Паспалітай

Дзяржавы	1772 г.	1793 г.	1795 г.
Аўстрыя	Поўдзень Польшчы, Галіцыя	Не прымала ўдзел	Паўднёвая і цэнтральная Польшча
Прусія	Паўночна-заходняя частка Польшчы	Вялікапольшча, Мазовія, Гданьск і Торунь	Мазовія, Літва да р. Нёмана
Расія	Інфлянцкае ваяводства, вялікая частка Полацкага і Віцебскага ваяводстваў, Мсціслаўскае ваяводства і Рагачоўскі павет	Цэнтральная частка Беларусі па лініі Друя – Пінск, Заходняя частка Украіны і Падоліі	Заходняя частка Беларусі, Літва, Курляндія, частка Валыні

Пытанні

1. Пазначце асаблівасці ажыццяўлення Рэфармацыі на Беларусі.
2. Выявіце прычыны падтрымкі правячымі коламі грамадства ВКЛ рэфармацыйнага руху.
3. Высветліце прычыны згортвання Рэфармацыі і актывізацыі каталіцкай царквы.
4. Раскрыйце ролю іезуітаў у развіцці сістэмы асветы на Беларусі.
5. Сфармулюйце прычыны, па якіх насельніцтва Беларусі на пачатковым этапе адмоўна аднеслася да ўніяцтва.
6. Патлумачце кола пытанняў, якія выклікалі напружаныя адносіны паміж Расіяй і РП у XVII ст.
7. Вызначце прычыны, кола ўдзельнікаў Паўночнай вайны і яе вынікі для Беларусі.
8. Раскрыйце фактары, якія спрыялі паглыбленню крызісу РП.
9. Сфармулюйце задачы Канстытуцыі 3 мая 1791 г. у працэсе рэфармавання дзяржаўнага ладу РП.
10. Пакажыце асаблівасці развіцця паўстання 1795 г. на чале з Т. Касцюшкай і Я. Ясінскім.

7. ПАЛІТЫЧНАЕ І САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ Ё СКАДЗЕ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ Ё КАНЦЫ ХVІІІ – ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ ХІХ СТ.

7.1. Асноўныя напрамкі палітыкі самадзяржаўя на Беларусі пасля яе далучэння да Расійскай імперыі.

7.2. Грамадска-палітычнае жыццё ё першай палове ХІХ ст.

7.3. Развіццё сельскай гаспадаркі, прамысловасці і гандлю. Рэформа П. Кісялёва.

7.1. Асноўныя напрамкі палітыкі самадзяржаўя на Беларусі пасля яе далучэння да Расійскай імперыі

Асноўныя паняцці:

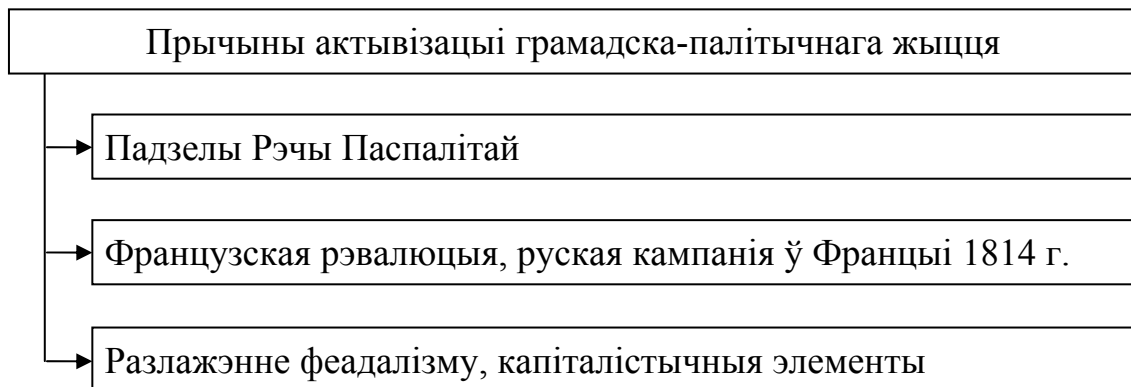
Самаўладдзе – форма праўлення ё Расіі з абсалютнай уладай манарха і пануючым становішчам арыстакратыі.

Насельніцтва	Прыведзена да прысягі
Магнаты	Пазбаўлены права ўтрымліваць свае войскі
Шляхта	Атрымала правы расійскага дваранства
Гараджане	У гарадах скасоўвалася магдэбурскае права, ствараліся гарадскія думы пад старшынствам галавы
Прыгонныя сяляне	На вёсцы ўведзена рэкрутчына; часова паніжаны дзяржаўныя падаткі; раздача зямель з прыгоннымі сялянамі рускім памешчыкам
Яўрэі	З 1794 г. уведзена «мяжа яўрэйскай аселасці» – яўрэям Расіі дазвалялася пражываць выключна ё гарадах беларускіх і ўкраінскіх губерняў
Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел	Ужыванне ё афіцыйным справаводстве тэрмінаў «Літва» і «Беларусь» Замест ваяводстваў і паветаў уведзены расійскі падзел на губерні, паветы і воласці

7.2. Грамадска-палітычнае жыццё ў першай палове XIX ст.

Асноўныя паняцці:

Нацыянальна-культурная аўтаномія – форма нацыянальна-культурнага самавызначэння нацыі з арганізацыяй грамадскіх структур, асветніцкіх і адукацыйных устаноў.

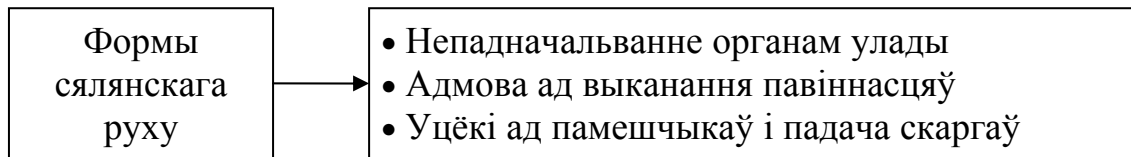
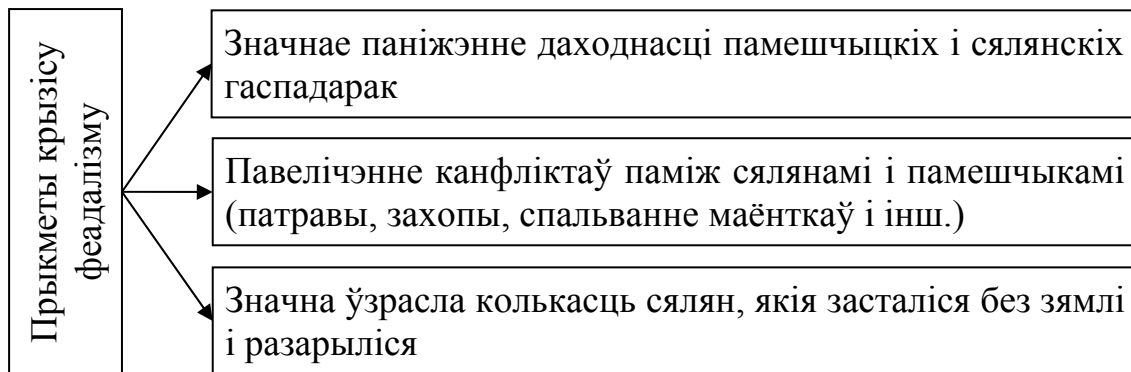
Дата	Назва таварыства	Удзельнікі	Накірункі дзейнасці
1817 г.	«Філаматы» (аматары навук)	А. Міцкевіч, Т. Зан, Ю. Яжоўскі	1. Культурна-асветніцкія 2. Барацьба за аднаўленне Рэчы Паспалітай
1820– 1823 гг.	«Філарэты» (аматары дабрадзейнасці)	Т. Зан, М. Рукевіч	1. Абарона ідэй духоўнага выхавання моладзі 2. Папулярызацыя ідэй свабоды і роўнасці
20-я гг. XIX ст.	Паўночнае і Паўднёвае таварыствы (дэкабрысты)	М. Мураўёў, П. Пестэль	1. Знішчэнне самаўладдзя і феадалізму 2. Федэратыўны лад без нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў
1825 г.	«Ваенныя сябры»	М. Рукевіч, А. Велегін	Знішчэнне самаўладдзя і феадальных перажыткаў
1836– 1839 гг.	«Дэмакратычнае таварыства»	Ф. Савіч	1. Нацыянальнае, рэлігійнае раўнства народаў 2. Вызваленне сялян ад прыгону і надзяленне іх зямлёй

7.3. Развішчэ сельскай гаспадаркі, прамысловасці і гандлю. Рэформа П. Кісялёва

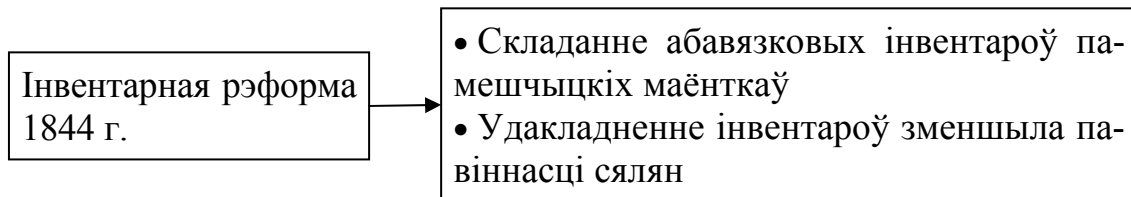
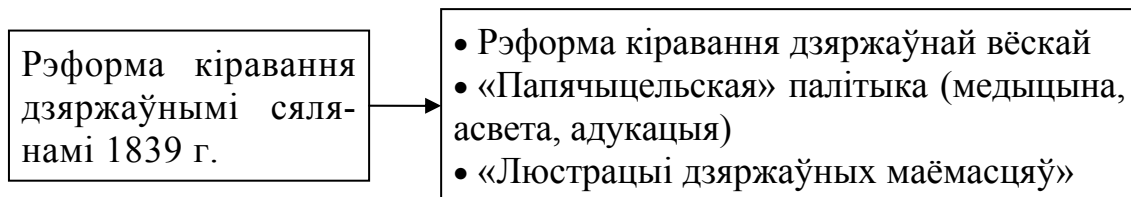
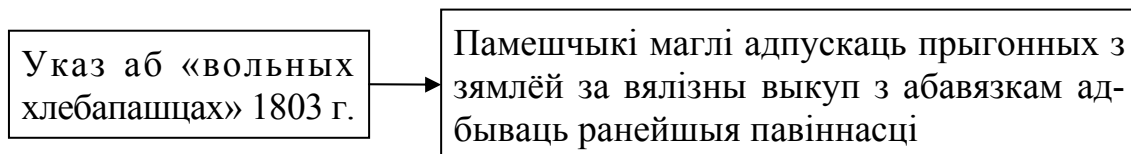
Асноўныя паняцці:

Капіталізм – грамадскі, эканамічны лад, для якога характэрны прыватная ўласнасць на сродкі вытворчасці, выкарастанне вольнанаёмнай рабочай сілы, таварна-грашовыя адносіны.

Люстрацыя – апісанне дзяржаўных уладанняў з мэтай сялянскага земле- і падаткаўпарадкавання.

Рэформы ў сельскай гаспадарцы першай паловы XIX ст.

Пытанні

1. Пазначце прынцыпы, на якіх будавалася палітыка царскага ўрада на далучаных беларускіх тэрыторыях.
2. Абзначце новыя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі, створаныя на Беларусі.
3. Патлумачце прычыны, па якіх руская кампанія ў Францыі 1814 г. паўплывала на актывізацыю грамадскага руху ў Расіі.
4. Раскрыйце мэты і задачы, кола супярэчных пытанняў тайных таварыстваў, якія дзейнічалі ў Расіі ў першай палове XIX ст.
5. Высветліце ролю капіталізму ў актывізацыі сялянскага руху.
6. Выявіце вынікі рэформаў у сельскай гаспадарцы Беларусі першай паловы XIX ст.

8. САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСІ Ў СКЛАДЗЕ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ Ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XIX СТ.

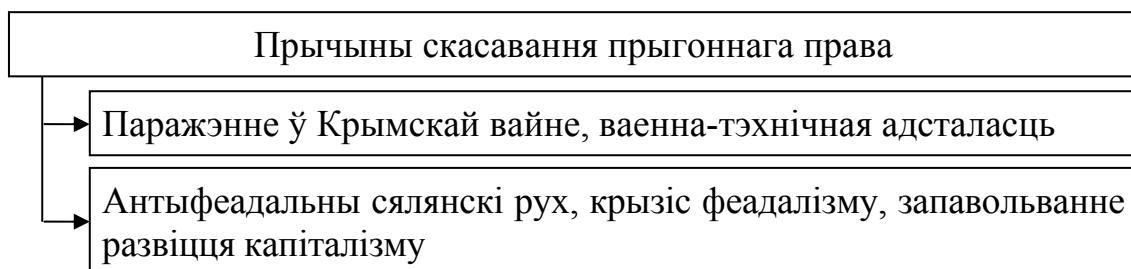
- 8.1. Скасаванне прыгоннага права. Шляхі развіцця капіталістычных адносін.
- 8.2. Прамысловы пераварот на Беларусі і яго асаблівасці. Месца эканомікі Беларусі ў агульнарасійскім рынку.
- 8.3. Саслоўная структура насельніцтва.
- 8.4. Фарміраванне пралетарыяту і буржуазіі. Узнікненне індустрыяльнага грамадства.

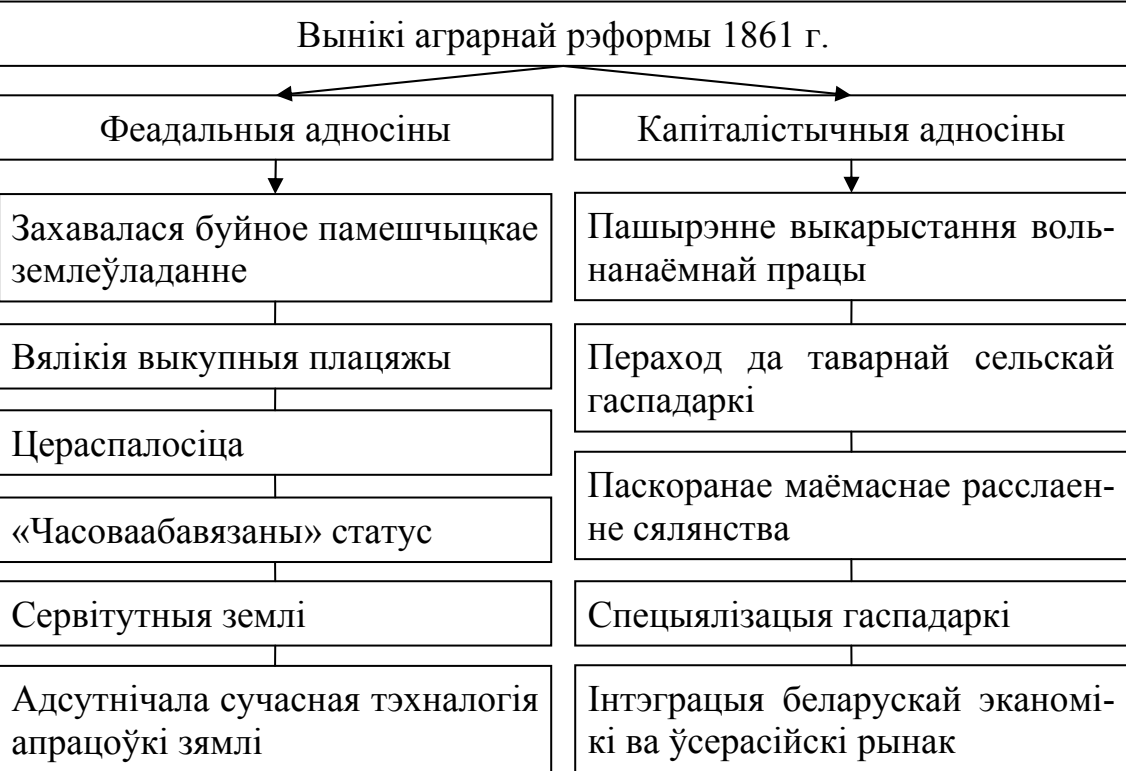
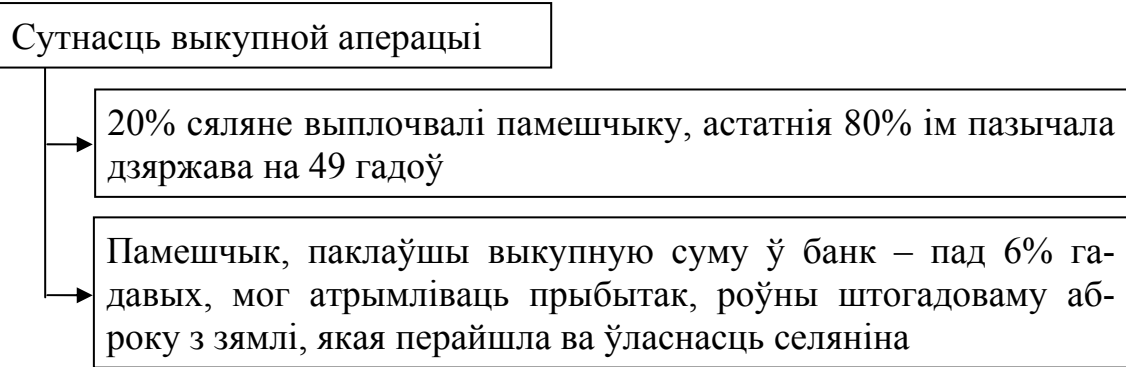
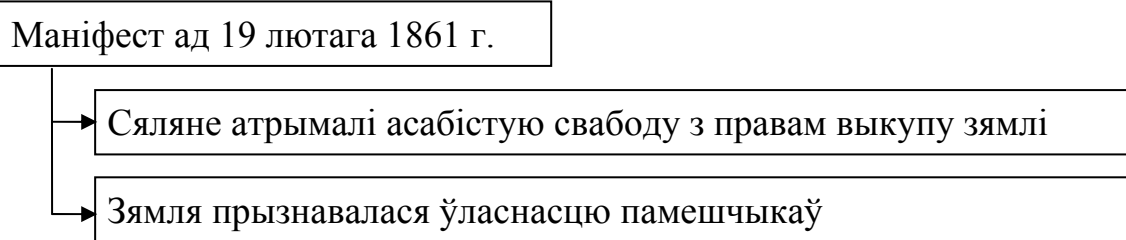
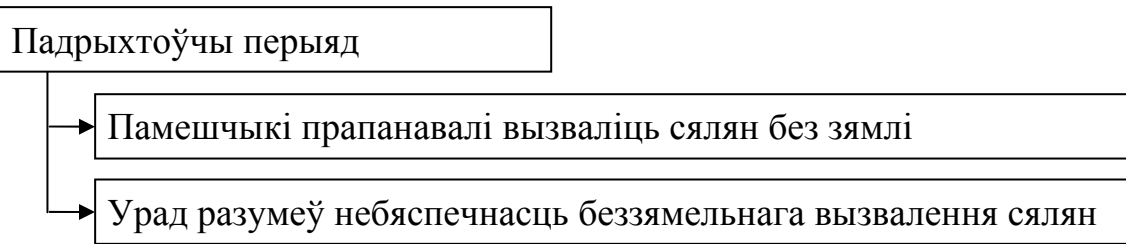
8.1. Скасаванне прыгоннага права. Шляхі развіцця капіталістычных адносін

Асноўныя паняцці:

Устаўныя граматы – акты, дзе вызначалі пазямельнае ўпарадкаванне і павіннасці сялян на карысць памешчыка, вылічваўся выкуп.

Часоваабавязаныя – катэгорыя сялян, якія павінны да складання ўстаўных грамат выконваць павіннасці на карысць памешчыкаў.

8.2. Прамысловы пераварот на Беларусі і яго асаблівасці. Месца эканомікі Беларусі ў агульнарасійскім рынку

Асноўныя паняцці:

Прамысловы пераварот – гэта пераход ад заснаванай на ручной працы мануфактуры да машынай індустрыі.

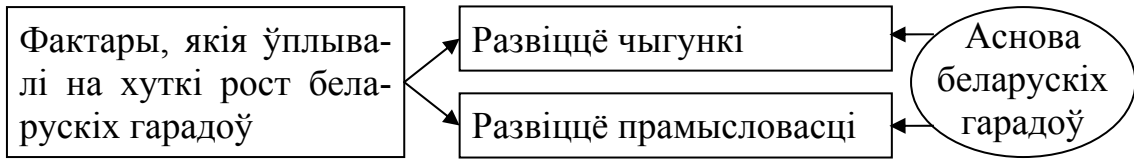
Экспарт – вываз тавараў за мяжу.

Імпарт – увоз тавараў з-за мяжы.

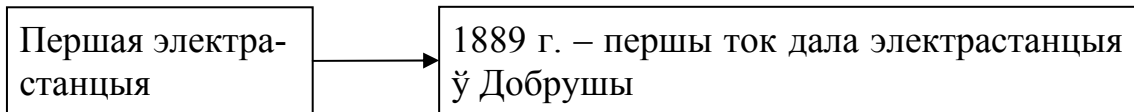
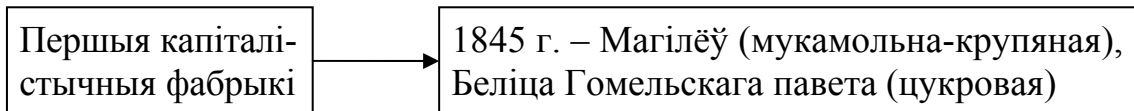
Беларусь – ваенны фарпост імперыі, стратэгічны плацдарм прасоўвання эканамічных інтарэсаў на заходнееўрапейскі рынак

Гарады і мястэчкі Беларусі

Беларусь – частка ўсерасійскага рынку

Буйнешыя прамысловыя прадпрыемствы другой паловы XIX ст.

8.3. Саслоўная структура насельніштва

Асноўныя паняцці:

Саслоўе – грамадская група людзей, прыналежнасць да якой пра-
дугледжвае атрыманне пэўных правоў і абавязкаў.

Дваранства – вышэйшае прывілеяванае саслоўе ў Расійскай дзяр-
жаве да 1917 г.

Уніфікацыя саслоўяў – працэс стандартызацыі, прывядзення да
адзінства ў правах і абавязках.

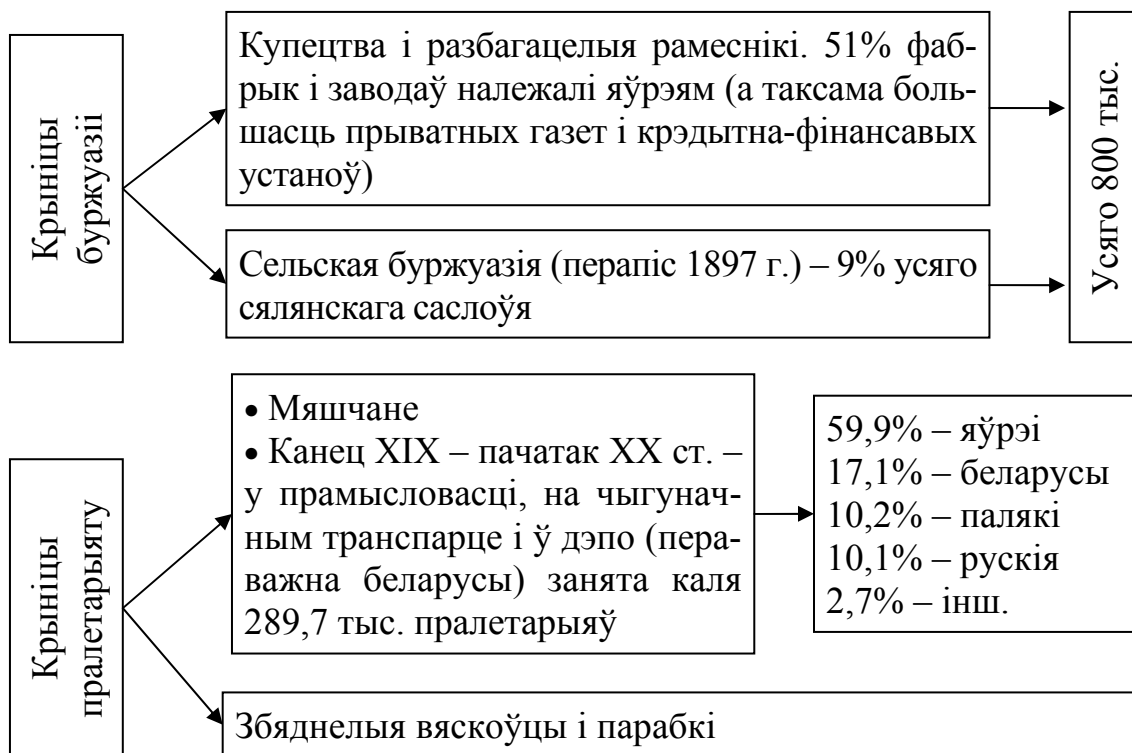
8.4. Фарміраванне пралетарыяту і буржуазіі. Узнікненне індустрыяльнага грамадства

Асноўныя паняцці:

Буржуазія – клас капіталістычнага грамадства, які валодае ўласнасцю на сродкі вытворчасці.

Пралетарыят – новы грамадскі клас, які ўзнікае ў перыяд выспявання капіталізму, асабіста свабодныя людзі, існуючыя за кошт продажу сваёй рабочай сілы.

Наёмная праца – праца па дамоўленасці з працадаўцам, за выкананне якой на працягу вызначанага рабочага часу прадугледжваецца пэўная аплата.

Пытанні

1. Патлумачце прычыны ажыццяўлення рэформы 1861 г. на Беларусі па асобных правілах.
2. Вызначце прыкметы прамысловага перавароту на Беларусі і галіны першых капіталістычных прадпрыемстваў.
3. Высветліце, якія фактары спрыялі развіццю прамысловасці.
4. Выявіце прычыны ўніфікацыі саслоўяў у Расіі ў другой палове XIX ст. і страты дваранствам пануючага становішча.

9. РАСІЙСКІ ШЛЯХ МАДЭРНІЗАЦЫІ ГРАМАДСТВА Ў ПРАЦЭСЕ СТАНАЎЛЕННЯ ІНДУСТРЫЯЛЬнай ЦЫВІЛІЗАЦЫІ (1861 – люты 1917 г.)

9.1. Буржуазныя рэформы 60–70-х гг. XIX ст.: асаблівасці іх правядзення на Беларусі.

9.2. Шляхецкія паўстанні і іх уплыў на палітыку самаўладдзя ў беларускіх губернях.

9.3. Ідэалогія лібералізму, народніцкі і сацыял-дэмакратычны рух на Беларусі. Высыяванне нацыянальнай ідэі ў светапоглядзе беларускіх народнікаў.

9.4. Афармленне агульнарасійскіх і нацыянальных партый.

9.5. Рэвалюцыя 1905–1907 гг. Пачатак парламентарызму.

9.6. Беларускі нацыянальны рух і «Наша Ніва».

9.7. Аграрная рэформа Сталыпіна і яе ўплыў на гаспадарку Беларусі.

9.1. Буржуазныя рэформы 60–70-х гг. XIX ст.: асаблівасці іх правядзення на Беларусі

Асноўныя паняцці:

Рэвалюцыя – карэнны пераварот у сацыяльна-палітычным жыцці, пры якім адбываецца звяржэнне старога і ўсталяванне новага дзяржаўнага ладу.

Рэформа – пераўтварэнне, змяненне, перабудова арганізацыі грамадскага-палітычнай, сацыяльна-эканамічнай сферы жыцця пры захаванні асноў існуючага ладу.

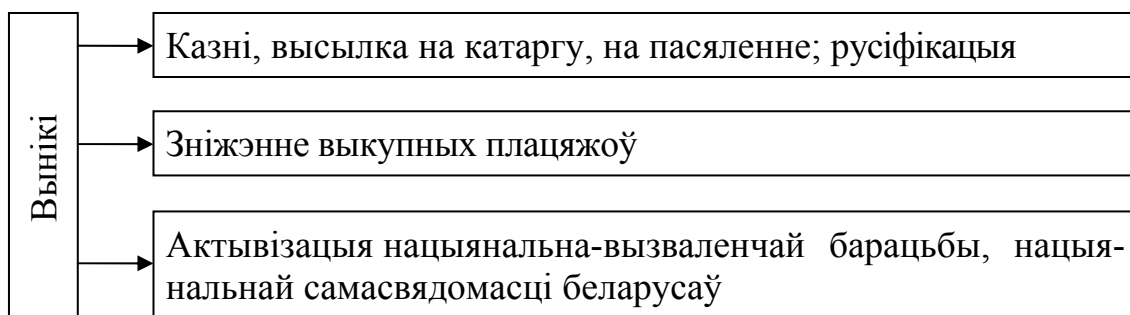
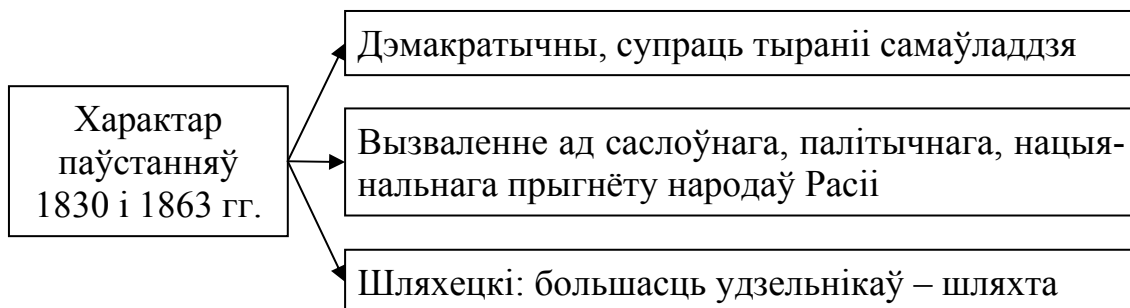
Назва рэформы	Прагрэсіўныя рысы	Феадальныя перажыткі	Асаблівасці на Беларусі
Школьная	Прынцып усесаслоўнасці ў адукацыі	Высокая плата за навучанне	1. Русіфікацыя 2. Прызначэнне настаўнікаў з Расіі
Цэнзурная	Свабодная публікацыя выданняў без цэнзуры	Захавалася цэнзура для газет і часопісаў	На беларускай мове забаранялася выдаваць кнігі

Назва рэформы	Прагрэсіўныя рысы	Феадальныя перажыткі	Асаблівасці на Беларусі
Судовая	Суд – публічны, незалежны ад урада. Інстытут прысяжных засядацеляў і прысяжных павераных (адвакатаў)	Частка грамадства была не падрыхтавана да падобных прававых навацый	1. Міравыя судзі не выбіраліся, а прызначаліся 2. Спіс прысяжных вызначаўся ўрадам
Гарадская	Прынцып абрання органаў самакіравання – гарадской думы (гарадскі галава, гарадская ўправа)	Існаванне маёмаснага цэнзу	1. Гарадскі галава прызначаўся ўрадам 2. Абмяжоўваліся ў правах яўрэі

9.2. Шляхецкія паўстанні і іх уплыў на палітыку самаўладдзя ў беларускіх губернях

Асноўныя паняцці:

Русіфікацыя – комплекс мерапрыемстваў царызму, накіраваных на распаўсюджванне рускай нацыянальнай, палітычнай, культурнай традыцый.

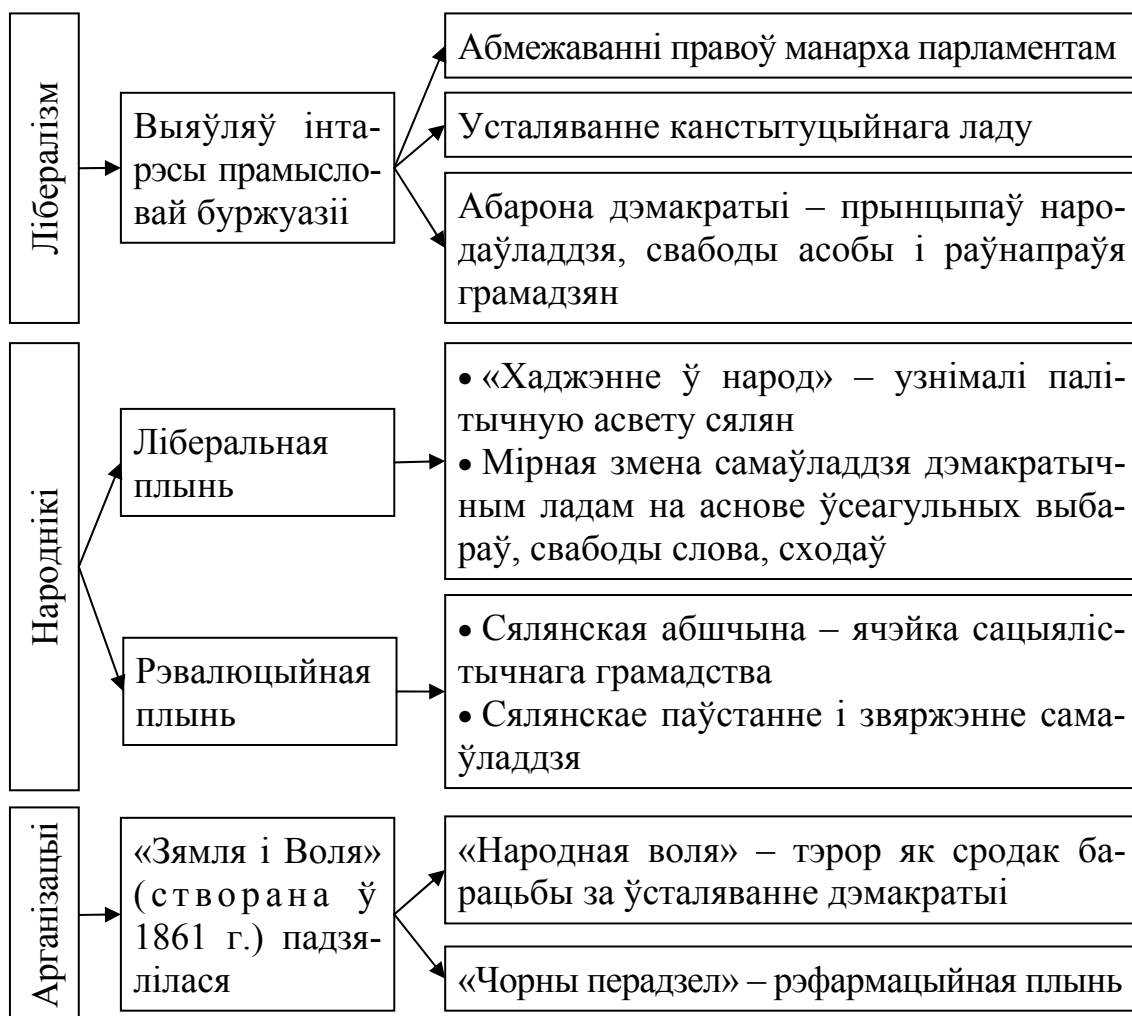
9.3. Ідэалогія лібералізму, народнішкі і сацыял-дэмакратычны рух на Беларусі. Выспяванне нацыянальнай ідэі ў светапоглядзе беларускіх народнікаў

Асноўныя паняцці:

Ідэалогія – сістэма прававых, палітычных, маральных, філасофскіх, рэлігійных, мастацкіх поглядаў і ідэй, якія належаць асабе ці групе людзей, палітычным партыям.

Сацыялізм – ідэйна-палітычнае вучэнне, якое абараняе канцэпцыю будаўніцтва новага ладу, заснаванага на прыярытэце грамадскай уласнасці, адсутнасці эксплуатацыі, справядлівым размеркаванні матэрыяльных і духоўных каштоўнасцяў.

Сацыял-дэмакратычны рух – гэта радыкальная палітычная плынь, якая ў якасці тэарэтычнай асновы звяртаецца да марксізму.

Сутнасць марксізму

- Ажыццяўленне сусветнай рэвалюцыі
- Звяржэнне буржуазнага ладу і ўсталяванне дыктатуры пралетарыяту
- Скасаванне прыватнай уласнасці
- Будаўніцтва бязкласавага сацыялістычнага грамадства

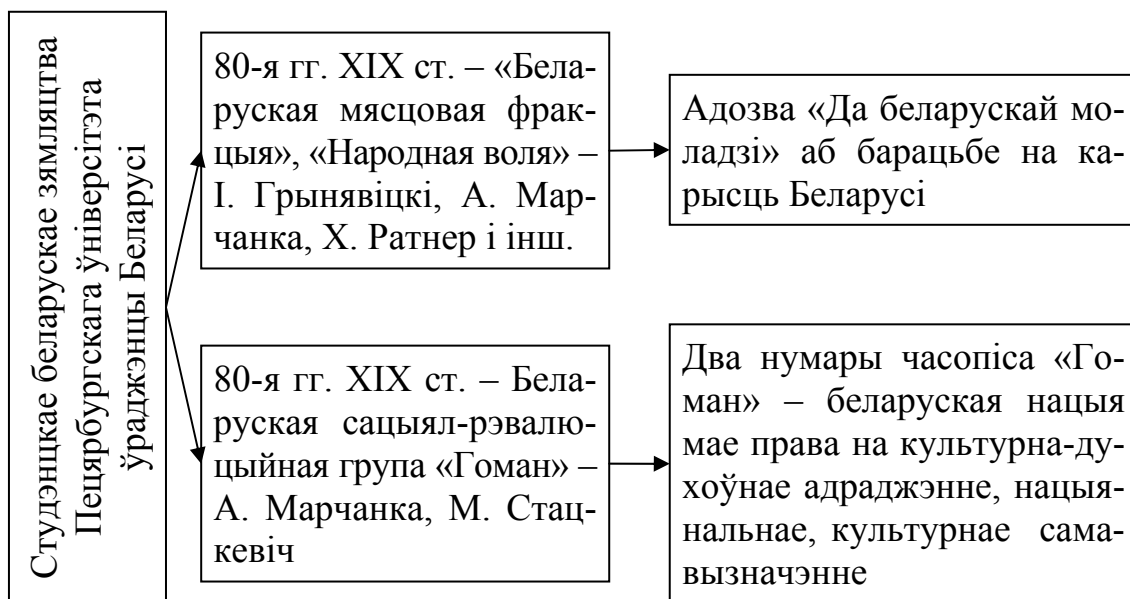
Прычыны папулярнасці марксізму ў свеце

- У XIX ст. капіталісты свету не жадалі палепшыць цяжкае сацыяльна-эканамічнае становішча рабочых
- Навукова-абгрунтаваная праграма карэннага пераўтварэння сацыяльна-эканамічнага і палітычнага ладу ў свеце
- Прадугледжвала ліквідацыю эксплуатацыі, палітычнае вызваленне рабочых, хуткае паляпшэнне іх становішча

Сацыял-дэмакратычныя арганізацыі ў еўрапейскай Расіі

- 1882 і 1892 гг.: у Польшчы ўзніклі сацыял-дэмакратычныя арганізацыі «Пралетарыят» і «Польская партыя сацыялістычная»
- 1884 г.: першы марксісцкі гурток Абрамовіча ў г. Мінску
- 1897 г.: у Вільні створаны Бунд – Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз у Літве, Польшчы і Расіі (на чале з А. Крэмерам, у 1893 г. выдаў брашуру «Аб агітацыі»)
- 1–3 сакавіка 1898 г.: у Мінску I з'езд сацыял-дэмакратаў буйнейшых арганізацый Расіі. Утворана Расійская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя (РСДРП) – У. Ленін, Ю. Мартаў і інш.

Народнікі на Беларусі і выпяванне нацыянальнай ідэі

9.4. Афармленне агульнарасійскіх і нацыянальных партый

Асноўныя паняцці:

Палітычная партыя – гэта арганізаваная актыўная група адзінадумцаў, якая мае агульную ідэалогію, прадстаўляе інтарэсы часткі грамадства і мае на мэце прыход да ўлады для рэалізацыі ўласнай праграмы.

Рэакцыйныя сілы – частка грамадства, якая выступае за захаванне існуючага ладу або вяртанне звергнутага старога.

Шавінізм – праява палітыкі, якая выступае за распаўсюджанне нянавісці і агрэсіі да іншых нацый і народнасцяў.

Назва лагера	Кансерватыўна-манархічны	Ліберальны	Дэмакратычна-рэвалюцыйны
Састаў	Вышэйшая значыноўнікі і ваенныя, дваранства, рэакцыйныя памешчыкі і буржуазія, заможныя	Асноўная частка буржуазіі, вярхі інтэлігенцыі, буржуазныя памешчыкі	Інтэлігенцыя, службовыя асобы, рабочыя, сяляне і інш.

Назва лагера	Кансерватыўна-манархічны	Ліберальны	Дэмакратычна-рэвалюцыйны
Партыі	<p>«Саюз 17 кастрычніка» (акцыбрысты). «Партыя рускага сходу». «Партыя народнага цэнтру». «Саюз рускага народа»</p>	<p>«Канстытуцыйна-дэмакратычная партыя» (кадэты) на чале з П. Мілюковым</p>	<p>Расійская сацыял-дэмакратычная партыя (РСДРП – меншавікі і бальшавікі). Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз Расіі і Польшчы (БУНД). Сацыял-дэмакратыя Каралеўства Польскага і Літвы. Беларуская сацыялістычная грамада (БСГ). Партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў (ПС-Р)</p>
Праграма	<p>Непарушнасць самадзяржаўя, правоў дваран, панавання праваслаўнай царквы, памешчыцкага землеўладання, вялікадзяржаўны шавінізм. Адмаўлялі існаванне беларускай нацыі і вялі барацьбу з беларускім рухам. Акцыбрысты выступалі супраць яўрэйскіх пагромаў</p>	<p>Стварэнне прававой дзяржавы з канстытуцыйнай манархіяй; скасаванне саслоўных прывілеяў, свабода веравызнання, палітычныя свабоды, права нацыі на самавызначэнне ў культурна-адукацыйных сферах; продаж сялянам зямлі па «справядлівай» цане</p>	<p>Звяржэнне самадзяржаўя, знішчэнне капіталізму; усталяванне дэмакратычнага, федэратыўнага ладу; скасаванне прыватнай уласнасці на сродкі вытворчасці (фабрыкі і заводы), зямлю і дармовая перадача яе ў карыстанне сялянам. Бальшавікі за рэвалюцыйныя сродкі, меншавікі дапускалі рэформы</p>

9.5. Рэвалюцыя 1905–1907 гг. Пачатак парламентарызму

Асноўныя паняцці:

Маёмасны ценз – устаноўленыя законам памеры і формы ўласнасці, валоданне якой з’яўляецца абавязковай умовай рэалізацыі чалавекам грамадзянскіх правоў, у прыватнасці права выбіраць і быць выбраным у органы ўлады і кіравання.

Стачка – калектыўнае спыненне працы рабочымі з мэтай задавальнення сваіх эканамічных ці палітычных патрабаванняў.

Самадзяржаўе – манархічная форма праўлення, дзе носьбітам вярхоўнай улады з’яўляецца цар або манарх, з дапушчэннем прадстаўнічых устаноў з абмежаванымі заканадаўчымі паўнамоцтвамі.

Падставы рэвалюцыі
1905–1907 гг.

- Паражэнне ў руска-японскай вайне
- Расстрэл дэманстрацыі ў Пецярбургу 9 студзеня 1905 г. – «Крывавая нядзеля»

Прычыны рэвалюцыі
1905–1907 гг.

- Нявырашанасць аграрнага, рабочага, нацыянальнага, палітычнага пытання
- Падзенне аўтарытэту царскага ўрада

Ход рэвалюцыі 1905–1907 гг.

Люты – сакавік 1905 г.

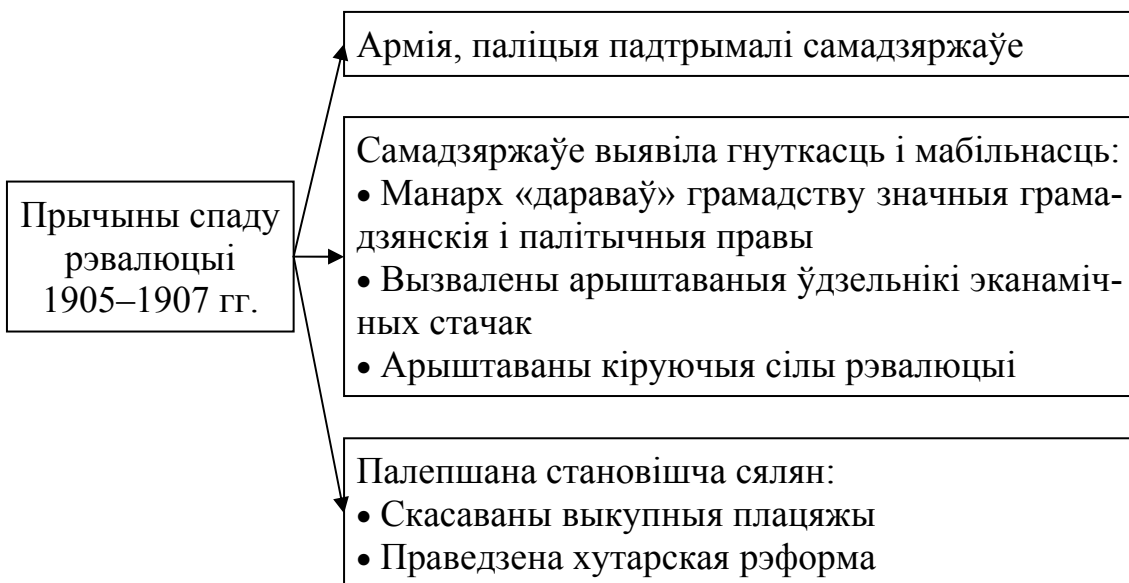
- Акцыі салідарнасці рабочых у 30 гарадах Беларусі
- Узмацненне сялянскага руху

Май – жнівень 1905 г.

- Святкаванне 1 мая – вулічныя маніфестацыі, шэсці і перастрэлкі з паліцыяй і вайсковымі часцямі
- Выступленні сялянства і батракоў

Кастрычнік 1905 г.

- Усерасійская стачка Саюза чыгуначнікаў
- Арганізатары – партыйна-прафесійныя камітэты

9.6. Беларускі нацыянальны рух і «Наша Ніва»

Асноўныя паняцці:

Аўтаномія (з грэч. αὐτονομία – самакіраванне, незалежнасць) – права самастойнага, адносна незалежнага функцыянавання палітычных суб’ектаў у складзе дзяржаўнага ўтварэння, замацаванае канстытуцыяй.

Заходнерусізм – канцэпцыя, якая адмаўляла паходжанне беларусаў як самастойнай і самабытнай этнічнай адзінкі і атаясамлівала іх з велікарускім этнасам.

9.7. Аграрная рэформа Сталыпіна і яе ўплыў на гаспадарку Беларусі

Асноўныя паняцці:

Аграрнае пытанне – пытанне пра ўласнасць на зямлю і яе размеркаванне, пра забеспячэнне ўмоў для паспяховага развіцця сельскай гаспадаркі і задавальнення патрабаванняў сялянства.

Пытанні

1. Высветліце, па якіх прычынах на Беларусі буржуазныя рэформы 60–70 гг. XIX ст. ажыццяўляліся па асобнай праграме.
2. Пазначце прычыны паражэння паўстанняў 1830 і 1863 гг.
3. Вызначце прычыны расколу ў народніцтве.
4. Патлумачце адрозненні паняццяў «самаўладдзе» і «самадзяржаўе» ў кантэксце выпявання ў Расіі канстытуцыйнай манархіі ў пачатку XX ст.
5. Абзначце пытанні, якія аб'ядноўвалі і размяжоўвалі агульна-расійскія і нацыянальныя партыі.
6. Выявіце задачы і вынікі працы актывістаў беларускага нацыянальнага руху.
7. Патлумачце прычыны паспяховага ажыццяўлення Сталыпінскай аграрнай рэформы на Беларусі ў параўнанні з іншымі рэгіёнамі.

10. ПАЛІТЫЧНАЯ МАДЭРНІЗАЦЫЯ РАСІЙСКАГА ГРАМАДСТВА ВА ЁМОВАХ І СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ І ПАСЛЯ ЗВЯРЖЭННЯ САМАЎЛАДДЗЯ

- 10.1. Беларусь ва ўмовах I сусветнай вайны.
- 10.2. Лютаўская рэвалюцыя і ўсталяванне новага ладу на тэрыторыі Беларусі.
- 10.3. Дзейнасць палітычных сіл вясной – летам 1917 г.
- 10.4. Беларускі рух вясной – летам 1917 г.

10.1. Беларусь ва ўмовах I сусветнай вайны

Асноўныя паняцці:

Кааліцыя – аб'яднанне, саюз, пагадненне дзяржаў, палітычных партый, грамадскіх арганізацый для дасягнення агульных палітычных, ваенных, эканамічных мэт.

Ваенна-палітычныя саюзы пачатку XX ст. у Еўропе

Антанта
(Англія, Францыя,
Расія)

Траісты саюз
(Германія, Аўстра-
Венгрыя, Італія)

Усталяванне ўлады ў свеце, над калоніямі, новыя рынкі збыту

Падстава Першай сусветнай вайны → Забойства 15 чэрвеня 1914 г. у Сараева (Боснія) аўстра-венгерскага нашчадка эрцгерцага Франца-Фердынанда

Удзельнікі → 33 краіны – 75% насельніцтва Зямлі

Баявыя дзеянні на Беларусі

→ 5 жніўня 1914 г. у беларускіх губернях уведзена ваеннае становішча

→ У жніўні 1915 г. немцы захапілі Гродна і Вільню; Стаўка Вярхоўнага галоўнакамандуючага эвакуіравана ў Магілёў

→ Нарачанская наступальная аперацыя – страты 90 тыс. расійскіх салдат

→ Усталявалася лінія фронту Дзвінск – Паставы – Баранавічы – Пінск

Пад акупацыяй чацвёртая частка Беларусі – Обер-Ост. Эканамічная эксплуатацыя рэгіёна з наступнай яго каланізацыяй

- Сістэма падаткаў – уключала бавоўну, авёс, скуры, масла, метал, паперу і інш.
- Сістэма штрафаў – абкладаліся бойні, рынкі, відовішчныя ўстановы, бальніцы

Ва ўсходняй Беларусі – ваенна-адміністрацыйны рэжым кіравання і забеспячэння парадку жыццядзейнасці

- У грамадстве панавалі патрыятычныя настроі
- Абавязковае прыцягненне сялян да працы на патрэбы арміі
- Колькасць бежанцаў дасягнула 500 тыс. чалавек
- У армію была мабілізавана палова мужчын
- Значнае скарачэнне пасяўных плошчаў
- Дарагоўля, увядзенне «сухога» закону

10.2. Лютаўская рэвалюцыя і ўсталяванне новага ладу на Беларусі

Асноўныя паняцці:

Дэкларацыя – афіцыйная заява, дакумент, які акрэслівае асноўныя прынцыпы, стратэгію развіцця.

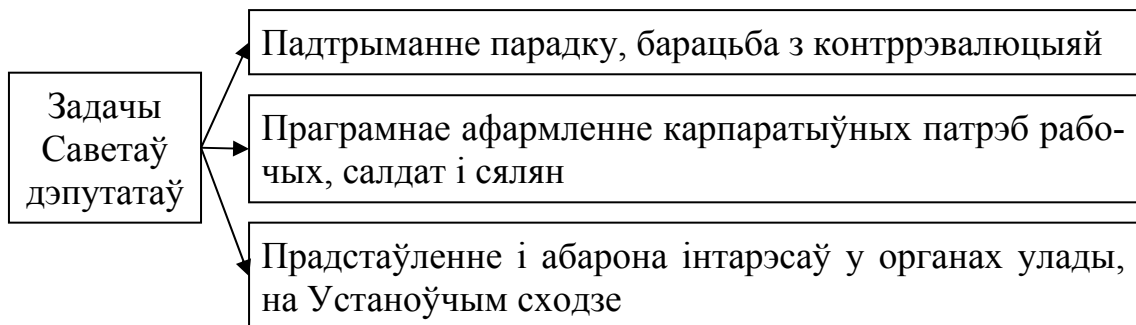

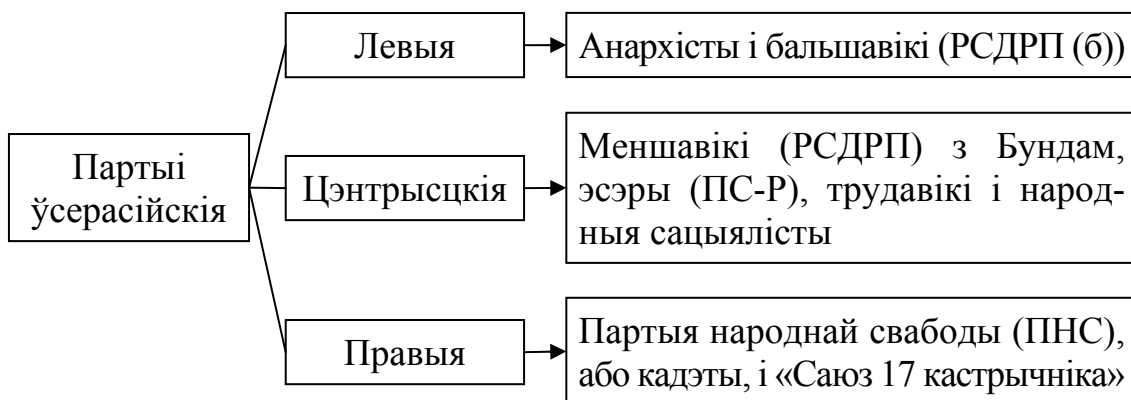
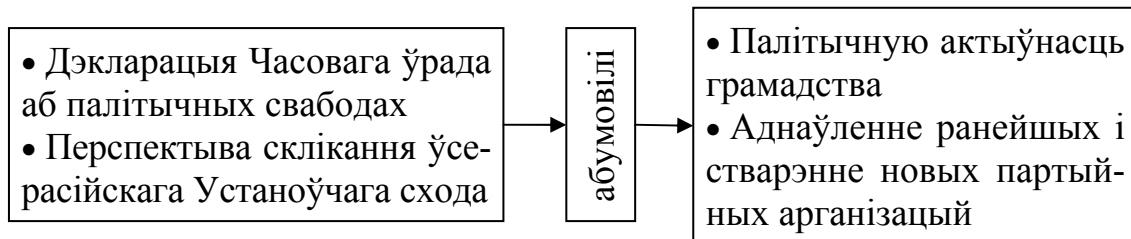
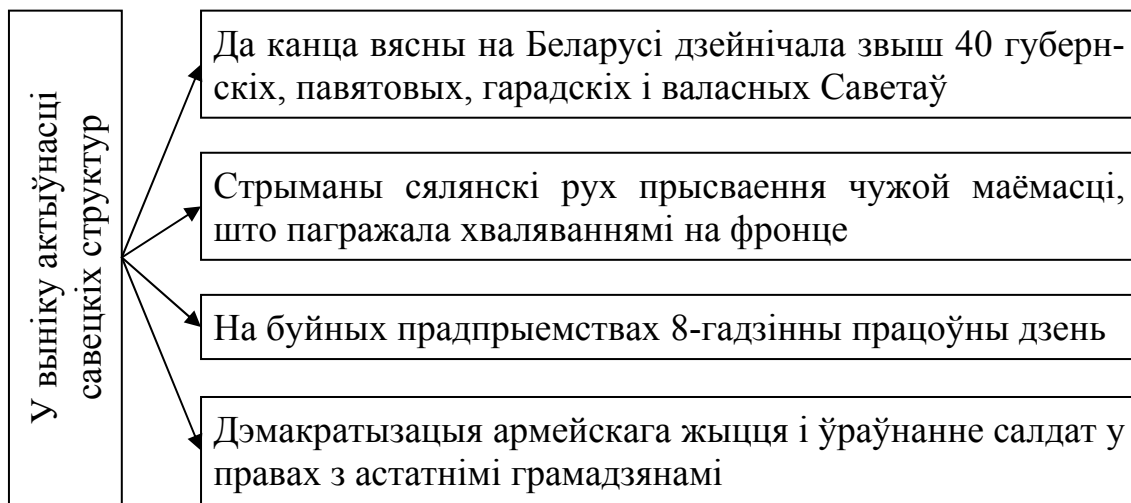

10.3. Дзейнасць палітычных сіл вясной – летам 1917 г.

Асноўныя паняцці:

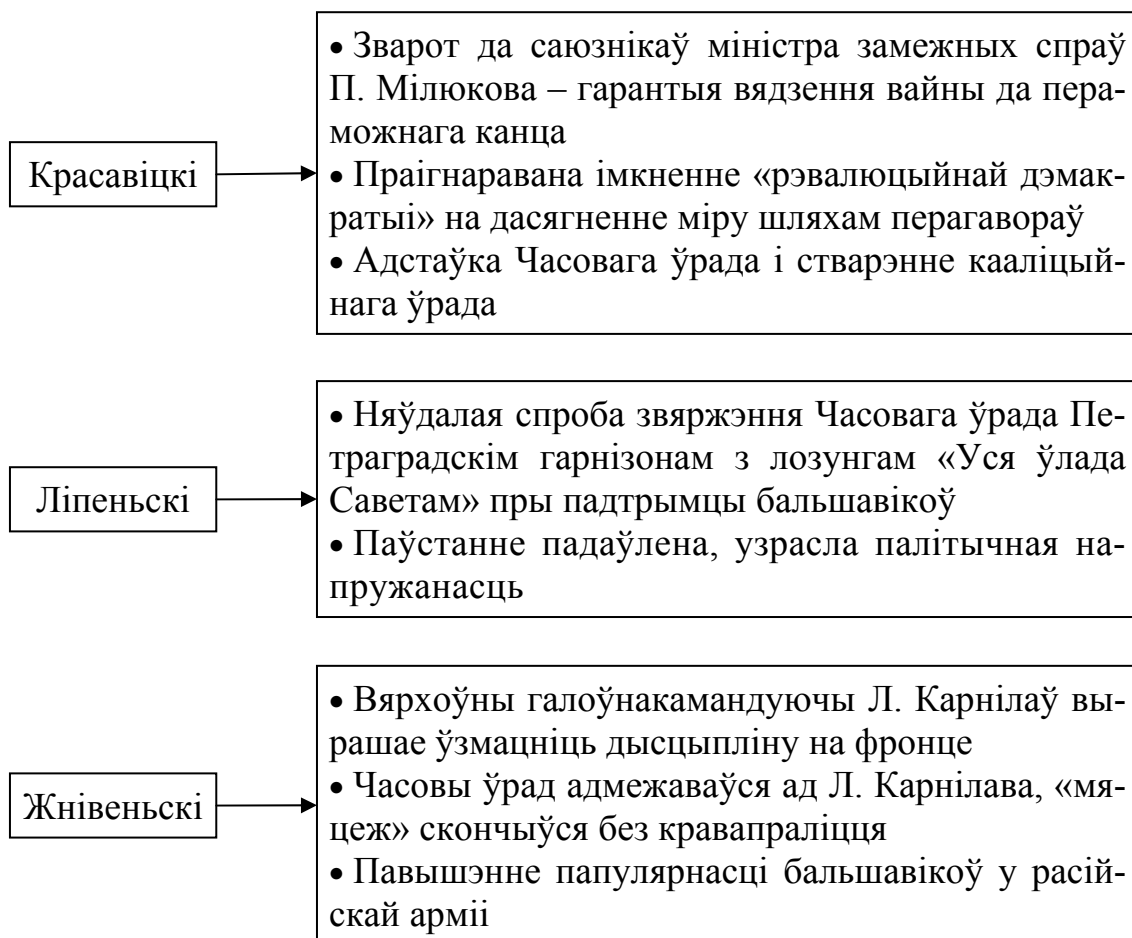
Саветы рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў – грамадска-палітычныя арганізацыі, класавыя прадстаўнічыя структуры.

Крызісы Часовага ўрада (вясна – лета 1917 г.)

10.4. Беларускі нацыянальны рух вясной – летам 1917 г.

Асноўныя паняцці:

Нацыянальнае пытанне – пытанне аб рэалізацыі права народа на свабоднае, этнічнае, дзяржаўнае, культурнае самавызначэнне.

Пытанні

1. Назавіце падставу і прычыны I сусветнай вайны.
2. Вызначце стаўленне расійскага насельніцтва, у тым ліку беларускага, да рашэння Расійскай імперыі аб'явіць вайну Германіі.
3. Патлумачце значэнне Лютаўскай рэвалюцыі ў гісторыі Беларусі.
4. Выявіце палітычныя сілы, якія прэтэндавалі на ўладу на Беларусі пасля Лютаўскай рэвалюцыі.
5. Сфармулюйце прычыны, па якіх адбываліся палітычныя крызісы ў Расійскай дзяржаве вясной – летам 1917 г.
6. Пазначце задачы беларускага нацыянальнага руху ў 1917 г.

11. ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫІ. КУЛЬТУРНАЕ І ДУХОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ НА ЭТАПЕ МАДЭРНІЗАЦЫІ РАСІЙСКАГА ГРАМАДСТВА

11.1. Этнічная і канфесійная структура насельніцтва Беларусі ў складзе Расійскай імперыі

11.2. Фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларускага народа. Утварэнне беларускай нацыі.

11.3. Станаўленне беларусазнаўства.

11.4. Фарміраванне беларускай літаратурнай мовы і нацыянальнай літаратуры.

11.5. Выяўленчае мастацтва і архітэктура.

11.6. Беларускае нацыянальна-культурнае адраджэнне пачатку XX ст.

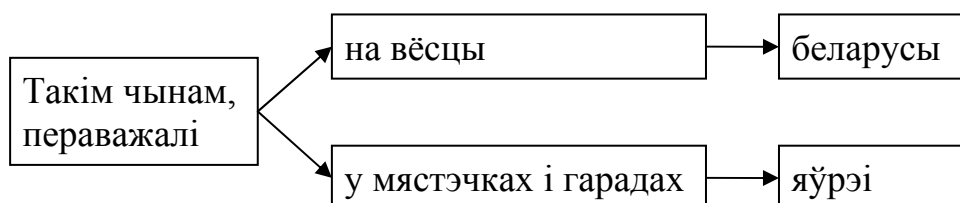
11.1. Этнічная і канфесійная структура насельніцтва Беларусі ў складзе Расійскай імперыі

Асноўныя паняцці:

Канфесія – веравызнанне, аб'яднанне вернікаў, якія прытрымліваюцца дагматычных устанаўленняў, канонаў і сімвалаў веры.

1897 г. – першы ўсеагульны
перапіс насельніцтва Расійскай імперыі

11.2. Фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларускага народа. Утварэнне беларускай нацыі

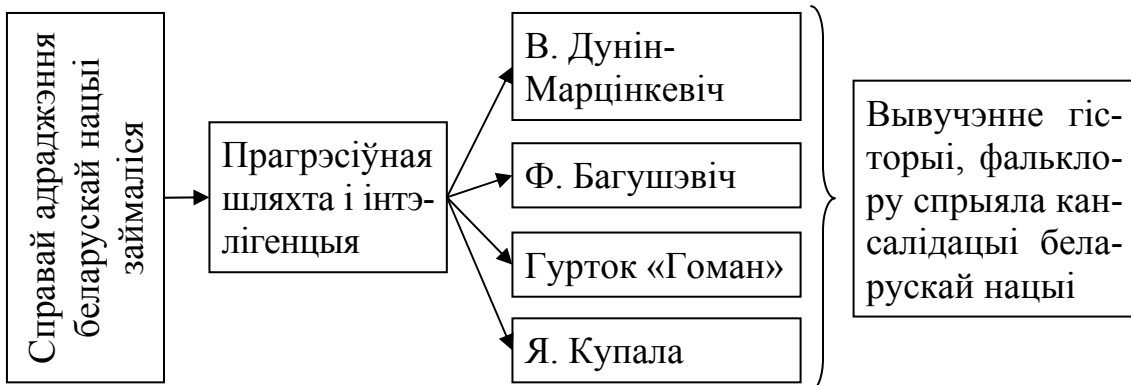
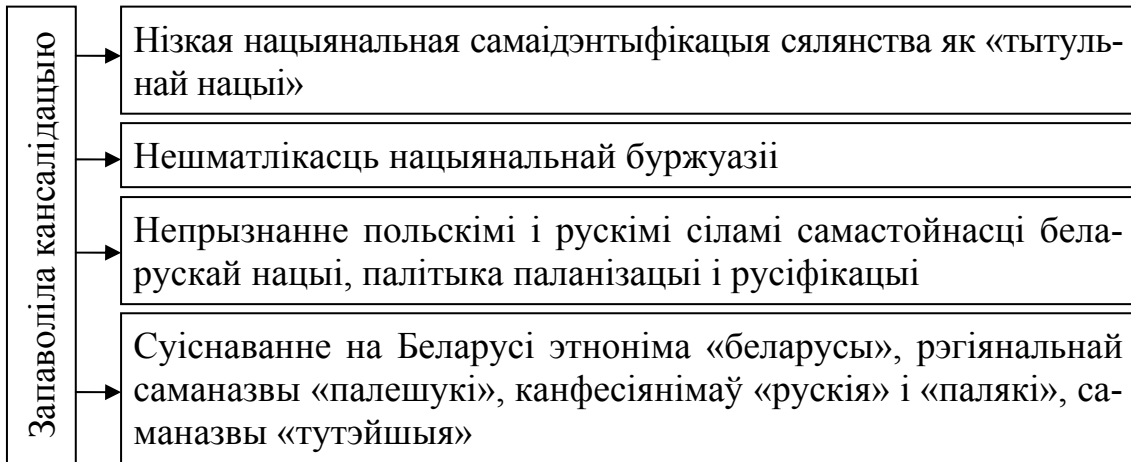
Асноўныя паняцці:

Нацыя (з лац. *natio* – племя, народ) – устойлівая этнасацыяльная супольнасць, якая прыходзіць на змену народнасці, узнікае на аснове развіцця капіталістычных адносін, характарызуецца агульнасцю тэрыторыі, гістарычнага лёсу і гістарычнай памяці, эканамічным жыццём, культурай, мовай, узроўнем этнічнай самасвядомасці.

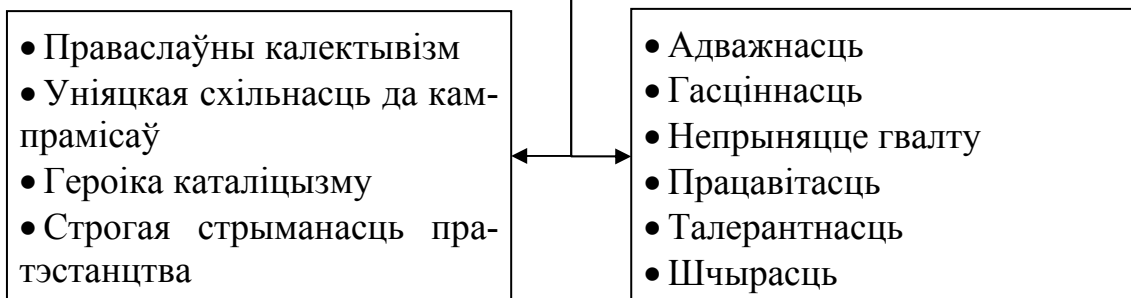
Менталітэт (з лац. *mentalis* – разумовы) – спосаб мыслення, све-табачання чалавека або супольнасці людзей, які адлюстроўваецца пераважна ў спецыфічных уяўленнях людзей пра прастору і час, сваё прыроднае і сацыяльнае асяроддзе, місію ў свеце і г. д.

Нацыянальная самасвядомасць – сукупнасць ідэй, уяўленняў, перакананняў, вераванняў, у якіх народ асэнсоўвае сябе як супольнасць.

Асаблівасці станаўлення беларускай нацыі

Менталітэт беларускай нацыі аформіўся пад уздзеяннем усходніх і заходніх палітычных, культурных і рэлігійных традыцый

11.3. Станаўленне беларусазнаўства

Асноўныя паняцці:

Беларусазнаўства – сукупнасць ведаў пра гісторыю, матэрыяльную і духоўную культуру беларускага народа.

Прадстаўнікі	Асноўныя падзеі і творы
К. Калайдовіч	«Кароткі слоўнік беларускай гаворкі»
П. Шпілеўскі	«Падарожжа на Палессі і беларускім краі»
Я. Чачот	«Сялянскія песні з-пад Нёмана і Дзвіны»
Л. Паўлоўскі	«Беларускія прыказкі і прымаўкі»
Канстацін і Яўстафій Тышкевічы	Стварэнне ў Лагойску першага ў Беларусі гістарычнага музея. Яўстафій Тышкевіч заснаваў Віленскі музей старажытнасцяў, пры якім дзейнічала археалагічная камісія
Паўночна-Заходняе аддзяленне Рускага географічнага таварыства А. Семянтоўскага, П. Шэйна	Этнаграфічныя даследаванні матэрыяльнай і духоўнай культуры, асаблівасцяў і ўмоў пражывання беларускага народа
М. Нікіфароўскі	«Нарысы протанароднага жыцця-быцця ў Віцебскай Беларусі і апісанне прадметаў ужытку»
У. Сыракомля	«Вандроўкі па маіх былых ваколіцах», «Мінск»

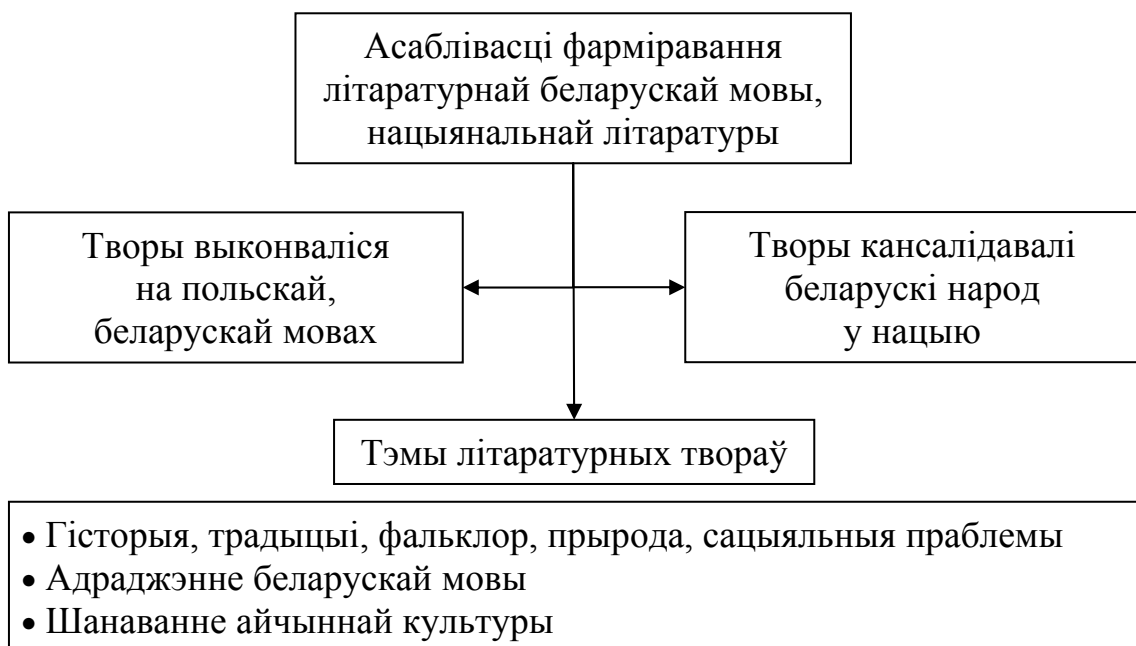
11.4. Фарміраванне беларускай літаратурнай мовы і нацыянальнай літаратуры

Асноўныя паняцці:

Літаратурная мова – форма агульнаэтнічнай мовы, якая мае адносна замацаваныя нормы, адлюстраваныя ў літаратурных творах, фальклоры.

Кансалідацыя этнасу – згуртаванне, зліццё ў адзінае цэлае падобных па паходжанні і культуры этнасаў.

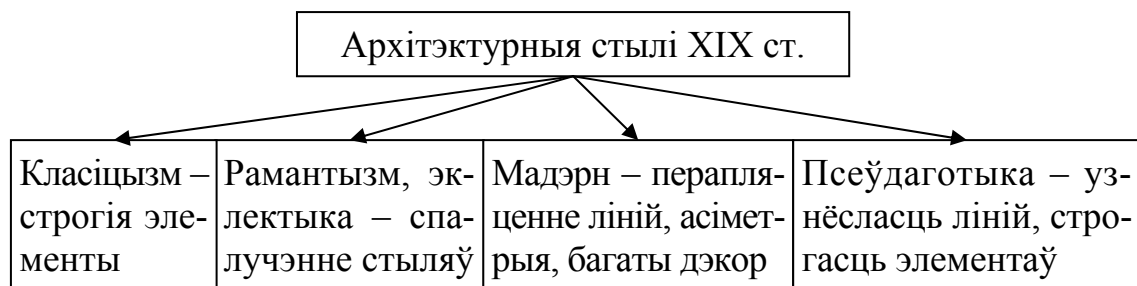
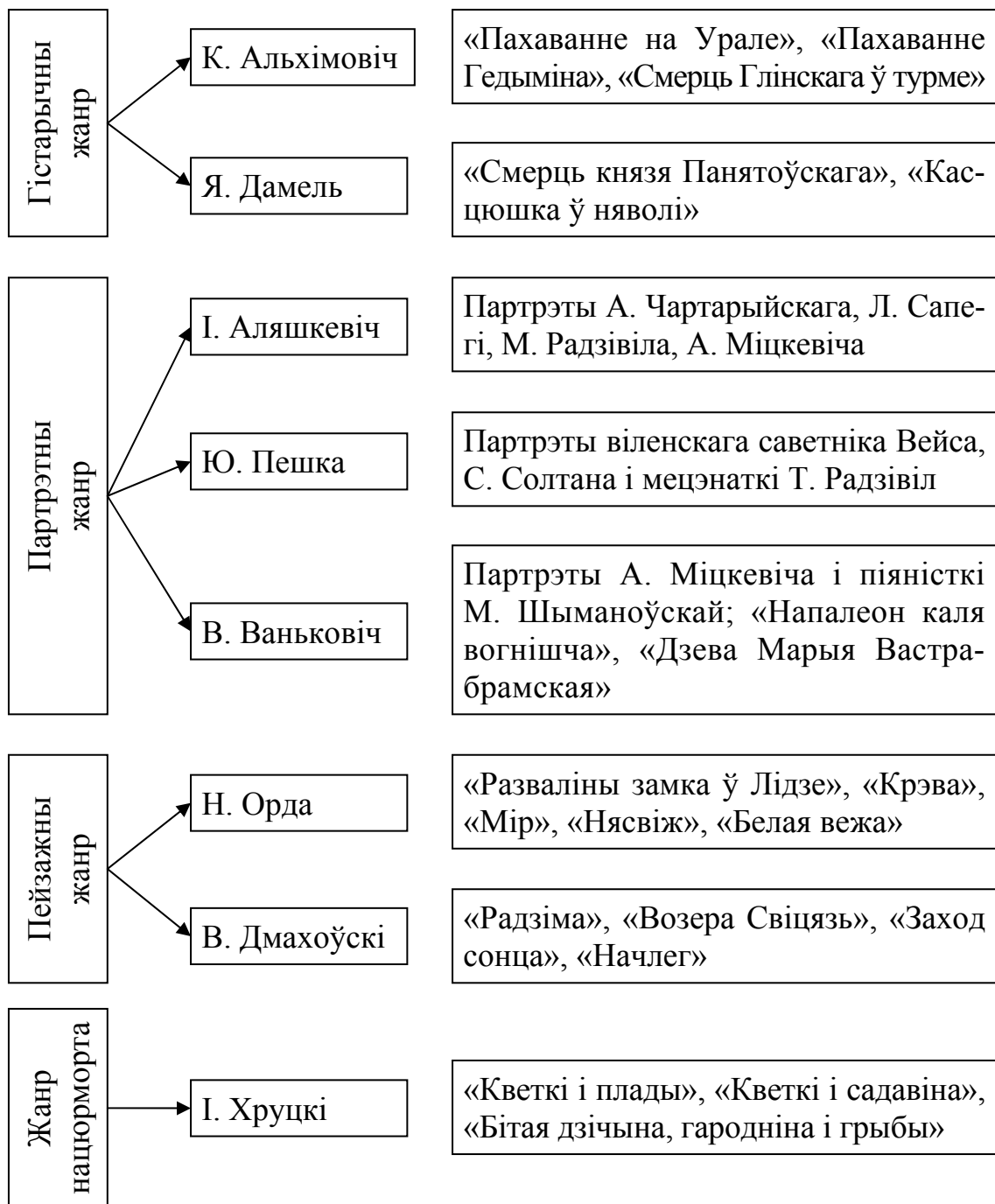
Літаратура другой паловы XIX ст.		
Фантастычныя апавяданні	Я. Баршчэўскі	«Шляхціч Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях»
Драматургія	В. Дунін-Марцінкевіч	«Сялянка» («Ідылія»), «Гапон» (беларускамоўны твор), «Пінская шляхта»
Паэзія, фальклор	У. Сыракомля	«Добрыя весці», «Ужо птушкі пяюць усюды»
	Ф. Багушэвіч	«Смык беларускі», «Дудка беларуская»
	П. Багрым	«Зайграй, зайграй, хлопча малы...»
	Я. Лучына	«Вязанка»

11.5. Выяўленчае мастацтва і архітэктура

Асноўныя паняцці:

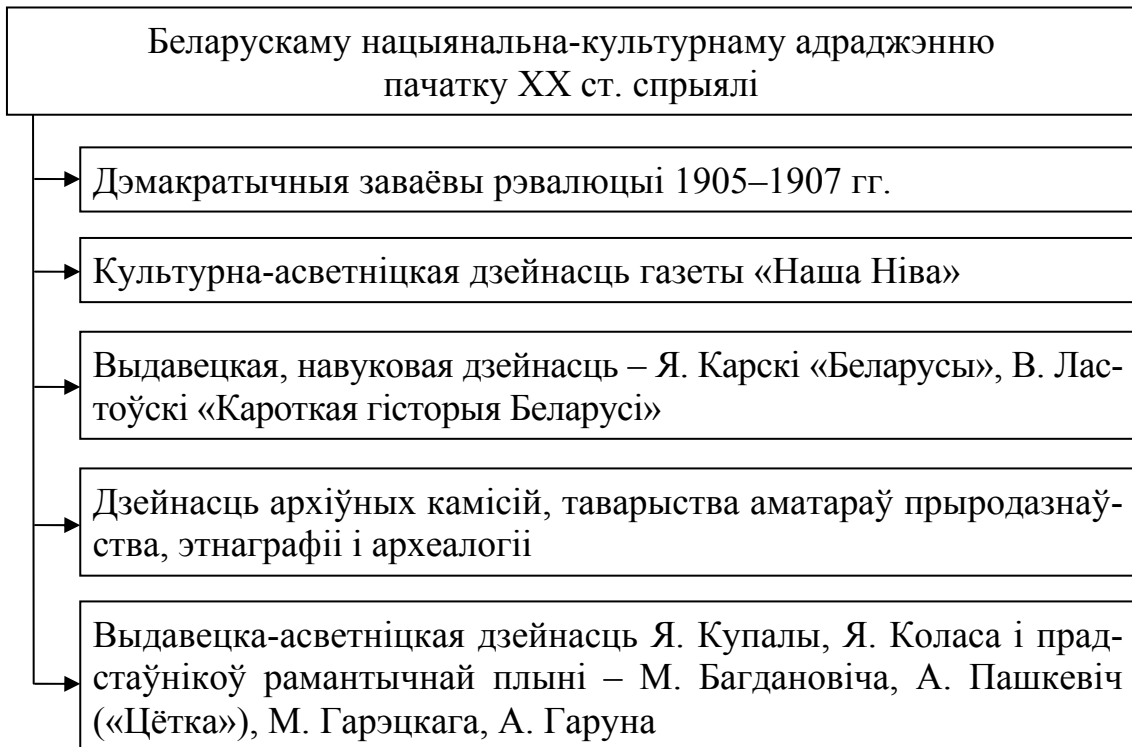
Выяўленчае мастацтва Беларусі другой паловы XIX ст. характарызуецца панаваннем накірункаў класіцызму і рэалізму.

11.6. Беларускае нацыянальна-культурнае адраджэнне пачатку XX ст.

Асноўныя паняцці:

Нацыянальна-культурнае адраджэнне – сістэма мерапрыемстваў, накіраваная на абуджэнне гістарычнай памяці, традыцыйных духоўна-культурных арыенціраў народа, умацаванне яго нацыянальнай сама-свядомасці.

Пытанні

1. Выявіце асаблівасці этнічнай і канфесійнай структуры насельніцтва Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.
2. Высветліце адметныя рысы менталітэту беларускай нацыі.
3. Вызначце заснавальнікаў беларусазнаўства і прыярытэтныя тэмы, якія ўзнімаліся імі.
4. Назавіце першыя музеі на тэрыторыі Беларусі і прозвішчы заснавальнікаў.
5. Прывядзіце прозвішча мастака, які вядомы як выдатны еўрапейскі майстра жанру нацюрморта XIX ст.
6. Абзначце прозвішча аўтара і назву яго п'есы, у якой упершыню загучала беларуская мова.

12. КАСТРЫЧНІЦКАЯ РЭВАЛЮЦЫЯ НА БЕЛАРУСІ І ШЛЯХІ ФАРМІРАВАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

12.1. Абвастрэнне сацыяльна-эканамічнага, палітычнага крызісу ў Расіі і расстаноўка палітычных сіл на Заходнім фронце і на Беларусі восенню 1917 г.

12.2. Перамога Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Петраградзе.

12.3. Устанаўленне Савецкай улады на Беларусі.

12.4. Скліканне і вынікі працы Усебеларускага з'езда.

12.5. Спроба фарміравання беларускай дзяржаўнасці на нацыянальна-дэмакратычнай аснове. Абвяшчэнне БНР.

12.6. Фарміраванне беларускай дзяржаўнасці на рэвалюцыйна-класавай аснове. Утварэнне БССР.

12.7. Утварэнне СССР. Месца БССР у складзе СССР.

12.1. Абвастрэнне сацыяльна-эканамічнага, палітычнага крызісу ў Расіі і расстаноўка палітычных сіл на Заходнім фронце і на Беларусі восенню 1917 г.

Асноўныя паняцці:

Інфляцыя – абяцэнне грошай у выніку выпуску іх у зварот без забеспячэння неабходнай колькасцю тавараў; падзенне пакупной здольнасці грошай.

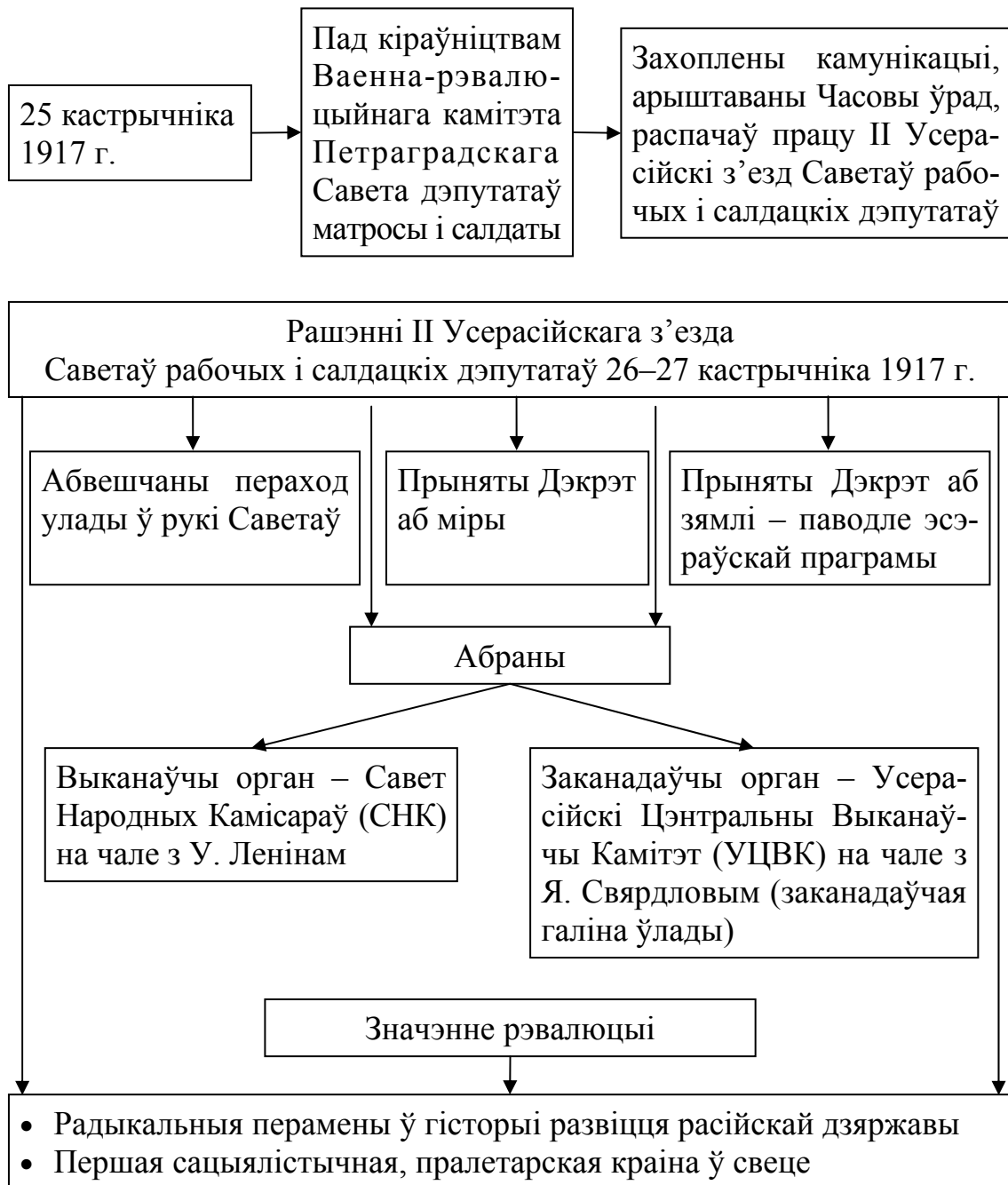

12.2. Перамога Кастрычніскай рэвалюцыі ў Петраградзе

Асноўныя паняцці:

Дэкрэт (з лац. *decretum* – пастанова) – прававы акт, выданы органамі ўлады.

Ваенна-рэвалюцыйны камітэт – часовы надзвычайны рэвалюцыйны орган, які садзейнічаў усталяванню савецкай улады, правядзенню яе палітыкі ў жыццё.

12.3. Усталяванне Савецкай улады на Беларусі

Асноўныя паняцці:

Дыктатура – не абмежаваная ніякімі законамі ўлада адной асобы, групы людзей або партыі з апорай на насілле.

12.4. Скліканне і вынікі працы Усебеларускага з'езда

Асноўныя паняцці:

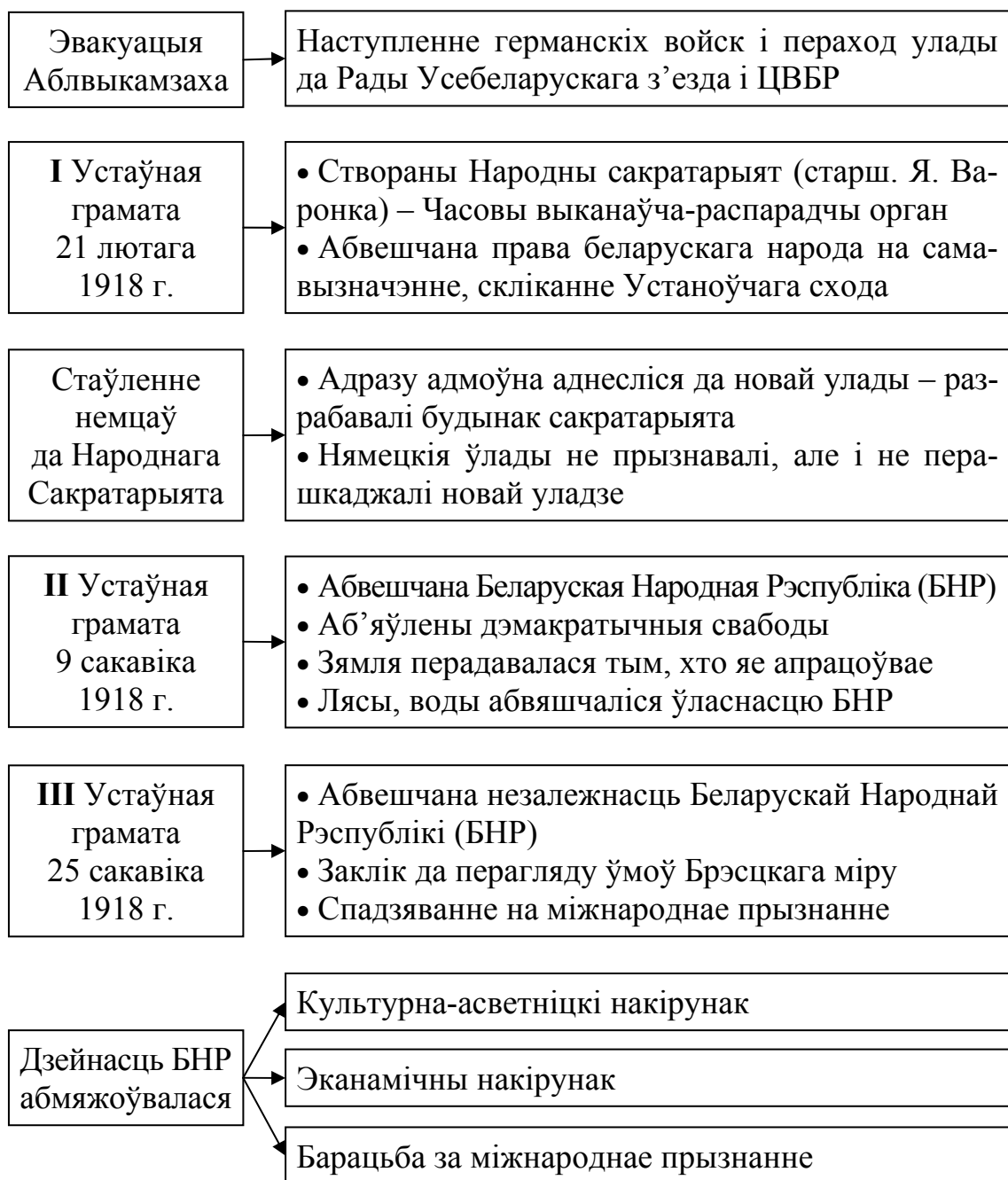
Дзяржаўнае самавызначэнне – права пэўнай этнічнай супольнасці, нацыі на арганізацыю дзяржавы.

12.5. Спроба фарміравання беларускай дзяржаўнасці на нацыянальна-дэмакратычнай аснове. Абвяшчэнне БНР.

Асноўныя паняцці:

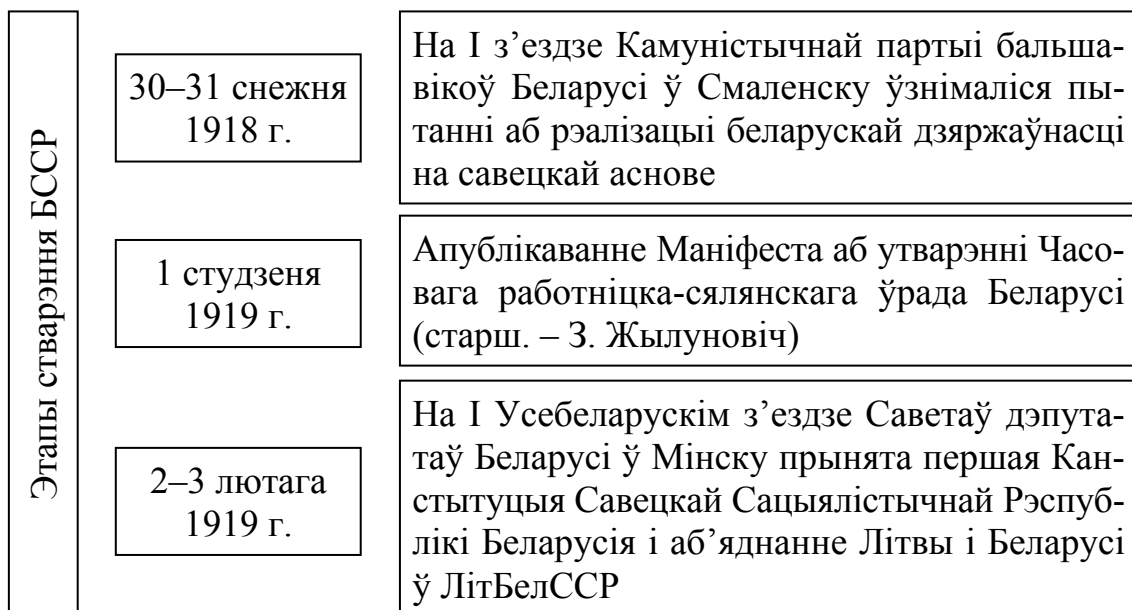
Міжнароднае прызнанне дзяржавы – сукупнасць прававых актаў, якія забяспечваюць прызнанне дзяржавы светам і ўсталяванне між-дзяржаўных адносін.

12.6. Фарміраванне беларускай дзяржаўнасці на рэвалюцыйна-класавай аснове. Утварэнне БССР

Асноўныя паняцці:

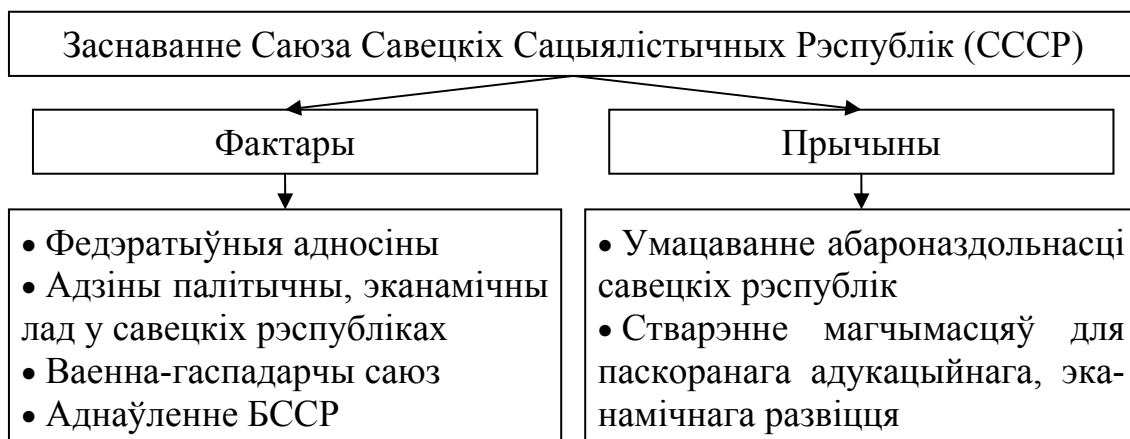
Сусветная сацыялістычная рэвалюцыя – карэнныя перамены ў гісторыі чалавецтва, звязаныя з рэвалюцыяй, усталяваннем дыктатуры пралетарыяту і будаўніцтвам сацыялізму.

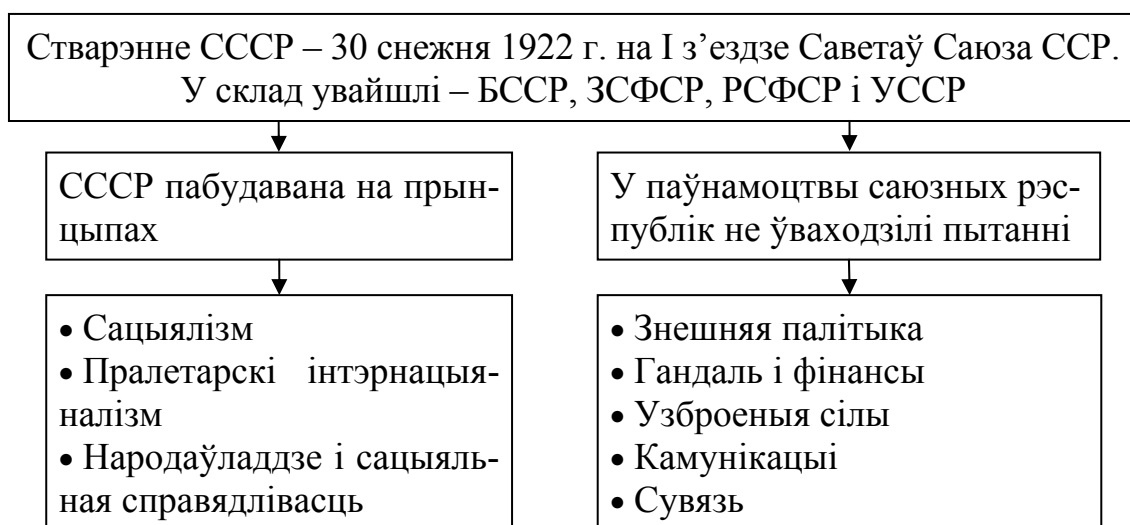
12.7. Утварэнне СССР. Месца БССР у складзе СССР

Асноўныя паняцці:

Суверэнітэт (з фр. *souverainete* – носьбіт вярхоўнай улады) – права інстытутаў улады на ажыццяўленне самастойнай палітыкі.

Праекты аб'яднання савецкіх рэспублік		
Праграма «аўтанамізацыі»	І. Сталін	Савецкія рэспублікі ўступаюць у склад РСФСР на правах аўтаномій
Праграма «сацыялістычнага федэралізму»	У. Ленін	Дабрахотнае аб'яднанне савецкіх рэспублік у СССР з захаваннем суверэнітэту, тэрытарыяльнай цэласнасці, раўнапраўя, права выхаду

Пытанні

1. Пазначце прычыны, па якіх адбылося паніжэнне даверу расійскага грамадства да Часовага ўрада.
2. Адкажыце, чым былі абумоўлены першыя рашэнні II Усерасійскага з'езда Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў.
3. Сфармулюйце пазіцыі наваствораных камітэтаў ратавання рэвалюцыі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі.
4. Выявіце кола пытанняў, якія аб'ядноўвалі і размяжоўвалі ініцыятараў склікання Усебеларускага з'езда ў снежні 1917 г.
5. Раскрыйце асноўныя накірункі дзейнасці Беларускай Народнай Рэспублікі.
6. Патлумачце прынцыповыя размежаванні паміж Аблвыкамазахам і Белнацкамам, беларускімі секцыямі РКП (б) у нацыянальна-дзяржаўных перспектывах Беларусі.
7. Адкажыце, якія пагрозы ствараў праект «аўтанамізацыі» І. Сталіна для рэалізацыі беларускай дзяржаўнасці.
8. Абазначце прычыны ўтварэння ЛітБелССР.
9. Вызначыце сферу паўнамоцтваў, якія падлягалі загадванню саюзных рэспублік.

13. УСТАНАЎЛЕННЕ САВЕЦКАЙ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЙ СІСТЭМЫ Ў БССР І ЯЕ АСНОЎНЫЯ ХАРАКТАРЫСТЫКІ

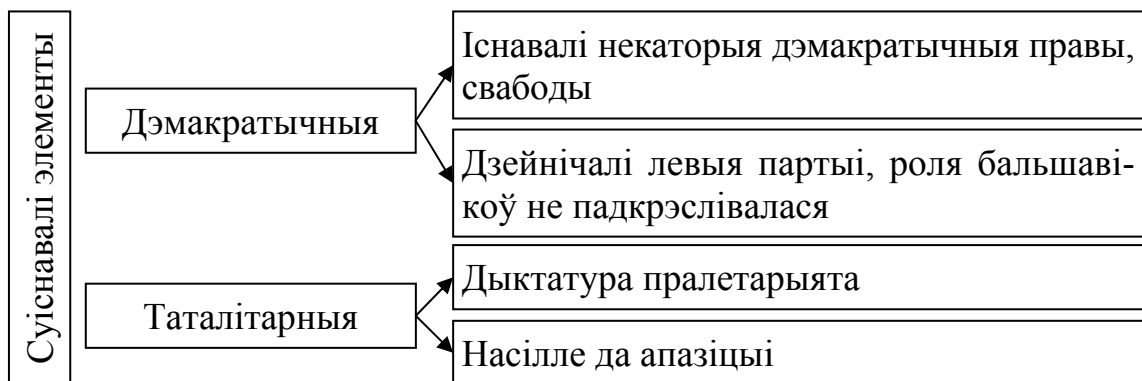
- 13.1. Канстытуцыйнае афармленне савецкай палітычнай сістэмы і кіруючай ролі камуністычнай партыі. Сканцэнтраванне функцый заканадаўчай, выканаўчай і судовай улады ў дзяржаўна-партыйным апарате.
- 13.2. Палітычныя рэпрэсіі 1930-х гг.
- 13.3. Грамадска-палітычная сітуацыя ў БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе XX ст.
- 13.4. Асаблівасці працэсу дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у другой палове 50-х – 60-я гг. XX ст.
- 13.5. Грамадска-палітычнае жыццё БССР у 70-я – першай палове 80-х гг. XX ст.
- 13.6. Спробы мадэрнізацыі савецкай грамадска-палітычнай сістэмы ў перыяд палітыкі перабудовы.

13.1. Канстытуцыйнае афармленне савецкай палітычнай сістэмы і кіруючай ролі камуністычнай партыі. Сканцэнтраванне функцый заканадаўчай, выканаўчай і судовай улады ў дзяржаўна-партыйным апарате

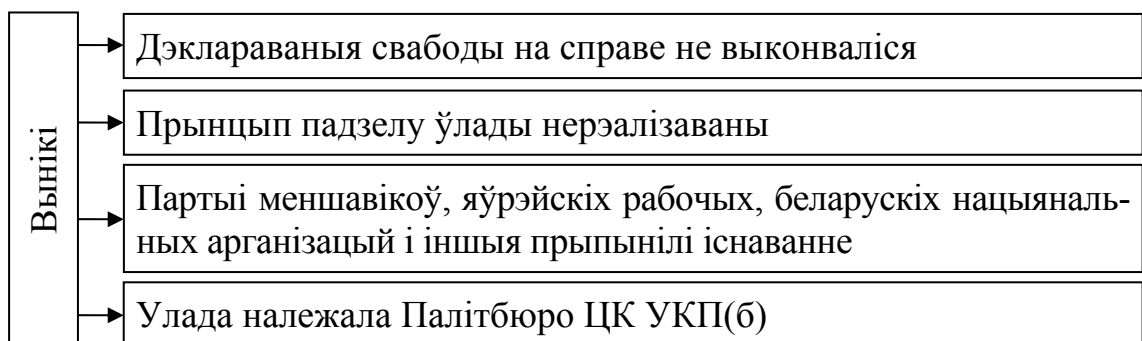
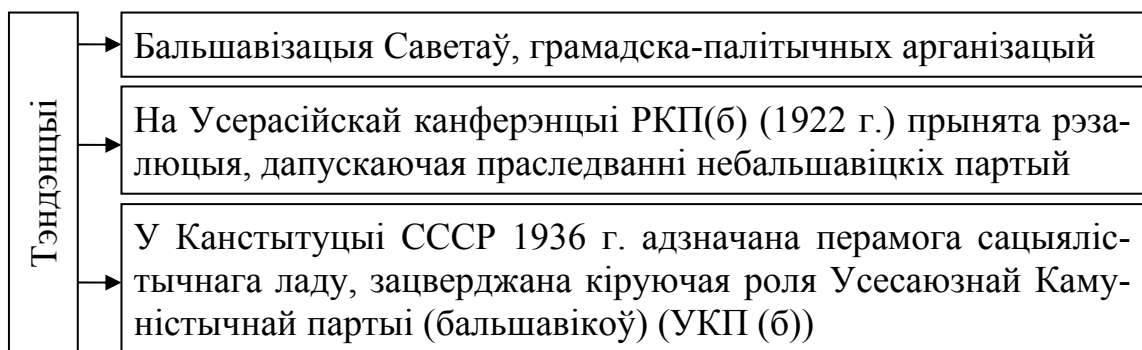
Асноўныя паняцці:

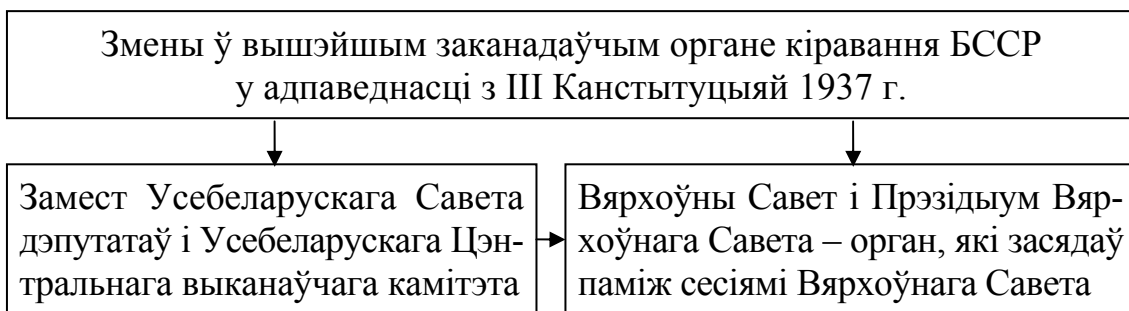
Аднапартыйная сістэма – усталяванне манополіі адной партыі на палітычную ўладу.

Характэрныя рысы савецкай палітычнай сістэмы пачатку 20-х гг. XX ст.

Карэнныя змены ў палітычнай сістэме ў другой палове 20-х гг. XX ст.

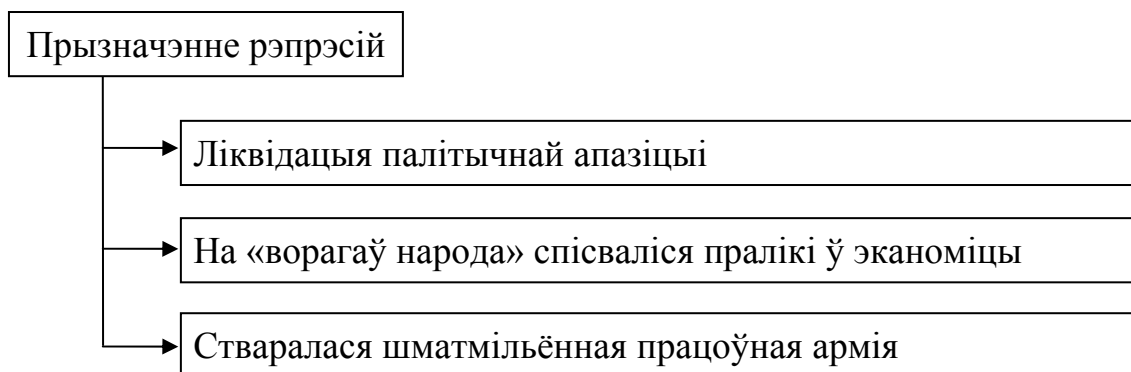
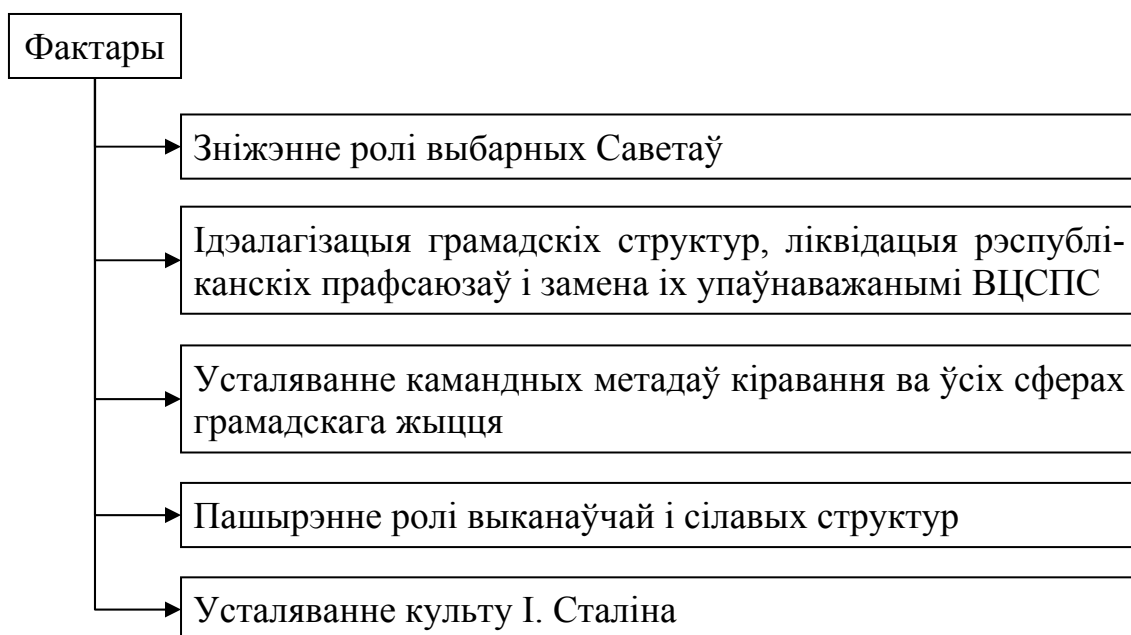

13.2. Палітычныя рэпрэсіі 1930-х гг.

Асноўныя паняцці:

Рэпрэсіі (з лац. *repressio* – прыгнятанне) – меры прымусу карніцкага характару, якія арганізуюцца дзяржаўнымі структурамі супраць апазіцыі, іншадумства.

13.3. Грамадска-палітычная сітуацыя ў БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе ХХ ст.

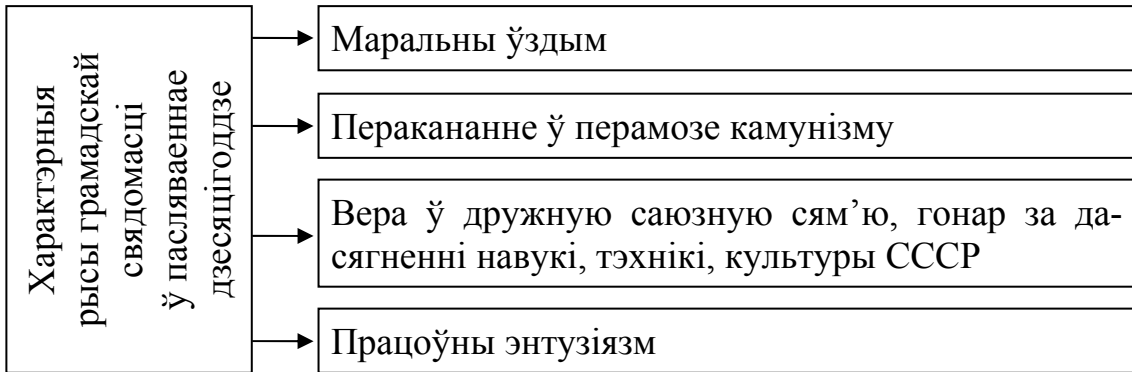
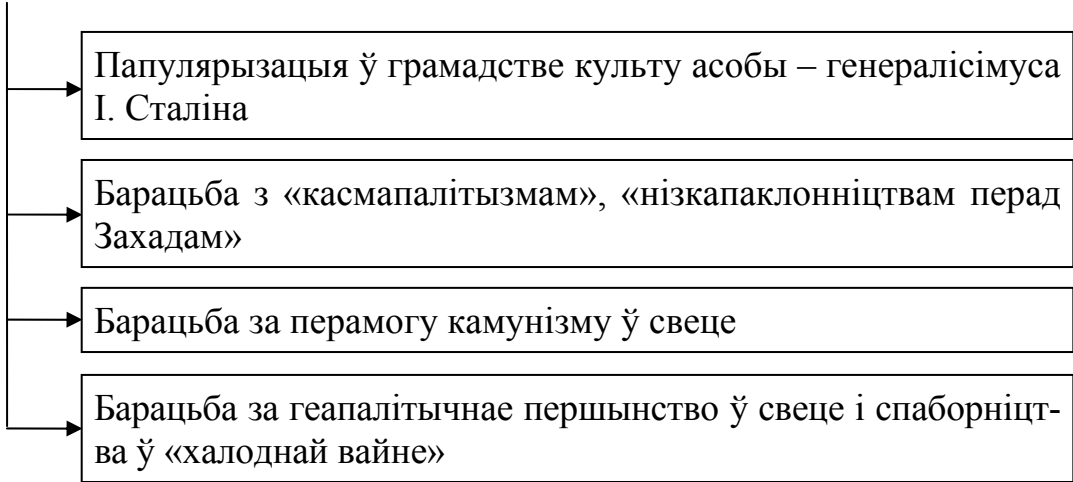
Асноўныя паняцці:

Генералісімус (з лац. *generalissimus* – самы галоўны) – вышэйшае воінскае званне, якое прысвойвалася палкаводцам, зрэдку дзяржаўным дзеячам як ганаровае званне.

Касмапалітызм – ідэйная плынь, якая выступае ў абарону агульначалавечых каштоўнасцяў і ўзнімае іх вышэй за дзяржаўныя або нацыянальныя.

Камунізм – палітычная тэорыя, у аснову якой закладаецца ідэя грамадскай арганізацыі, якая дазваляе ўсім людзям усебакова развіваць свае здольнасці ва ўмовах свабоды, а таксама палітычная практыка стварэння падобных адносін у форме сацыялізму як пераходнай стадыі паміж імперыялістычным капіталізмам і камунізмам.

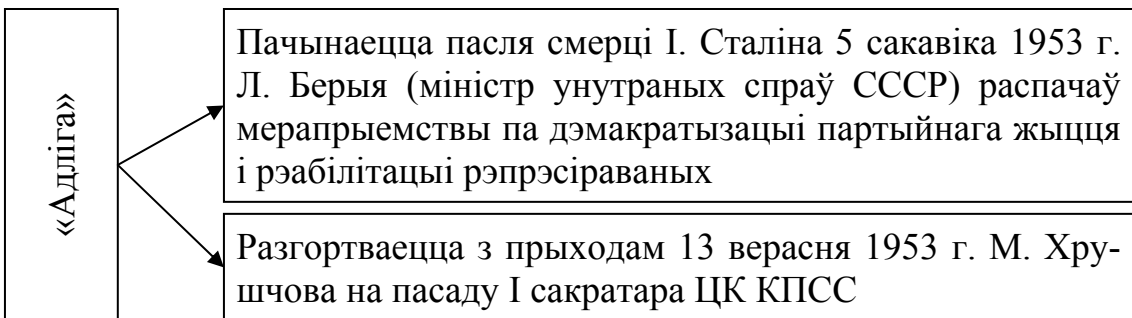
Прычыны ўзмацнення ідэйна-палітычнага выхавання насельніцтва і новай хвалі рэпрэсій у пасляваенныя гады XX ст.

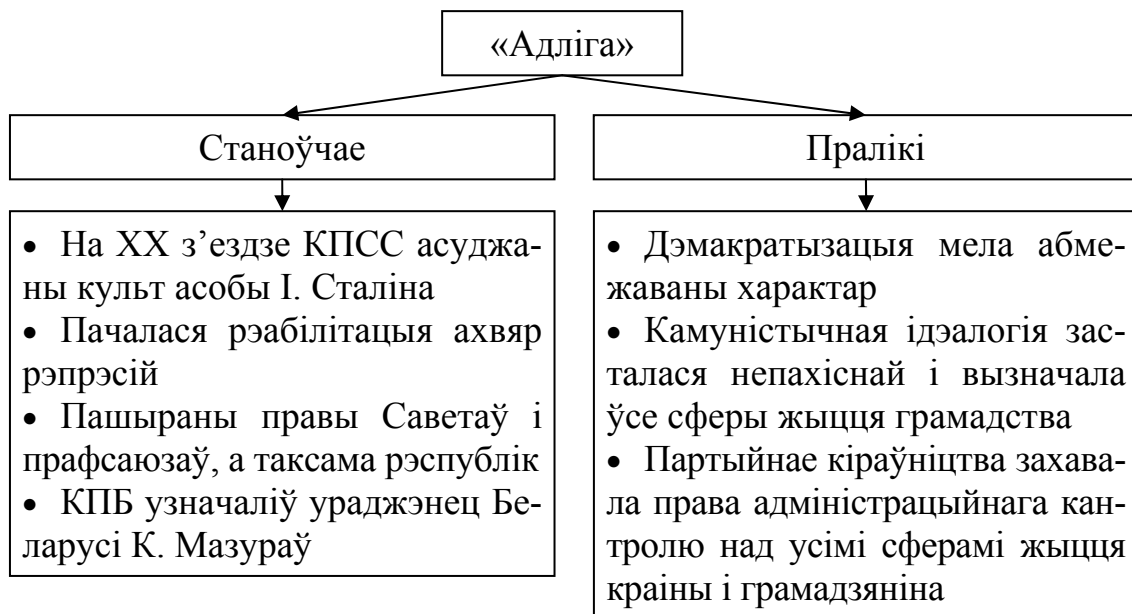

13.4. Асаблівасці працэсу дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у другой палове 50-х – 60-я гг. XX ст.

Асноўныя паняцці:

«Адліга» – неафіцыйнае вызначэнне перыяду дэмакратызацыі грамадска-палітычнага і эканамічнага жыцця СССР.

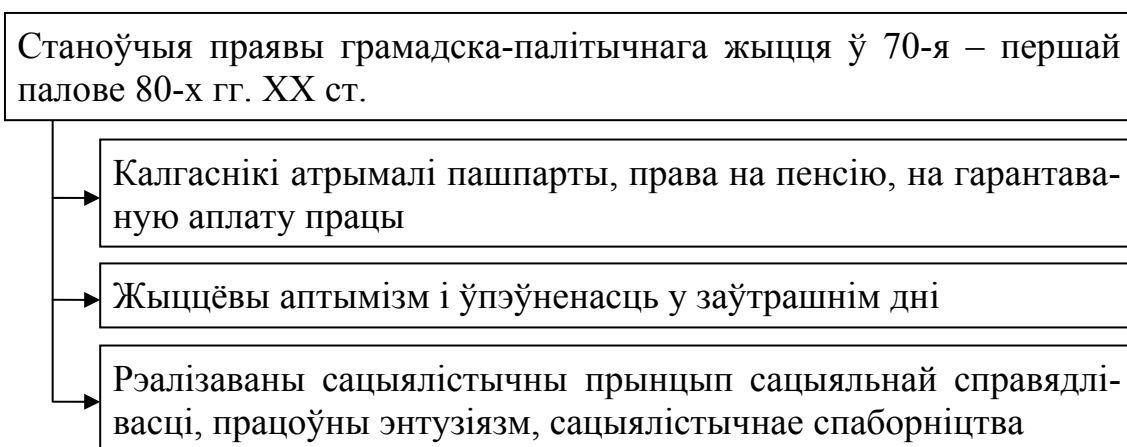
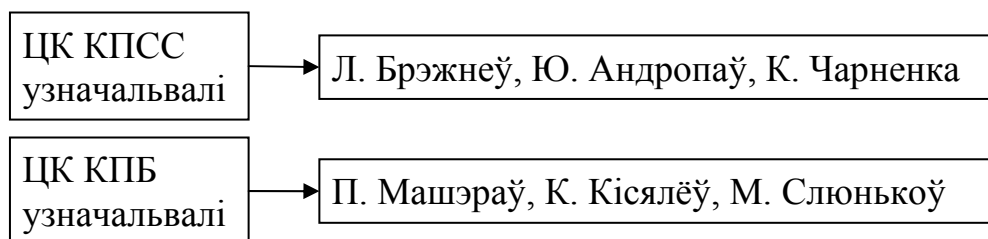

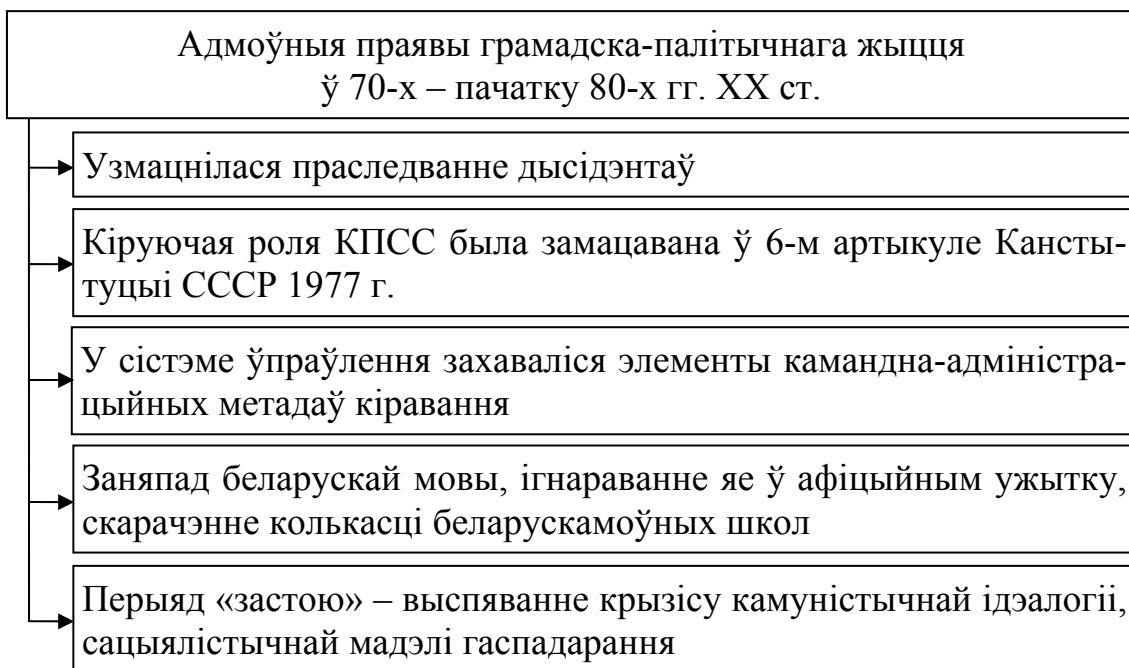

13.5. Грамадска-палітычнае жыццё БССР у 70-я – першай палове 80-х гг. XX ст.

Асноўныя паняцці:

«Развіты сацыялізм» – этап на шляху будаўніцтва камунізму ў СССР, разглядаўся Камуністычнай Партыяй Савецкага Саюза (КПСС) як найвышэйшае дасягненне сацыяльнага прагрэсу ў пачатку 1970-х гг.

13.6. Спробы мадэрнізацыі савецкай грамадска-палітычнай сістэмы ў перыяд палітыкі перабудовы

Асноўныя паняцці:

«*Перабудова*» – назва палітыкі, распачатай у сярэдзіне 1980-х гг. часткай кіраўніцтва СССР на чале з М. С. Гарбачовым, якая прывяла да значных змен ва ўнутрыпалітычным і міжнародным жыцці, звязаных з галаснасцю, дэмакратызацыяй, спробамі паскарэння тэмпаў развіцця эканомікі.

Прычыны «перабудовы»

- Выспяванне крызісных з'яў у сацыяльна-эканамічным і палітычным жыцці
- Камандна-адміністрацыйная сістэма кіравання запавольвала далейшае развіццё грамадства
- Неабходнасць абнаўлення сацыялістычнага ладу
- Зніжэнне аўтарытэту КПСС і маральнай падтрымкі ў савецкім грамадстве

Накірункі «перабудовы»

- Палітыка галоснасці
- Зменшана цэнзура над публікацыямі
- Дазволены сходы для абмеркавання палітычных працэсаў
- Навуковай, культурнай грамадскасцю ствараліся камісіі па вывучэнні рэпрэсій і рэабілітацыі
- У маі 1989 г. І з'езд народных дэпутатаў СССР скасаваў 6-ты артыкул Канстытуцыі аб кіруючай ролі КПСС

Умовы фарміравання шматпартыйнасці

- Непадрыхтаванасць грамадскай свядомасці да ўвядзення шматпартыйнасці
- Узнікненне парламенцкай апазіцыі сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР
- Імкненне партыйнага кіраўніцтва КПСС захаваць сваю кіруючую ролю і прывілеяванае становішча

Пытанні

1. Сфармулюйце прычыны, па якіх з замацаваннем большавіцкай улады ўзмацнялася жорсткасць палітычнага рэжыму.
2. Пазначце этапы канцэнтрацыі заканадаўчай, выканаўчай і судовай галін улады ў дзяржаўна-партыйным апарате.
3. Вызначце катэгорыі насельніцтва Беларусі, якія трапілі ў кола рэпрэсіраваных у 1930-я гг.
4. Дайце ацэнку грамадска-палітычнай сітуацыі ў БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе ХХ ст.
5. Выявіце станоўчыя і негатыўныя аспекты працэсу дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у другой палове 50-х – 60-я гг. ХХ ст.
6. Абзначце дату прыняцця ІV Канстытуцыі БССР і зрабіце параўнаўчы аналіз з папярэднімі.
7. Патлумачце прычыны правядзення палітыкі «перабудовы» і сфармулюйце магчымыя альтэрнатыўныя варыянты развіцця.
8. Акрэсліце фактары, якія запавольвалі працэс афармлення шматпартыйнай сістэмы ў БССР.

14. ШЛЯХІ І МЕТАДЫ ПАБУДОВЫ ІНДУСТРЫЯЛЬНАГА ГРАМАДСТВА Ў САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

- 14.1. Асаблівасці ажыццяўлення новай эканамічнай палітыкі ў БССР.
- 14.2. Стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы індустрыяльна-аграрнага грамадства. Індустрыялізацыя. Калектывізацыя сялянскіх гаспадарак.
- 14.3. Аднаўленне народнай гаспадаркі і пераўтварэнне БССР у індустрыяльную рэспубліку.
- 14.4. Асноўныя тэндэнцыі індустрыяльнага развіцця БССР ва ўмовах разгортвання навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.
- 14.5. Прычыны паступовага запаволення тэмпаў эканамічнага росту і ўзнікнення цяжкасцяў у сацыяльнай сферы.
- 14.6. Нарастанне экалагічных праблем, у тым ліку звязаных з Чарнобыльскай катастрофай.

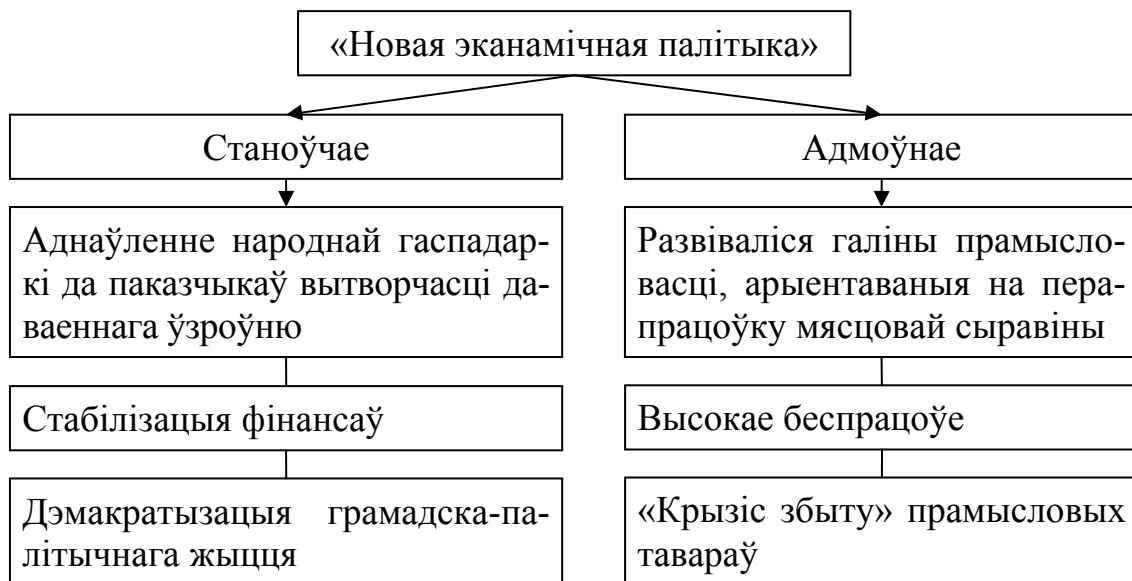
14.1. Асаблівасці ажыццяўлення новай эканамічнай палітыкі ў БССР

Асноўныя паняцці:

Грамадзянская вайна – вайна за ўладу ўнутры адной краіны паміж дзвюма палітычнымі групамі. Часта набывае характар братазабойчай, бо ў ёй удзельнічаюць грамадзяне адной дзяржавы.

Кааперацыя – форма арганізацыі, пры якой адбываецца добраах-
вотнае аб’яднанне людзей для сумеснай працы.

	Палітыка «Ваеннага камунізму» 1918–1921 гг.	«Новая эканамічная палітыка» 1921–1929 гг.
Прычыны	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рэалізацыя праграмы будаўніцтва камуністычнага ладу ў краіне 2. Цэнтралізацыя ўлады дазваляла савецкай краіне пераможна выступіць у барацьбе з замежнай інтэрвенцыяй і ў Грамадзянскай вайне 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заканчэнне Грамадзянскай вайны 2. Узрастанне па краіне антыбальшавіцкіх выступленняў 3. Цяжкі эканамічны крызіс у краіне 4. Неабходнасць адраджэння эканомікі
У горадзе	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ураўнілаўка ў аплаце працы (натуральны падатак) 2. Дзяржаўнае забеспячэнне прадпрыемстваў 3. Усеагульная працоўная павіннасць 4. Цэнтралізацыя кіравання эканомікай 5. Усеагульная нацыяналізацыя прадпрыемстваў 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заробак у адпаведнасці з кваліфікацыяй і аб’ёмам выкананай працы 2. Перавод прадпрыемстваў на гаспадарчы разлік 3. Дапушчэнне ў краіне беспрацоўя 4. Дапушчэнне арэнды, прыватных прадпрыемстваў і гандлю 5. Грашовая рэформа
На вёсцы	<ol style="list-style-type: none"> 1. Харчразвёрстка, натуральны падатак 2. Імкненне распаўсюдзіць на вёсцы калектыўныя гаспадаркі – камуны, калгасы 3. Расстрэлы мяшочнікаў 4. Забарона эксплуатацыі 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Харчовы падатак 2. Свабодны выбар формы землекарыстання і свабода гандлю 3. Падтрымка хутароў 4. Дазвол на найм рабочых, арэнду зямлі і інвентару, кааперацыю

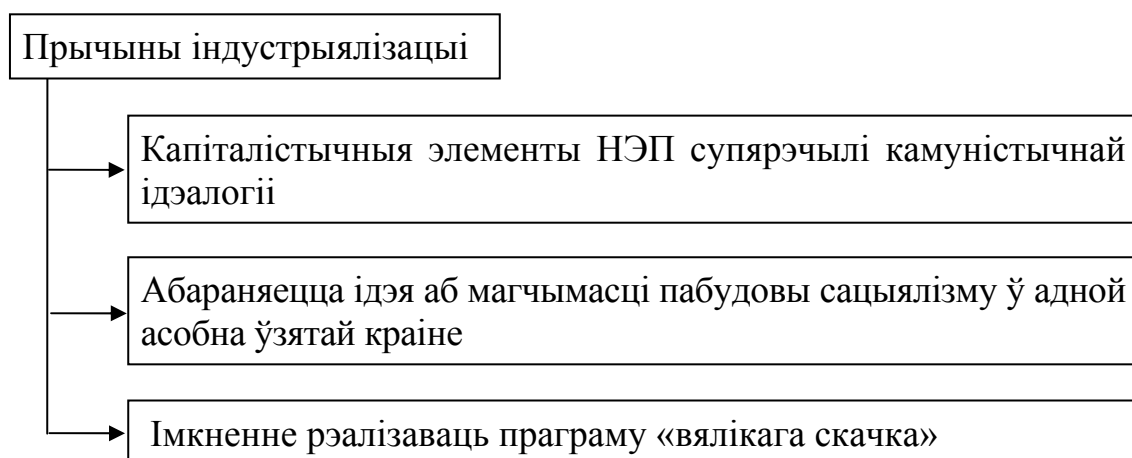
14.2. Стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы індустрыяльна-аграрнага грамадства. Індустрыялізацыя. Калектывізацыя сялянскіх гаспадарак

Асноўныя паняцці:

Праграма «вялікага скачка» – палітыка паскоранай індустрыялізацыі, кааперавання сялянства і рабочых, пад’ём дабрабыту і культуры мас, будаўніцтва сацыялізму.

Калектывная гаспадарка (калгас) – кааператыўная форма арганізацыі добраахвотна аб’яднаных сялян, дзе абагульнены асноўныя сродкі вытворчасці, кіраўніцтва ажыццяўлялася ўдзельнікамі гаспадаркі праз абранае праўленне.

Савецкая гаспадарка (саўгас) – дзяржаўнае сельскагаспадарчае прадпрыемства.

14.3. Аднаўленне народнай гаспадаркі і пераўтварэнне БССР у індустрыяльную рэспубліку

Асноўныя паняцці:

Урбанізацыя – колькасны рост гарадоў і павелічэнне гарадскога насельніцтва.

14.4. Асноўныя тэндэнцыі індустрыяльнага развіцця БССР ва ўмовах разгортвання навукова-тэхнічнай рэвалюцыі

Асноўныя паняцці:

Навукова-тэхнічная рэвалюцыя – пераварот вытворчых сіл чалавечтва, звязаны з ператварэннем навукі ў галоўны фактар развіцця гаспадаркі.

Асаблівасці развіцця народнай гаспадаркі
ў другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст.

Развіццё галін:

- Машынабудаванне
- Металаапрацоўка
- Нафтавытворчасць
- Энергетыка
- Хімічная вытворчасць

Тэхнічны прагрэс народнай
гаспадаркі:

- Мехапізацыя
- Аўтаматызацыя
- Выкарыстанне дасягненняў
навукова-тэхнічнай рэвалюцыі

Пабудаваны ў БССР
у другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст.

→ Завод аўтаматычных ліній і электронных вылічальных машын,
г. Мінск

→ Суперфасфатны завод, г. Гомель

→ Завод «Азот», г. Гродна

→ Беларускі аўтазавод, г. Жодзіна

→ Камбінат дываноў, г. Брэст

Асаблівасці развіцця сельскай гаспадаркі БССР
у другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст.

→ Павелічэнне закупачных цэн на сельгаспрадукцыю

→ Спісанне нядоімкаў з калгаснікаў па сельгаспадатку

→ Ліквідацыя МТС і продаж сельскагаспадарчай тэхнікі калгасу

→ Хімізацыя, меліярацыя

→ Насаджэнне вытворчасці кукурузы

Паказчыкі паляпшэння матэрыяльнага становішча працоўных БССР у другой палове 50-х – першай палове 60-х гг. XX ст.

- Павышэнне заробку на 20%
- Увядзенне гарантаванай платы калгаснікам
- Увядзенне пенсій калгаснікам
- Паляпшэнне жыллёвых умоў насельніцтва дзякуючы будаўніцтву ў гарадах блочных дамоў
- Развіццё бытавога абслугоўвання насельніцтва

14.5. Прычыны паступовага запаволення тэмпаў эканамічнага росту і ўзнікнення цяжкасцяў у сацыяльнай сферы

Асноўныя паняцці:

Інтэнсіўны шлях – шлях развіцця, звязаны з ростам вытворчасці на аснове паляпшэння якасных паказчыкаў, найперш за кошт укаранення ў вытворчасць дасягненняў навукі і тэхнікі і павелічэння прадукцыйнасці працы.

Экстэнсіўны шлях – шлях развіцця, звязаны найперш з павелічэннем колькасных, а не якасных паказчыкаў.

Прычыны запавольвання эканамічнага развіцця ў 70-я гг. XX ст.

- Нізкі тэхнічны ўзровень развіцця прамысловасці
- Адставанне якасці выпускаемай прадукцыі ад сусветных стандартаў
- Вялікія затраты на адзінку выпускаемай прадукцыі
- Высокі сабекошт выпускаемай прадукцыі
- Нізкія тэмпы росту вытворчасці працы і тавараў масавага спажывання

Рашэнні з'ездаў КПСС у 70-х гг. XX ст.
па выпраўленні наспелых эканамічных праблем

- Дэцэнтралізацыя кіравання эканомікай
- Умацаванне эканамічных метадаў кіравання
- Пераход да інтэнсіўнага шляху развіцця вытворчасці
- Стварэнне сістэмы кіравання якасцю прадукцыі (увядзенне знака якасці)

Новабудоўлі БССР ў 70-х – першай палове 80-х гг. XX ст.

- Беларускі металургічны завод, г. Жлобін
- Шынны камбінат, г. Бабруйск
- Віцебскі тэлевізійны завод
- Нафтаперапрацоўчы завод, г. Мазыр
- Узнікненне новых індустрыяльных цэнтраў – Наваполацк, Светлагорск, Салігорск, Белаазёрск, Новалукомль

Сельская гаспадарка ў 70-х – першай палове 80-х гг. XX ст.

Механізацыя працы, спецыялізацыя сельскай гаспадаркі

Рост дзяржаўных выдаткаў на развіццё сельскай гаспадаркі

Стварэнне аграпрамысловага комплексу (АПК)

Прыняцце Харчовай праграмы СССР (1982 г.)

Паглыбленне крызісных з'яў у эканоміцы
ў другой палове 80-х – пачатку 90-х гг. XX ст.

Экстэнсіўны шлях развіцця

Разбалансаванасць эканомікі

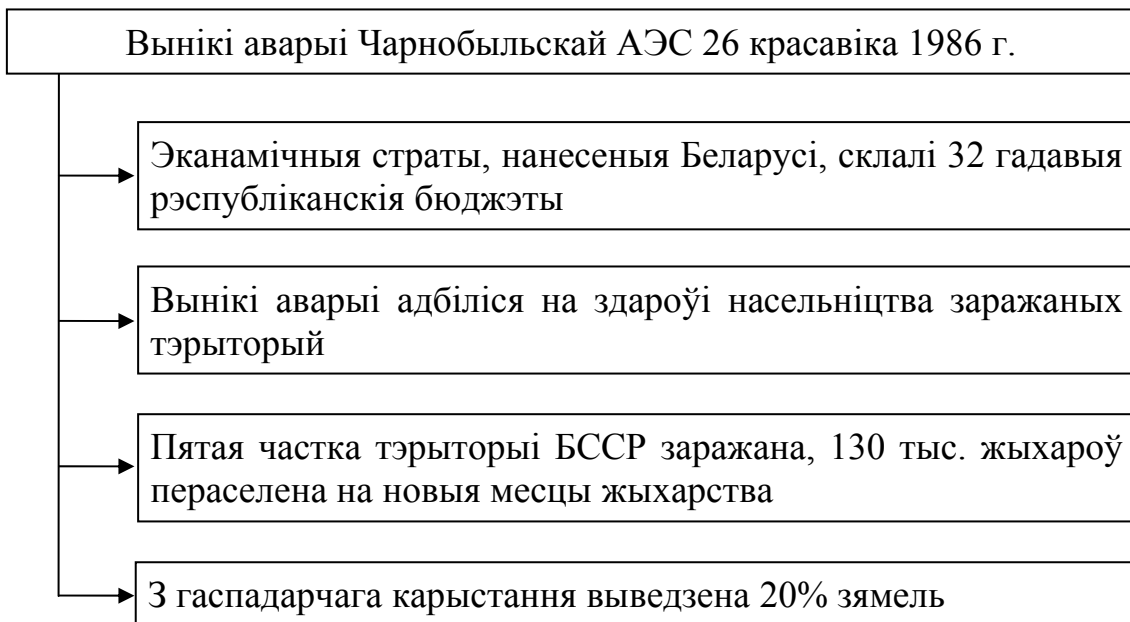
Нарастанне дэфіцыту тавараў

Падзенне вытворчасці

14.6. Нарастанне экалагічных праблем, у тым ліку звязаных з Чарнобыльскай катастрофай

Асноўныя паняцці:

Экалогія – навука аб узаемаадносінах раслінных і жывёльных арганізмаў з навакольным асяроддзем, у тым ліку аб узаемаадносінах чалавека і прыроды.

Пытанні

1. Вызначыце капіталістычныя элементы ў НЭП.
2. Выявіце галіны прамысловасці на Беларусі, якія атрымалі найбольшае развіццё ў перыяд індустрыялізацыі.
3. Патлумачце прычыны, па якіх дзяржаўныя і партыйныя структуры ў ажыццяўленні калектывізацыі схіляліся да выкарыстання прымуковых мер уздзеяння.
4. Пазначце напрамкі аднаўлення народнай гаспадаркі і этапы ператварэння БССР у індустрыяльную рэспубліку.
5. Абзначце рашэнні з'ездаў КПСС у 70-х гг. XX ст., якія паўплывалі на выпраўленне наспелых эканамічных праблем і цяжкасцяў у сацыяльнай сферы.
6. Выявіце негатыўныя тэндэнцыі, якія адбіліся на народнай гаспадарцы ў 80-я гг. XX ст.
7. Вызначце месца Чарнобыльскай катастрофы ў гісторыі Беларусі.

15. КУЛЬТУРНАЕ І ДУХОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ БССР

15.1. Станаўленне сістэмы адукацыі ў 1920-х гг.

15.2. Палітыка беларусізацыі.

15.3. Узмацненне адміністрацыйна-партыйнага кантролю ў сферы культуры.

15.4. Вынікі «культурнай рэвалюцыі» ў БССР у 30-гг. XX ст.

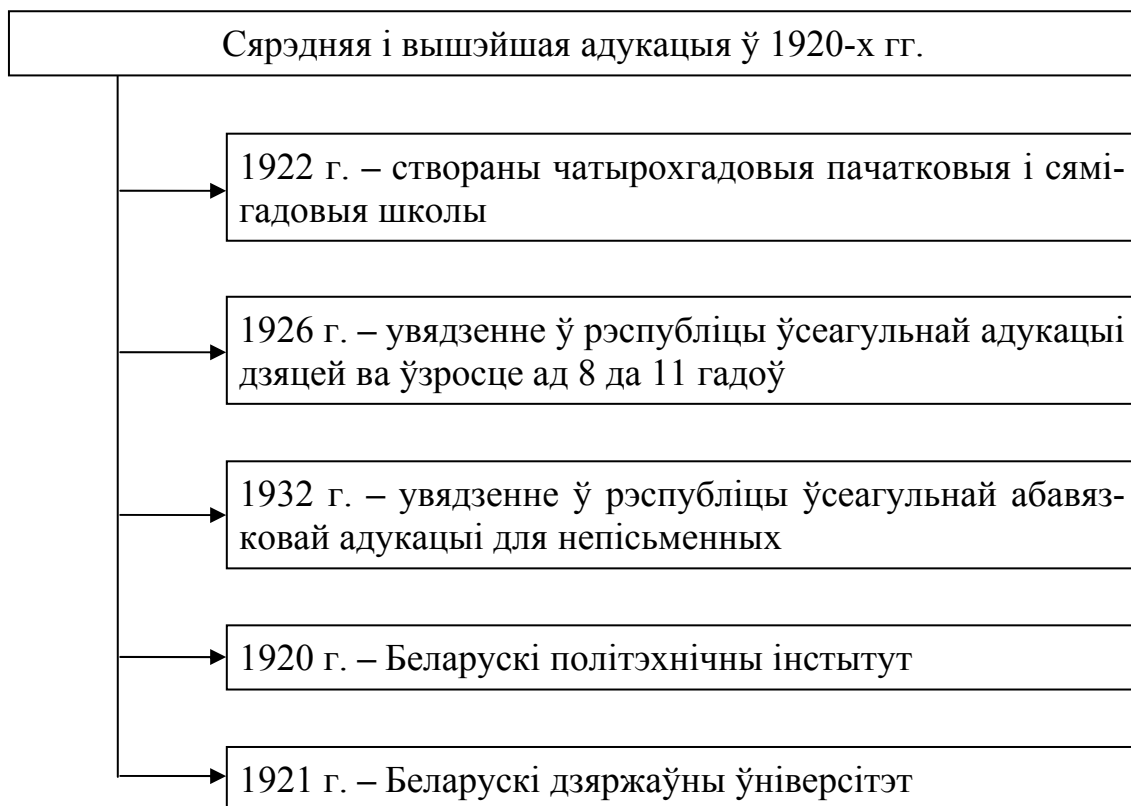
15.5. Асноўныя дасягненні адукацыі, навукі, мастацкай культуры ў 50–80-я гг. XX ст.

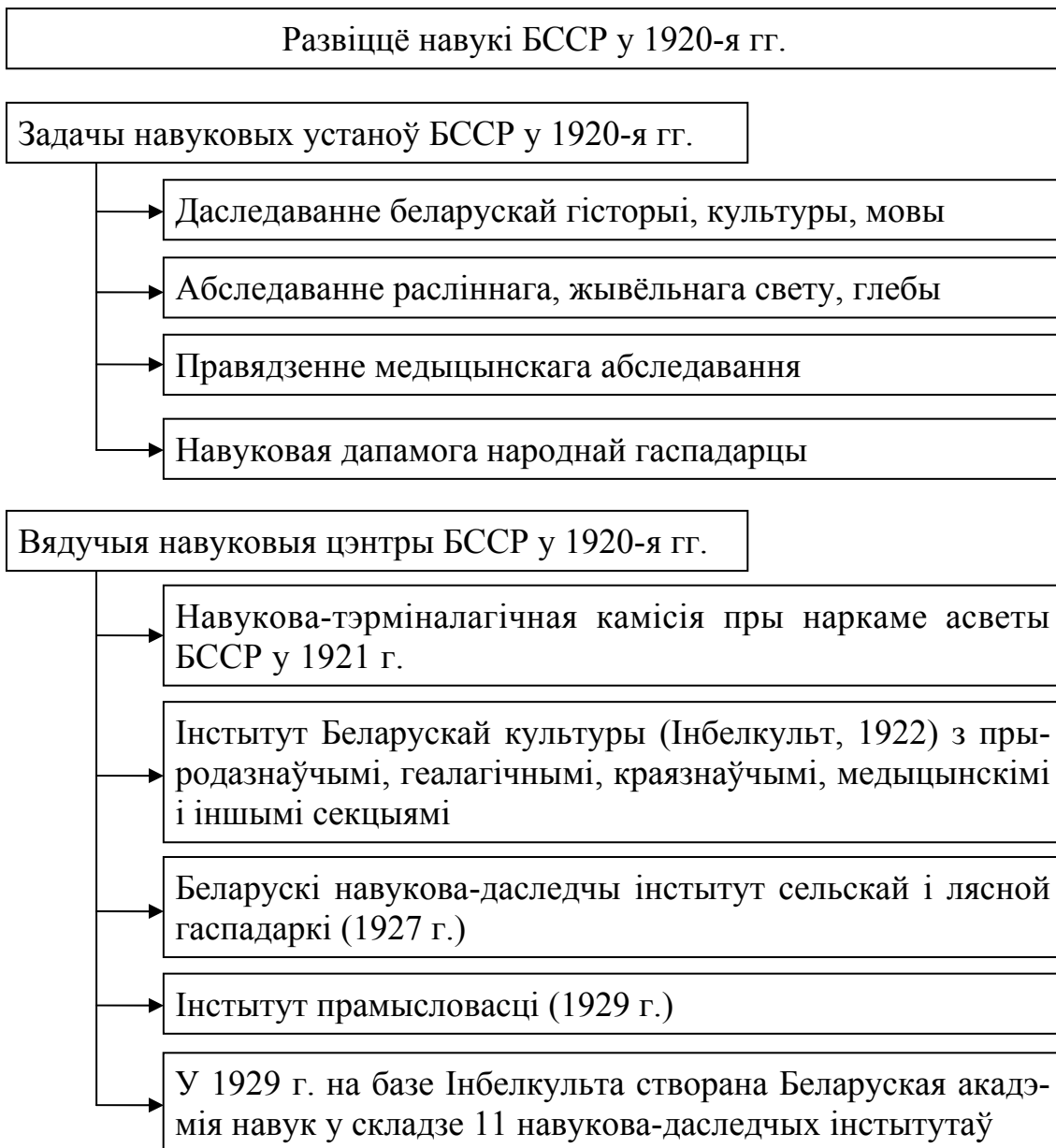
15.6. Змены ў духоўным жыцці народа ў канцы 1980-х гг.

15.1. Станаўленне сістэмы адукацыі ў 1920-х гг.

Асноўныя паняцці:

Універсітэт – вышэйшая навучальная ўстанова, дзе адбываецца падрыхтоўка спецыялістаў шырокага профілю, а таксама перападрыхтоўка, ладзяцца навуковыя даследаванні.

15.2. Палітыка беларусізацыі

Асноўныя паняцці:

Беларусізацыя – палітыка нацыянальна-дзяржаўнага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва ў БССР у 20-я гг. XX ст.

«Карэнізацыя» – палітыка вылучэння на кіруючыя пасады ў дзяржаўных і мясцовых органах улады ўрадженцаў Беларусі.

Палітыка «саветызацыі» – комплекс мерапрыемстваў савецкага ўрада, накіраваны на скарачэнне адрозненняў у культурнай, ментальнай сферах народаў Савецкага Саюза і на зліццё іх у адзіную сям’ю.

Перадумовы (1921–1923 гг.)

- Дэмакратызацыя эканамічнага жыцця падчас НЭП
- Палітычная амністыя для палітычных, асветніцкіх дзеячаў
- Узбуйненне тэрыторыі Беларусі
- Разгортванне дзейнасці Інбелкульта і ВНУ БССР

Накірункі (1924–1928 гг.)

- Стварэнне сістэмы адукацыі, навукі, развіццё культуры
- Перавод дзяржсправаводства, адукацыйных устаноў, ваеннага статута на беларускую мову
- Дзяржаўнымі аб'яўлены 4 мовы
- Палітыка «карэнізацыі»

Згортванне (з 1929 г.)

- Палітыка «саветызацыі» – пастанова СНК БССР «Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу» 1933 г.
- Праследаванне так званых «нацыянал-дэмакратаў»
- Рэпрэсіі супраць беларускай інтэлігенцыі

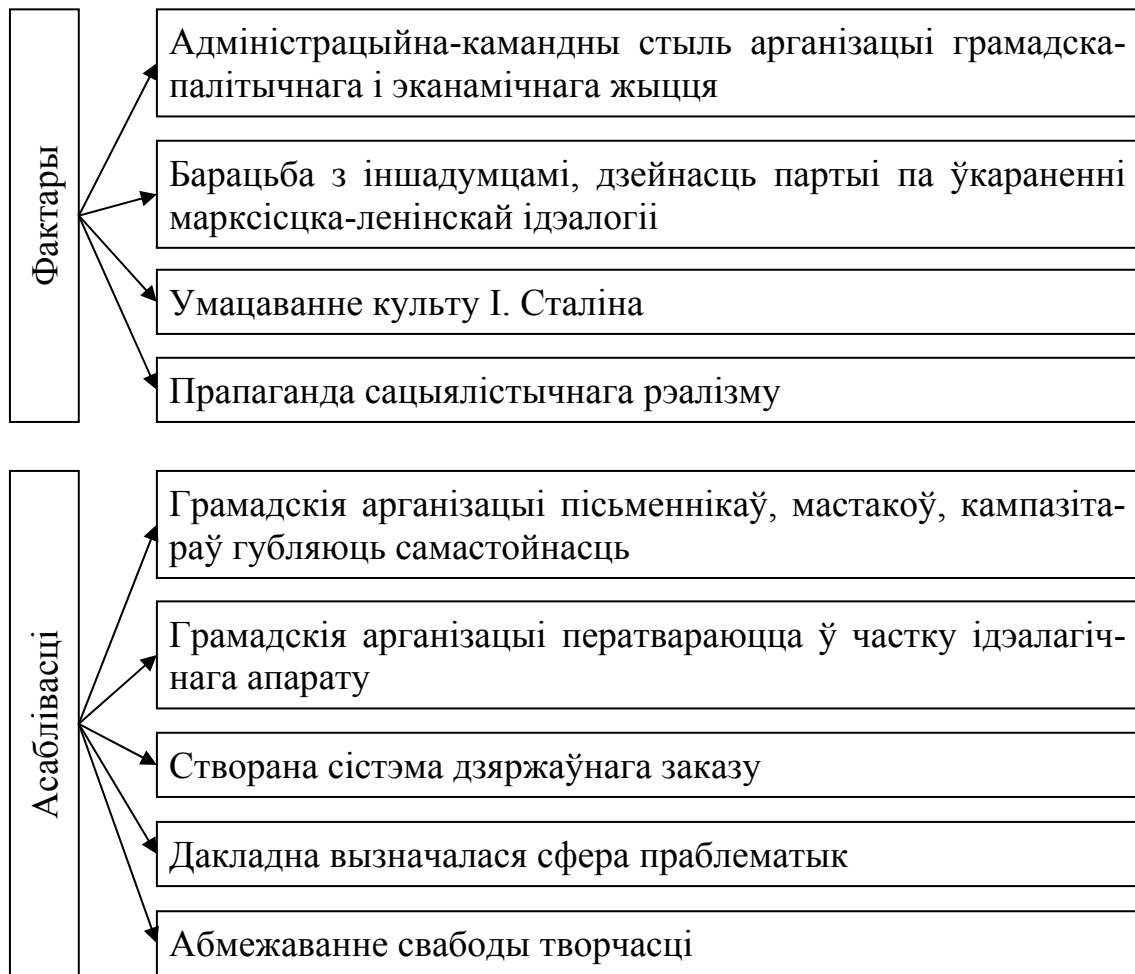
Вынікі

- Большасць сярэдніх школ і ВНУ, дзяржустаноў пераведзены на беларускую мову
- Пашырэнне асветы, адраджэнне беларускай культуры, гістарычнай спадчыны
- Павелічэнне прадстаўніцтва ўрадженцаў Беларусі ў дзяржаўных органах улады

15.3. Узмащенне адміністрацыйна-партыйнага кантролю ў сферы культуры

Асноўныя паняцці:

Сацыялістычны рэалізм – мастацкі метад, які патрабаваў адлюстравання ў літаратуры і мастацтве рэальнай жыцця, звязаных з будаўніцтвам савецкага сацыялістычнага ладу.

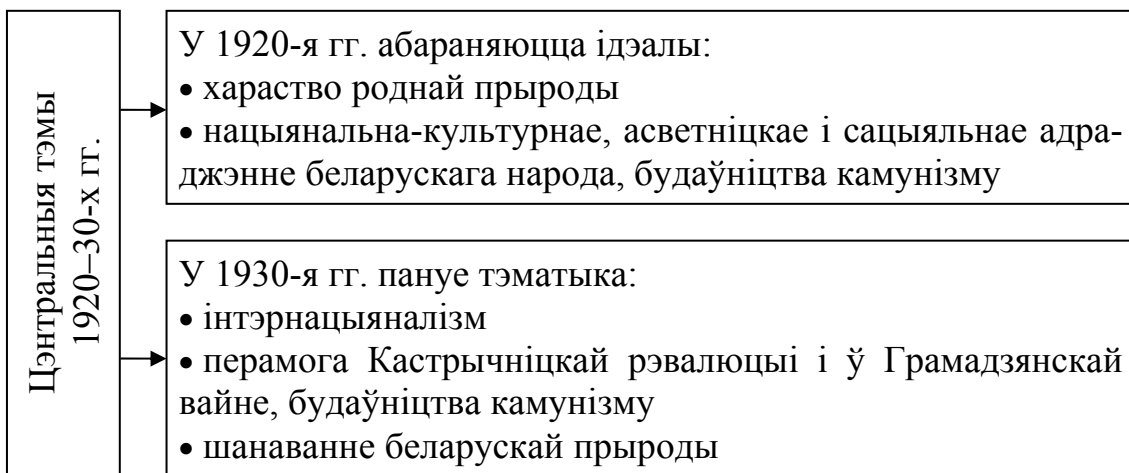
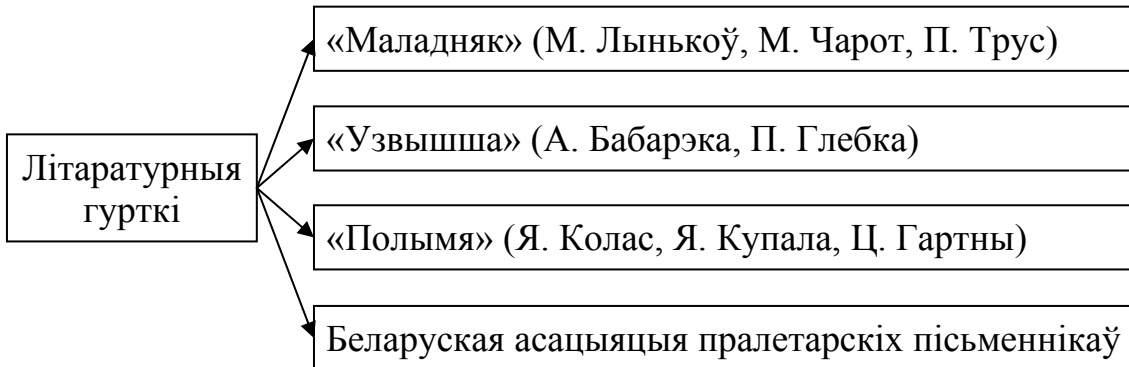

15.4. Вынікі «культурнай рэвалюцыі» ў БССР у 30-гг. XX ст.

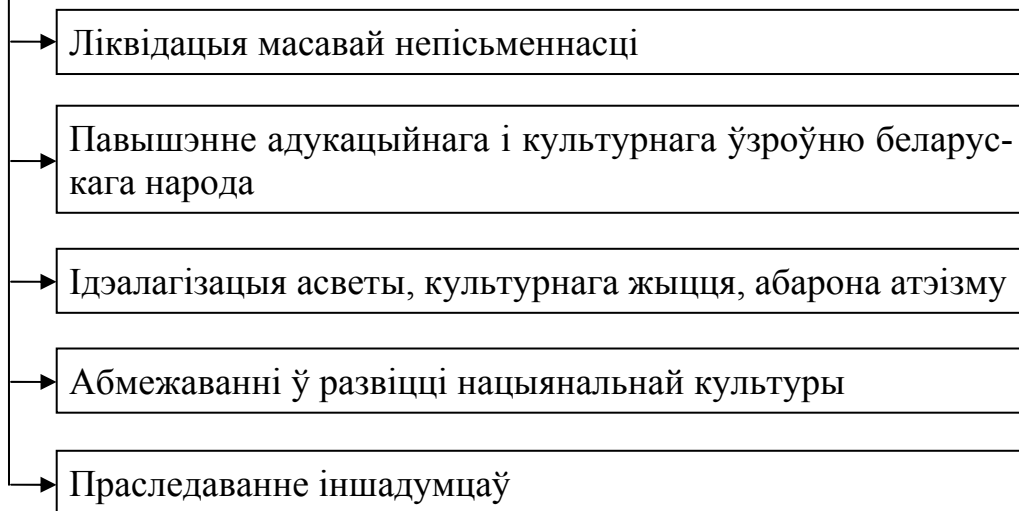
Асноўныя паняцці:

Культурная рэвалюцыя – напрамак дзяржаўнай палітыкі ў 1920–30-я гг. у СССР, накіраваны на ліквідацыю масавай непісьменнасці, падрыхтоўку кадраў новай савецкай рабоча-сялянскай інтэлігенцыі, прапаганду марксісцка-ленінскай ідэалогіі, развіццё навукі, адукацыі, культуры.

Літаратура ў 20–30-я гг. XX ст.

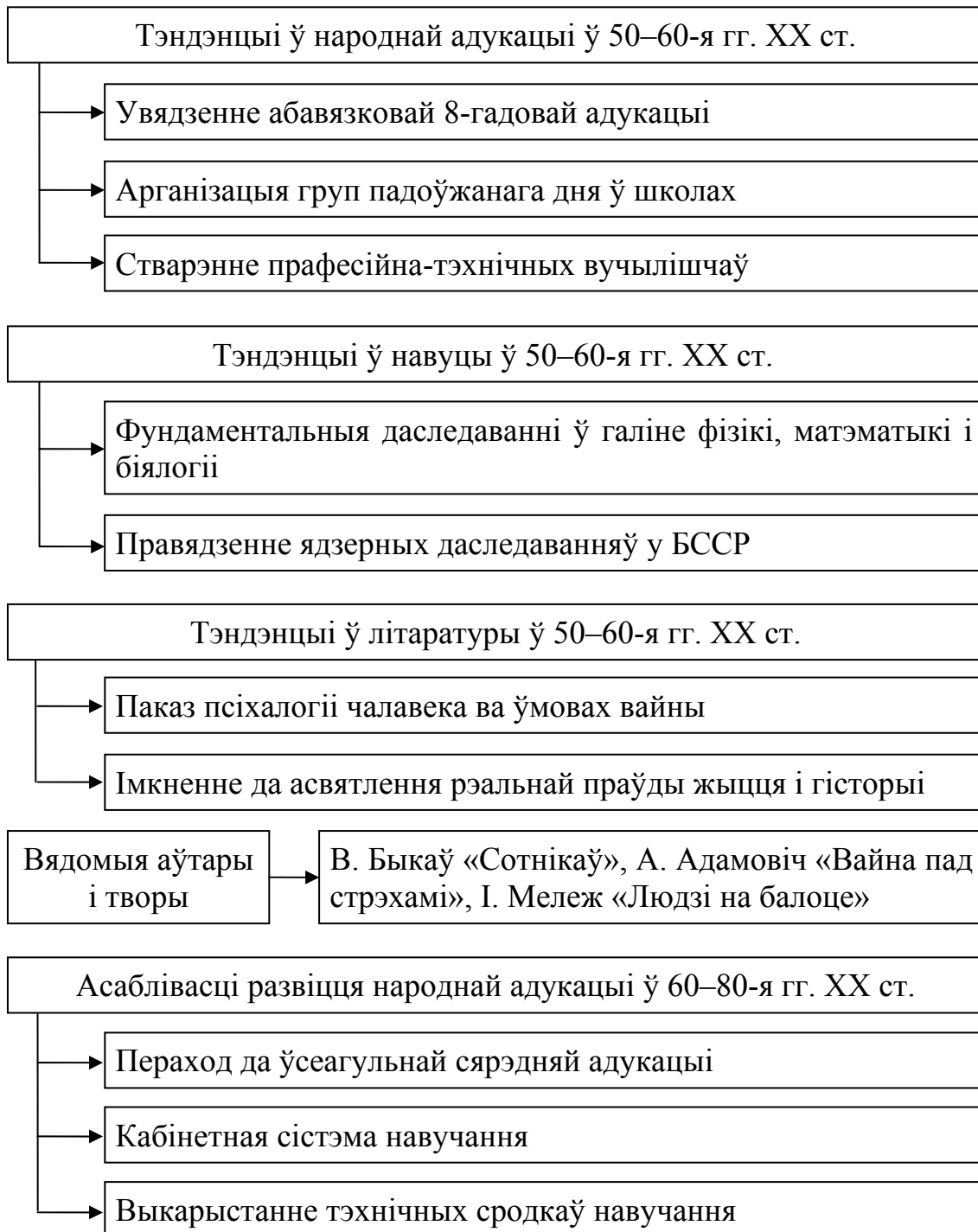
Вынікі культурнай рэвалюцыі

15.5. Асноўныя дасягненні адукацыі, навукі, мастацкай культуры ў 50–80-я гг. XX ст.

Асноўныя паняцці:

Валюнтарызм – палітычны кірунак, пры якім воля кіруючай асобы ці выканаўчых улад лічыцца вызначальнай асновай грамадскага развіцця.

Асаблівасці развіцця навукі ў 60–80-я гг. XX ст.

Фундаментальныя даследаванні ў галіне фізікі, матэматыкі, радыётэхнікі, вылічальнай тэхнікі

Навука становіцца непасрэднай вытворчай сілай дзякуючы ўкараненню дасягненняў НТР у вытворчасць

Удзел беларусаў – П. Клімука і В. Кавалёнка – у праграмах па асваенні космаса

Цэнтральныя тэмы літаратуры і мастацтва ў 60–80-я гг. XX ст.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны

- Аповесць С. Грахоўскага «Зона маўчання»
- Карціна Л. Шчамялёва «За вольную Беларусь»
- Манумент у г. Жодзіна маці-патрыётцы А. Купрыянавай, мемарыяльны комплекс «Хатынь»
- Тэлевізійны фільм «Руіны стреляют»

Камуністычная ідэалогія

Працы І. Шамякіна «Бронепоезд», П. Броўкі «Заўсёды з Ленінам»

Гістарычная тэматыка

- Раман У. Караткевіча «Чорны замак Альшанскі», «Каласы пад сярпом тваім»
- Опера А. Семянікі «Зорка Венера»

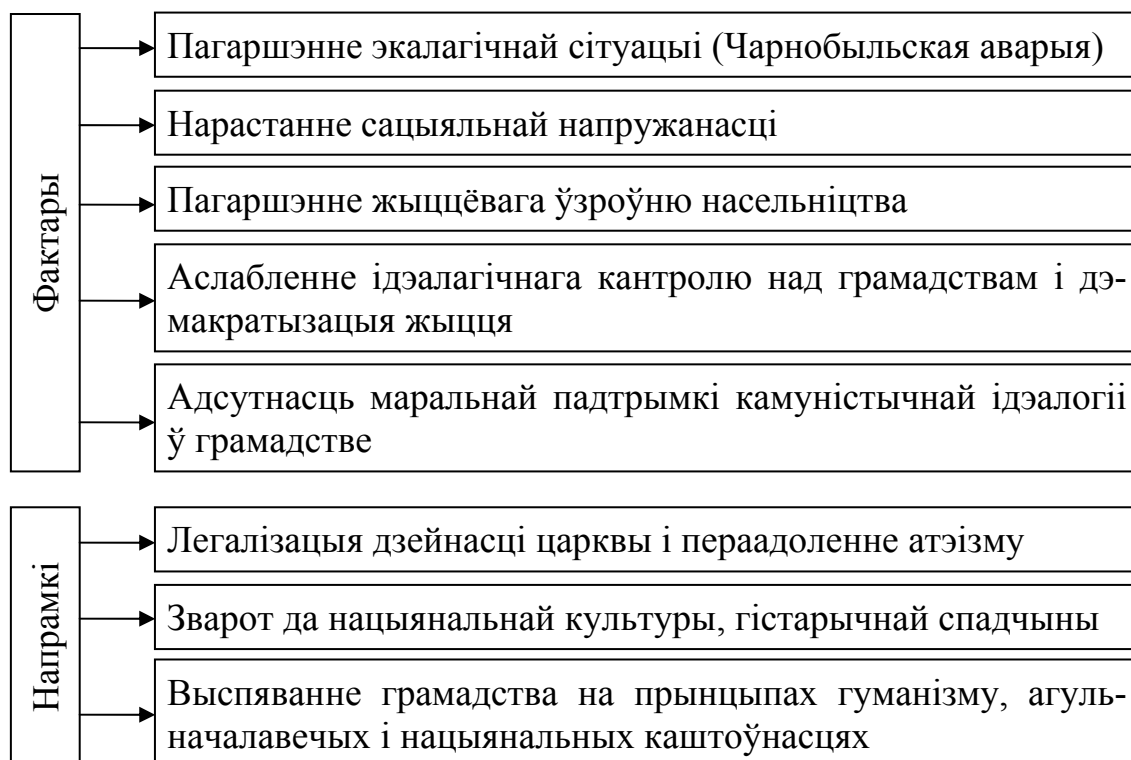
Чарнобыльская катастрофа

Аповесці А. Адамовіча «Апакаліпсіс па графіку», В. Карамазава «Краем Белага шляху», В. Казько «Выратуй і памілуй нас, чорны бусел»

15.6. Змены ў духоўным жыцці народа ў канцы 1980-х гг.

Асноўныя паняцці:

Альтэрнатыва – здольнасць выбару паміж некалькімі супрацьлеглымі магчымасцямі.

Пытанні

1. Выявіце адрозненні эканамічных і палітычных метадаў кіравання дзяржавай, параўноўваючы палітыку «ваеннага камунізму» і НЭП.
2. Пазначце ўмовы і асаблівасці станаўлення сістэмы адукацыі БССР ў 1920-х гг.
3. Дайце ацэнку мэтазгоднасці ажыццяўлення ў БССР палітыкі «карэнізацыі».
4. Вызначце прычыны ўзмацнення адміністрацыйна-партыйнага кантролю ў сферы культуры ў 30-х гг. XX ст.
5. Высветліце ролю атэістычнага выхавання ў фарміраванні новага савецкага грамадства.
6. Акрэсліце задачы, якія вырашаліся ў адукацыі, навучы, мастацкай культуры ў 50–80-я гг. XX ст.
7. Раскрыйце характэрныя рысы грамадскіх настрояў, якія панавалі ў канцы 1980-х гг.

16. БЕЛАРУСЬ ПАМІЖ ВОЙНАМІ (1918–1941 гг.)

16.1. Брэсцкі мір 3 сакавіка 1918 г. у лёсе беларускага народа.

16.2. Рыжская мірная дамова 1921 г. Беларуская эміграцыя.

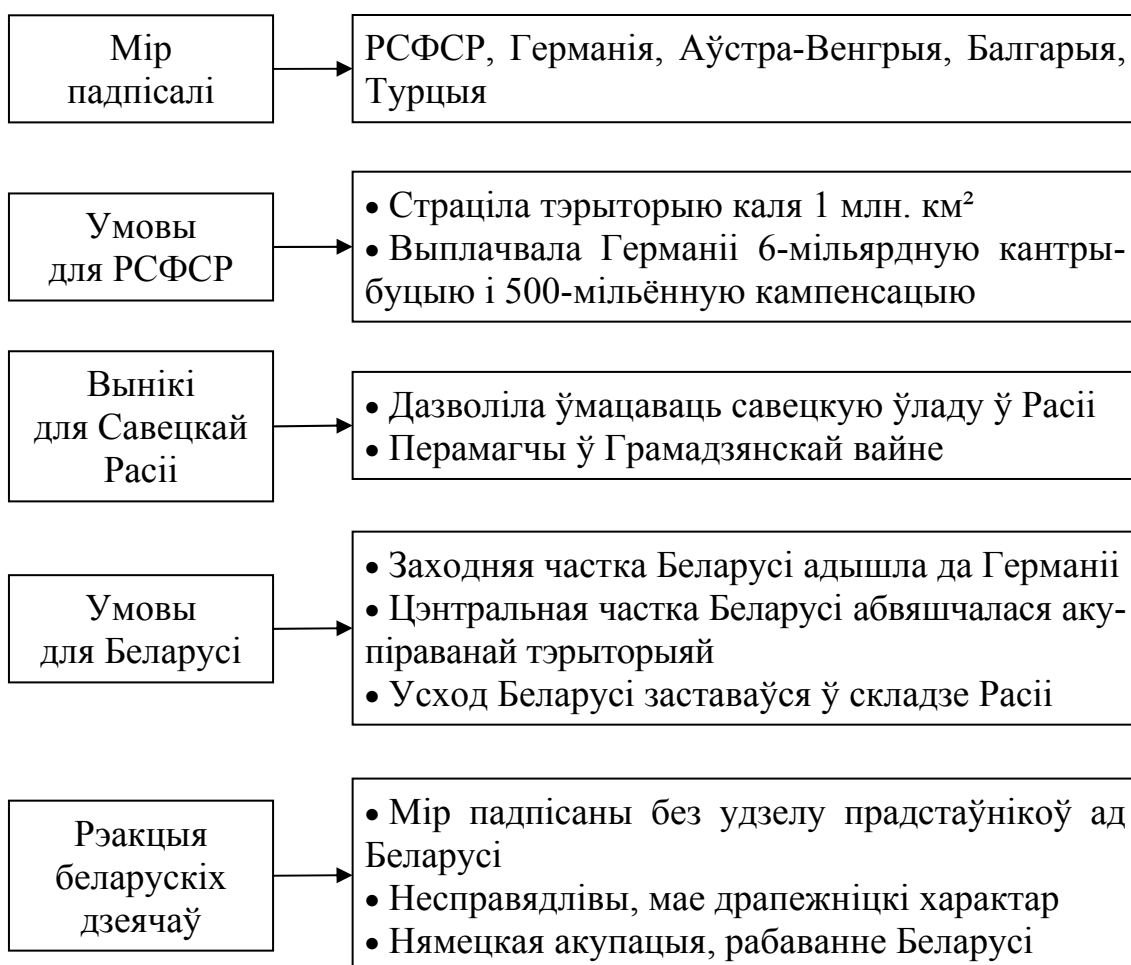
16.3. Грамадска-палітычнае, эканамічнае, нацыянальна-культурнае становішча Заходняй Беларусі ў складзе Польскай дзяржавы.

16.4. Савецка-германская дамова аб ненападзе 23 жніўня 1939 г. Пачатак II сусветнай вайны. Вызваленне Чырвонай Арміяй Заходняй Беларусі. Уз'яднанне беларускага народа ў складзе БССР.

16.1. Брэсцкі мір 3 сакавіка 1918 г. у лёсе беларускага народа

Асноўныя паняцці:

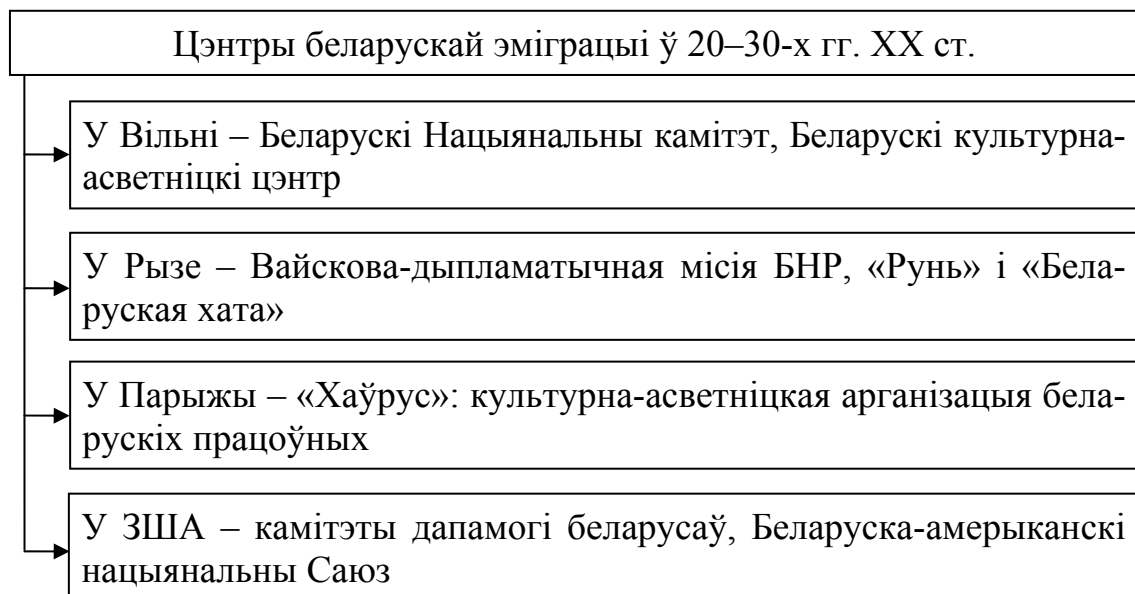
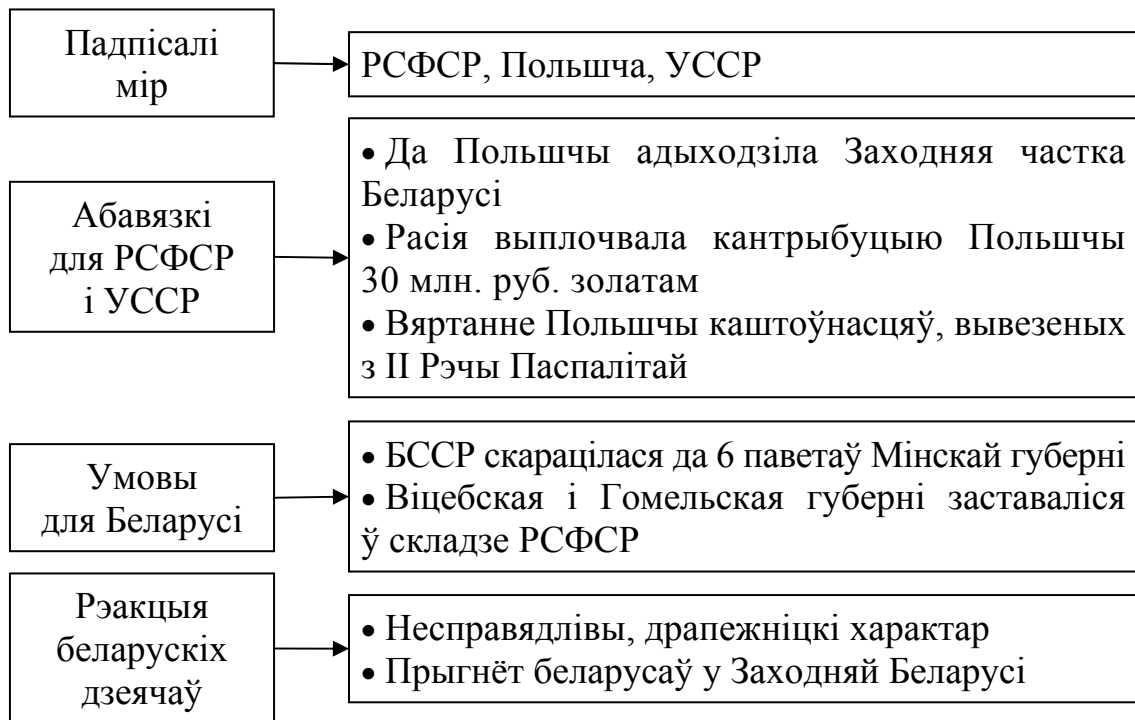
Кантрыбуцыя – грошы або матэрыяльныя каштоўнасці, якія дзяржава-пераможца збірае з дзяржавы, якая панесла паражэнне ў вайне.

16.2. Рыжская мірная дамова 1921 г. Беларуская эміграцыя

Асноўныя паняцці:

Эміграцыя – выезд за межы краіны, выкліканы эканамічнымі, палітычнымі або асабістымі прычынамі з мэтай часовага ці пастаяннага пасялення ў замежнай дзяржаве.

**16.3. Грамадска-палітычнае, эканамічнае,
нацыянальна-культурнае становішча Заходняй Беларусі
ў складзе Польскай дзяржавы**

Асноўныя паняцці:

Асадніцтва – засяленне былымі польскімі вайскоўцамі заходне-беларускіх зямель падчас іх знаходжання ў складзе II Рэчы Паспалітай (Польшчы).

«*Санацыя*» – назва палітычнага і эканамічнага рэжыму, які быў устаноўлены ў Заходняй Беларусі ў 30-я гг. XX ст. кіраўніком Польскай дзяржавы Ю. Пілсудскім.

Плыні ў нацыянальна-вызваленчым руху ў Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.)		
Накірункі, удзельнікі	Арганізацыі і палітычныя партыі	Мэты, задачы і формы барацьбы
Рэвалюцыйна-вызваленчы: І. Лагіновіч, В. Харужая, С. Прытыцкі	Камуністычная партыя Заходняй Беларусі (КПЗБ), Камуністычны саюз моладзі Заходняй Беларусі (КСМЗБ), Беларуская рэвалюцыйная арганізацыя (БРА), Беларуская сялянска-рабочая грамада (БКРГ)	<ul style="list-style-type: none"> • Самавызначэнне Заходняй Беларусі, заснаванне рабоча-сялянскага ўрада • Перадача зямлі сялянам без выкупу, ліквідацыя асадніцтва • Навучанне на роднай мове • Партызанскія формы барацьбы
Нацыянальна-дэмакратычны: А. Цвікевіч, В. Ластоўскі, С. Рак-Міхайлоўскі, Б. Тарашкевіч, І. Дварчанін	Партыя беларускіх сацыялістаў-рэвалюцыянераў (ПБС-Р), Беларускі пасольскі клуб «Змаганне» – дэпутаты-беларусы Польскага сейма, Таварыства Беларускай школы (ТБШ), Беларуская хрысціянская дэмакратыя	<ul style="list-style-type: none"> • Абарона інтарэсаў беларускага народа • Дэмакратызацыя народнай адукацыі • Распаўсюджванне асветы сярод беларусаў • Дэмакратычныя свабоды і правы • Барацьба з палітыкай паланізацыі • Парламенцкія формы барацьбы
Навукова-асветніцкія суполкі: І. Луцкевіч, В. Ластоўскі	Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры, Беларускае навуковае таварыства, Віленскі беларускі гісторыка-этнаграфічны музей	<ul style="list-style-type: none"> • Барацьба з паланізацыяй • Адраджэнне беларускай нацыянальнай памяці

Прыкметы сацыяльных бедстваў і нацыяльнага прыгнёту беларусаў у складзе Польшчы

- Існаванне дзясяткаў розных падаткаў і збораў
- Недаступнасць адукацыі, медыцынскага абслугоўвання
- Прымусовая паланізацыя і асіміляцыя мясцовага насельніцтва

Прамысловасць Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг.

Мэты польскіх улад → Пераварыць Заходнюю Беларусь у аграрна-сыравінны прыдатак прамысловых раёнаў этнічнай Польшчы

Назвы прадпрыемстваў → Шклозавод «Нёман», Навагрудскі павет
→ Тытунёвая фабрыка, г. Гродна
→ Фабрыка гумавых вырабаў «Ардаль», г. Ліда

Галіны і асаблівасці развіцця → Дрэваапрацоўчая, харчовая, лёгкая
→ Цыклічнасць развіцця, беспрацоўе
→ Інфляцыя, нізкія заробкі

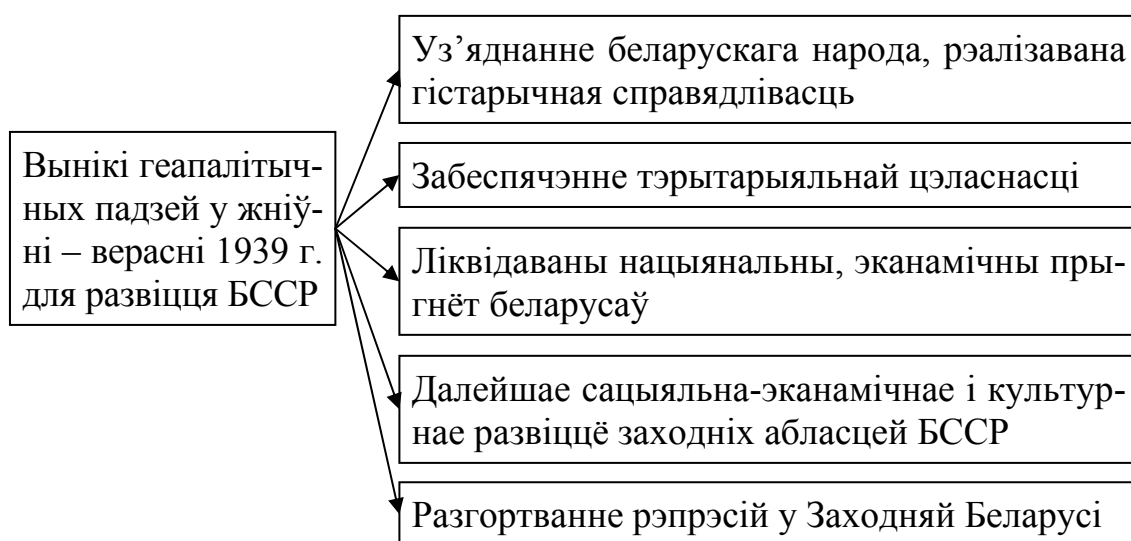
Становішча землеўласнасці ў Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.)

- 55,2% зямлі → Належала памешчыкам
- 12,5% → Серадняцкім сялянскім гаспадаркам
- 24,15% → Бядняцкім сялянскім гаспадаркам
- 8,14% → Заможным сялянскім гаспадаркам

**16.5. Савешка-германская дамова аб ненападзе
23 жніўня 1939 г. Пачатак II сусветнай вайны.
Вызваленне Чырвонай Арміяй Заходняй Беларусі.
Уз'яднанне беларускага народа ў складзе БССР**

Асноўныя паняцці:

Геапалітыка – паняцце, якое характэрызуе тэорыю міжнародных адносін, заснаваных на ўзаемасувязі геаграфічных, геастратэгічных, палітычных, ваенных, дэмаграфічных, сацыяльна-эканамічных і іншых фактараў.

Пытанні

1. Раскрыйце вынікі Брэсцкай мірнай дамовы для беларускага народа.
2. Патлумачце вынікі Рыжскай мірнай дамовы ў гісторыі беларускай дзяржавы.
3. Вызначце пытанні, якія аб'ядноўвалі або размяжоўвалі партыі, грамадскія аб'яднанні на тэрыторыі Заходняй Беларусі.
4. Сфармулюйце, якім чынам прамысловы крызіс 1924–1927 гг. адбіўся на становішчы працоўных Заходняй Беларусі.
5. Пазначце тэндэнцыі зямельнай палітыкі ўрадавых колаў Польшчы ў Заходняй Беларусі.
6. Дайце ацэнку савецка-германскай дамовы аб ненападзе 23 жніўня 1939 г. у кантэксце абвастрэння міжнароднай сітуацыі ў свеце.
7. Высветліце значэнне вызвалення Чырвонай Арміяй Заходняй Беларусі і ўз'яднання ў складзе БССР.

17. УТВАРЭННЕ І ПАЛІТЫЧНАЕ РАЗВІЦЦЁ СУВЕРЭННАЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

17.1. Распад СССР. Заканадаўча-прававое афармленне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

17.2. Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне прэзідэнцкай формы кіравання.

17.3. Вынікі рэспубліканскіх Рэферэндумаў (1995, 1996, 2004). Змяненні і дапаўненні, унесеныя ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь.

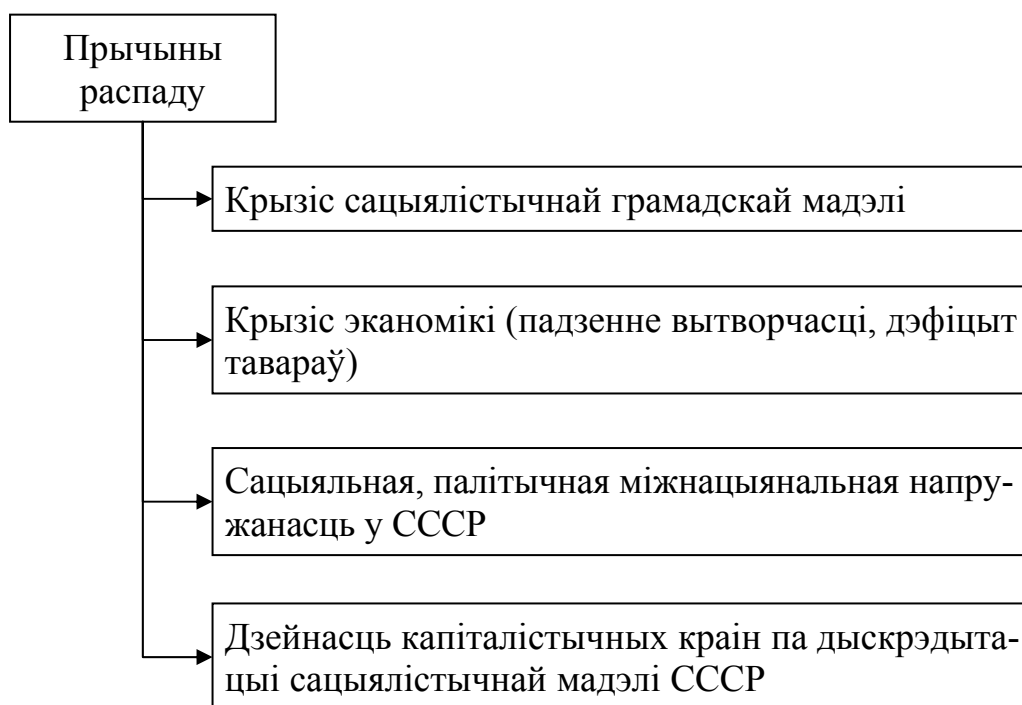
17.4. Складванне шматпартыйнасці.

17.5. Усебеларускія народныя сходы ў гісторыі Беларусі.

17.1. Распад СССР. Заканадаўча-прававое афармленне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Асноўныя паняцці:

Плюралізм – прызнанне розных поглядаў, думак, меркаванняў па пытаннях аб шляхах развіцця дзяржавы і грамадства.

17.2. Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне прэзідэнцкай формы кіравання

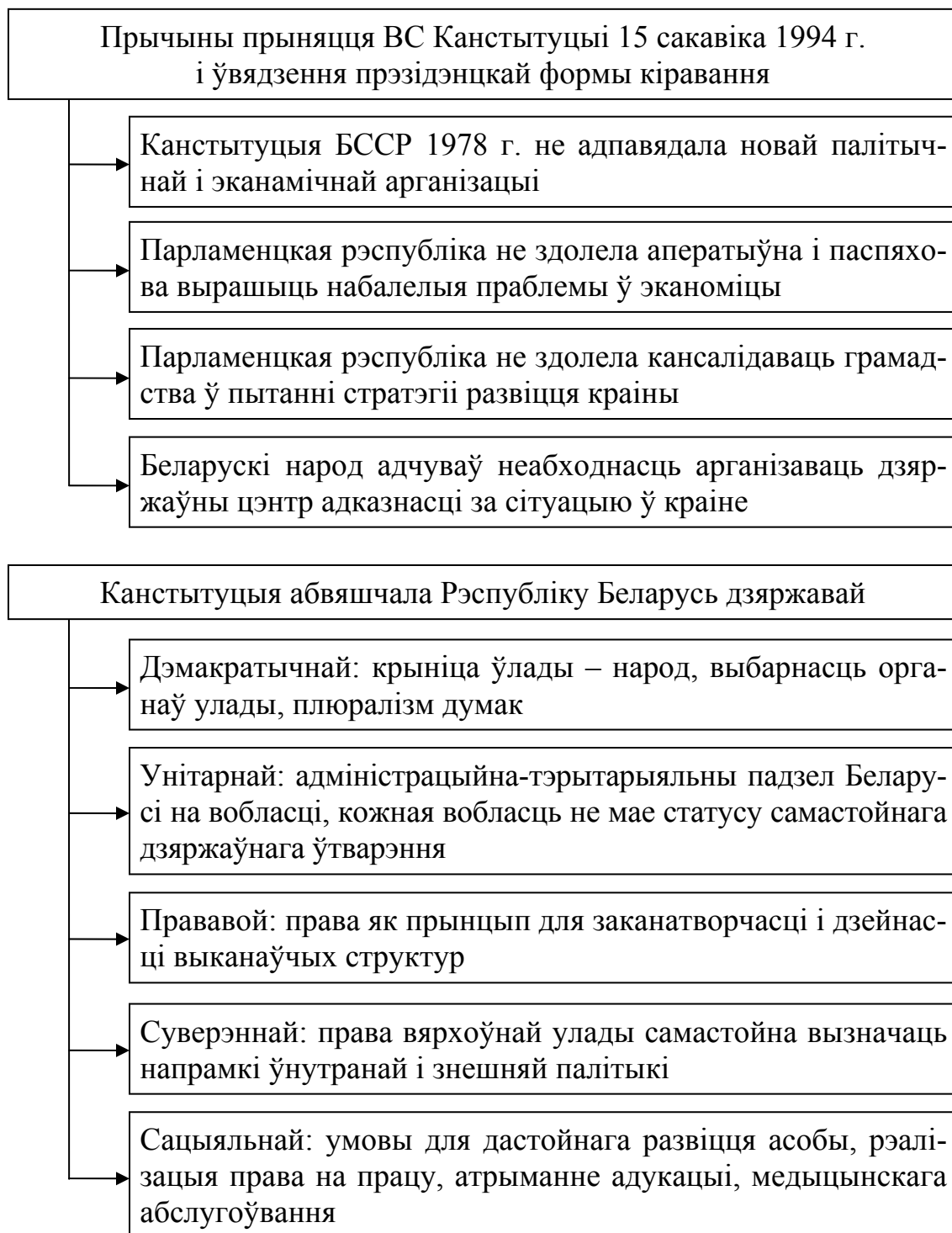
Асноўныя паняцці:

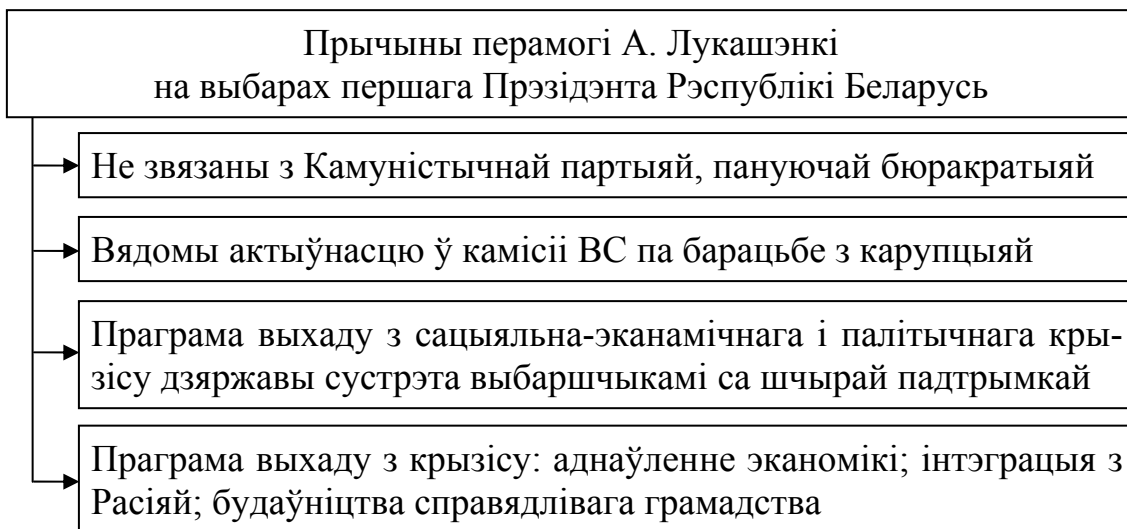
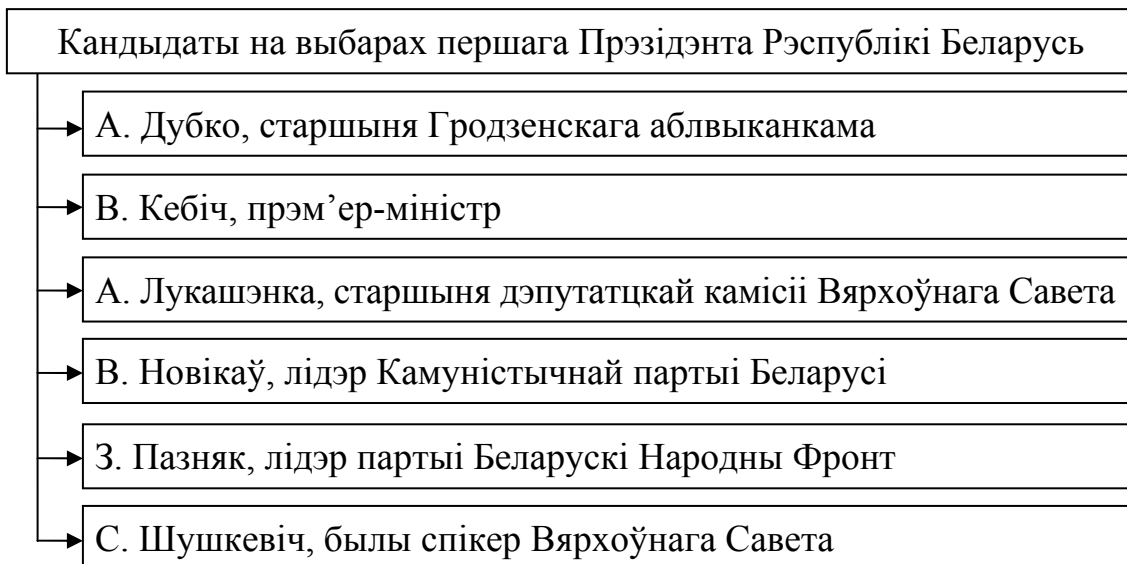
Парламенцкая рэспубліка – форма кіравання, пры якой уся паўната ўлады належыць парламенту, апошні прызначае прэм’ер-міністра і фарміруе ўрад.

Прэзідэнцкая рэспубліка – форма кіравання, пры якой прэзідэнт выконвае ролю кіраўніка дзяржавы і выканаўчай улады, узгадняе з парламентам прызначэнне прэм’ер-міністра, а таксама ключавыя міністэрскія пасады, валодае заканатворчай ініцыятывай.

Правы – сукупнасць агульнаабавязковых правіл паводзін, узаконеных магчымасцяў чалавека, якія ўстаноўлены, рэгулююцца і ахоўваюцца дзяржавай.

Дзяржаўны бюджэт – расклад грашовых даходаў і расходаў дзяржавы.

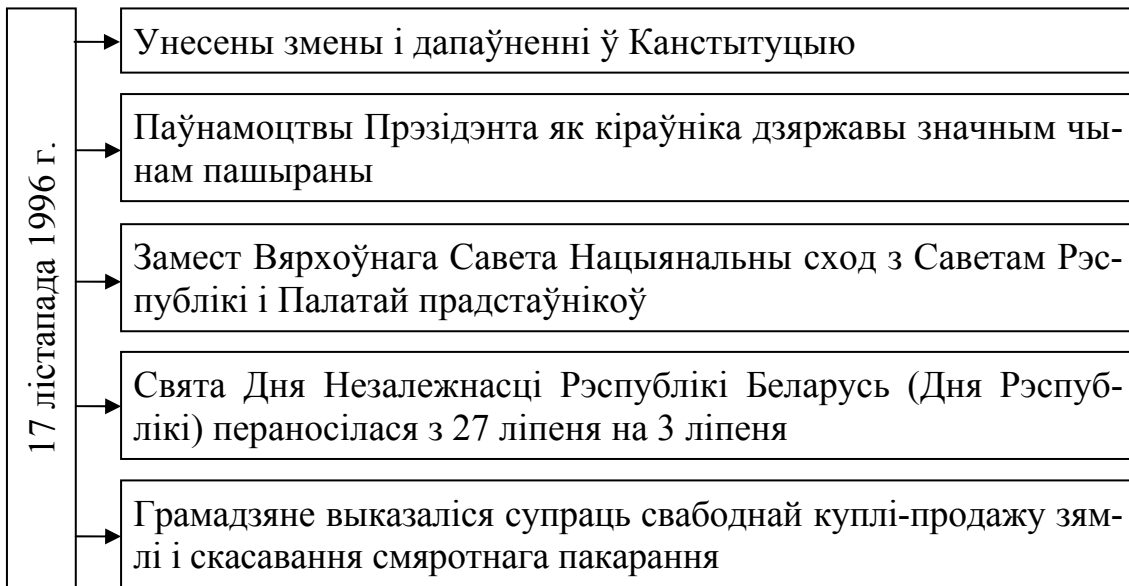
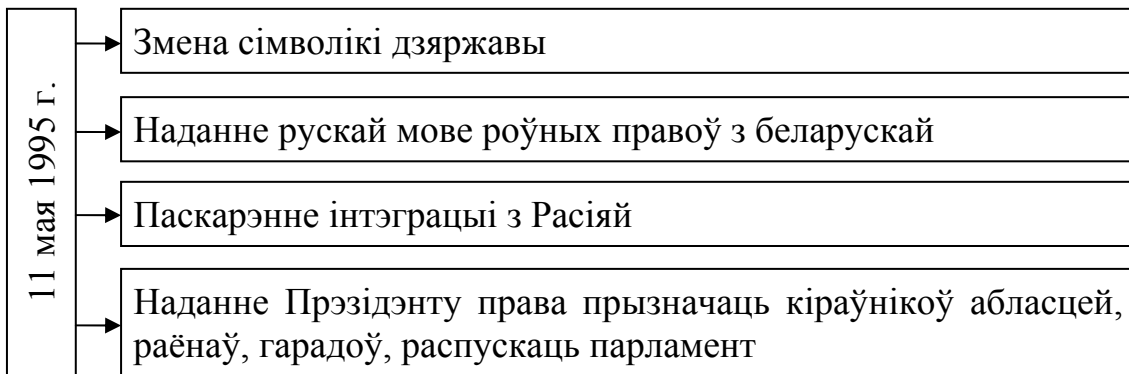
17.3. Вынікі рэспубліканскіх рэферэндумаў (1995, 1996, 2004). Змяненні і дапаўненні, унесеныя ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь

Асноўныя паняцці:

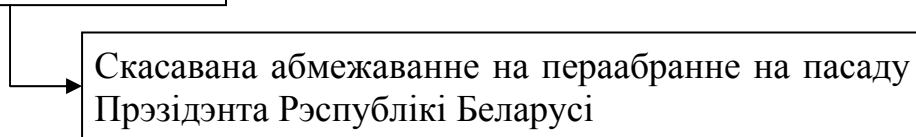
Рэферэндум – усенароднае галасаванне па найважнейшых пытаннях развіцця краіны.

Палітычная сістэма грамадства – гэта сістэма інстытутаў, якая ўключае дзяржаву (органы дзяржаўнай улады і кіравання), палітычныя партыі, прафесійныя саюзы, рэлігійныя арганізацыі, творчыя саюзы і іншыя арганізацыі і рухі, а таксама канстытуцыю і выбарчае заканадаўства.

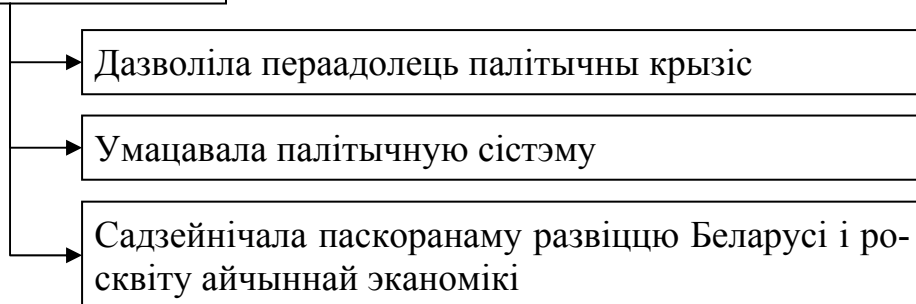
Рашэнні трох Рэспубліканскіх рэферэндумаў

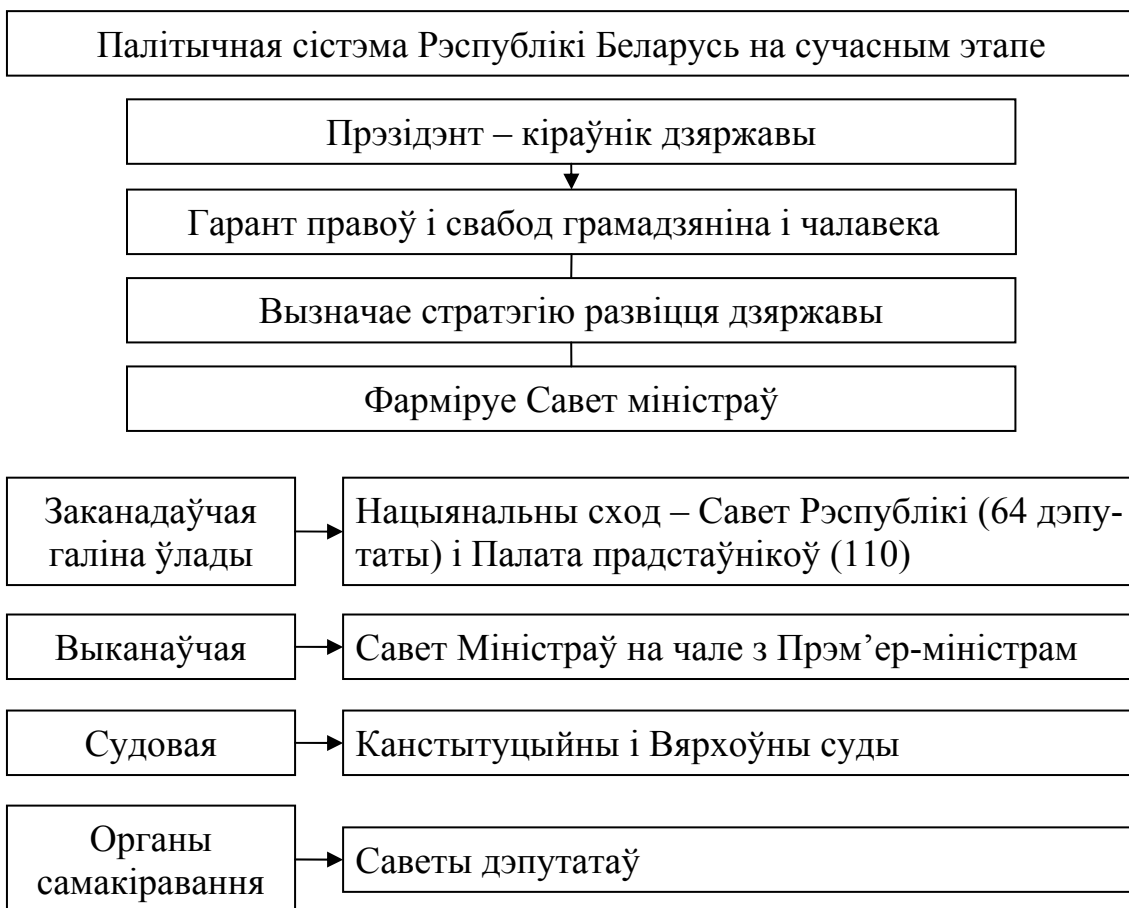

17 кастрычніка 2004 г.

Значэнне рэферэндумаў

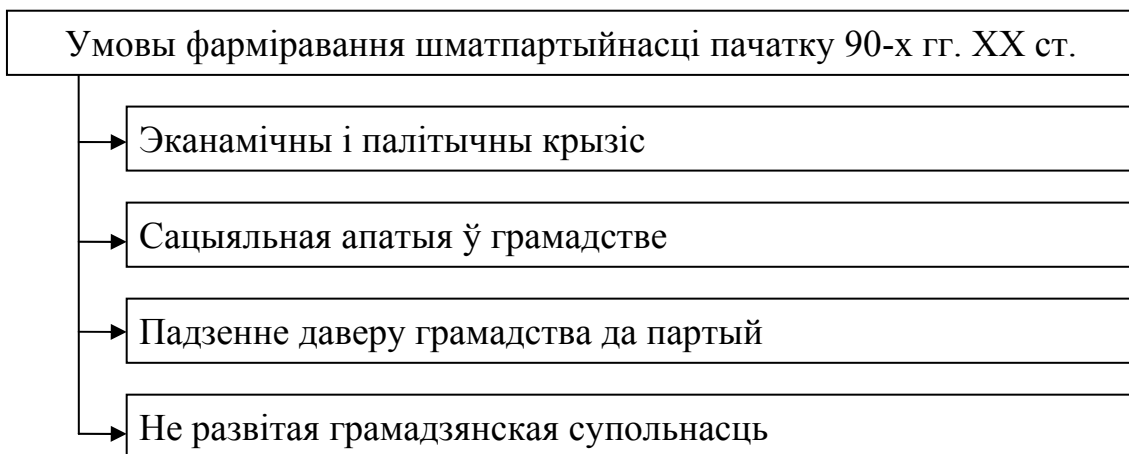

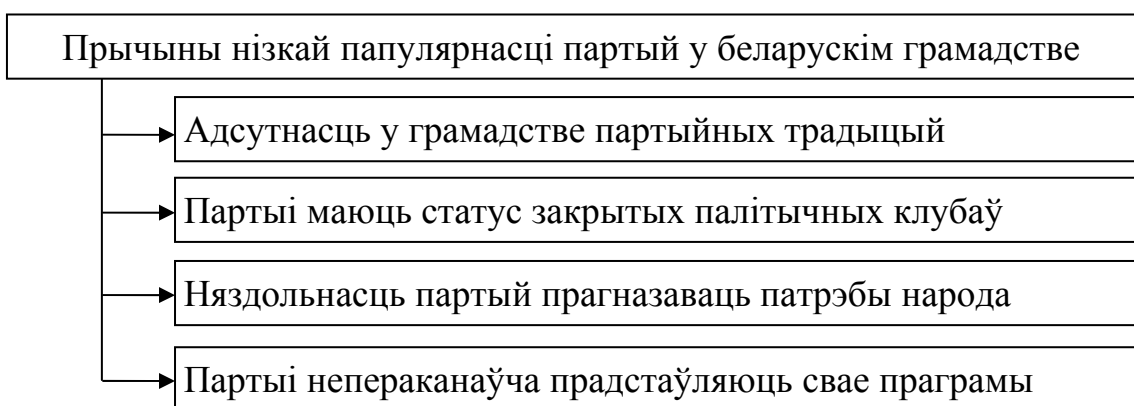
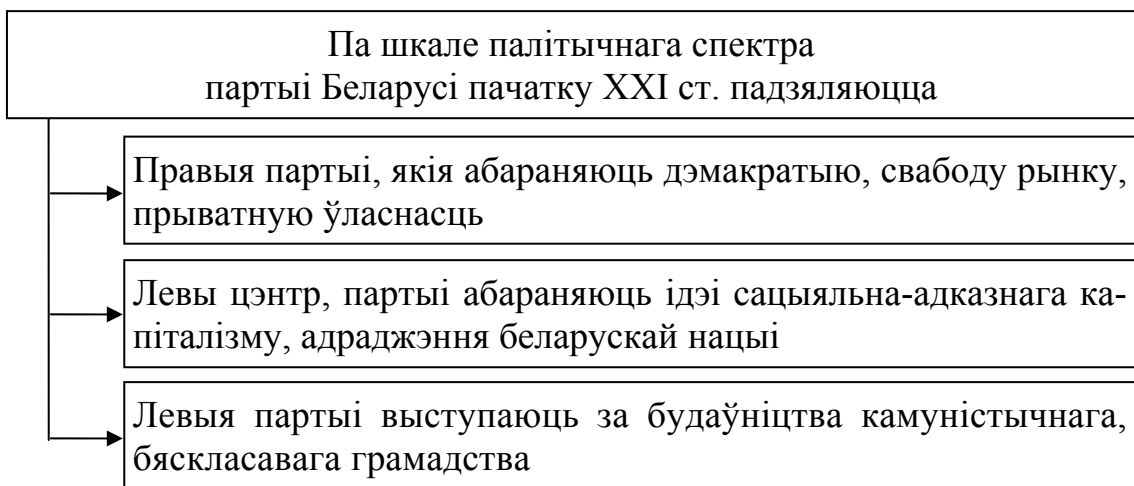

17.4. Складванне шматпартыйнасці

Асноўныя паняцці:

Шкала палітычнага спектра – паняцце, якое дазваляе даць вызначэнне партыі ў залежнасці ад варыянтаў вырашэння сацыяльна-эканамічных, палітычных, дзяржаўных пытанняў.

17.5. Усебеларускія народныя сходы ў гісторыі Беларусі

Асноўныя паняцці:

Інавацыі – комплекс новаўвядзенняў, якія забяспечваюць рост вытворчасці, якасці прадукцыі.

Дата	Падзея	Лозунгі	Рашэнні
1996	I Усебеларускі народны сход	«Народ сам мае права вырашаць свой лёс»	Адобрана ўнутраная і знешняя палітыка А. Лукашэнкі
2001	II Усебеларускі народны сход	«За моцную, квітнеючую Беларусь»	Абмеркавана і адобрана Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2001–2005 гг.
2006	III Усебеларускі народны сход	«Дзяржава для народа»	Прынята Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2006–2010 гг.

Дата	Падзея	Лозунгі	Рашэнні
2010	IV Усебеларускі народны сход	«Інавацыі, экс-парт, рост якасці жыцця»	Прынята Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2011–2015 гг.

Пытанні

1. Пазначце, у чым заключаецца гістарычнае значэнне абвяшчэння Рэспублікі Беларусь – незалежнай і суверэннай дзяржавы.
2. Патлумачце прычыны прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і ўвядзення прэзідэнцкай формы кіравання.
3. Адзначце вынікі ўвядзення прэзідэнцкай формы кіравання для сацыяльна-эканамічнай і палітычнай гісторыі нашай краіны.
4. Вызначце прычыны і значэнне рэспубліканскіх рэферэндумаў (1995, 1996, 2004) для палітычнага і эканамічнага развіцця краіны.
5. Акрэсліце ролю і месца Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнага схода, Савета Міністраў, Канстытуцыйнага і Вярхоўнага суду ў палітычнай сістэме Рэспублікі Беларусь.
6. Выявіце фактары, якія адмоўным чынам адбіліся на складванні шматпартыйнасці на Беларусі.
7. Назавіце і патлумачце праграмы сучасных беларускіх партый па шкале палітычнага спектра.
8. Раскрыйце значэнне Усебеларускіх народных сходаў у гісторыі незалежнай і суверэннай Рэспублікі Беларусь.

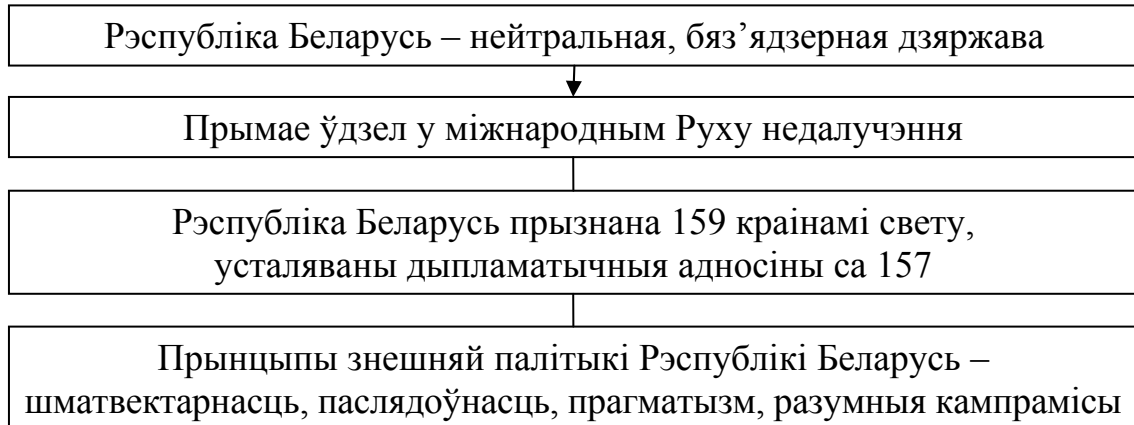
18. МІЖНАРОДНАЕ, ГЕАПАЛІТЫЧНАЕ СТАНОВІШЧА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ, ЯЕ САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЕ І ДУХОЎНА-КУЛЬТУРНАЕ РАЗВІЦЦЁ НА МЯЖЫ XX і XXI СТСТ.

- 18.1. Міжнароднае прызнанне суверэннай Рэспублікі Беларусь.
- 18.2. Рэспубліка Беларусь – раўнапраўны член сусветнай супольнасці.
- 18.3. Працэс стварэння Саюза Беларусі і Расіі.
- 18.4. Тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь (1990–2000 гг.).
- 18.5. Нацыянальная стратэгія ўстойлівага развіцця і беларуская мадэль сацыяльна-арыентаванай эканомікі.
- 18.6. Духоўна-культурнае развіццё беларускага народа.

18.1. Міжнароднае прызнанне суверэннай Рэспублікі Беларусь

Асноўныя паняцці:

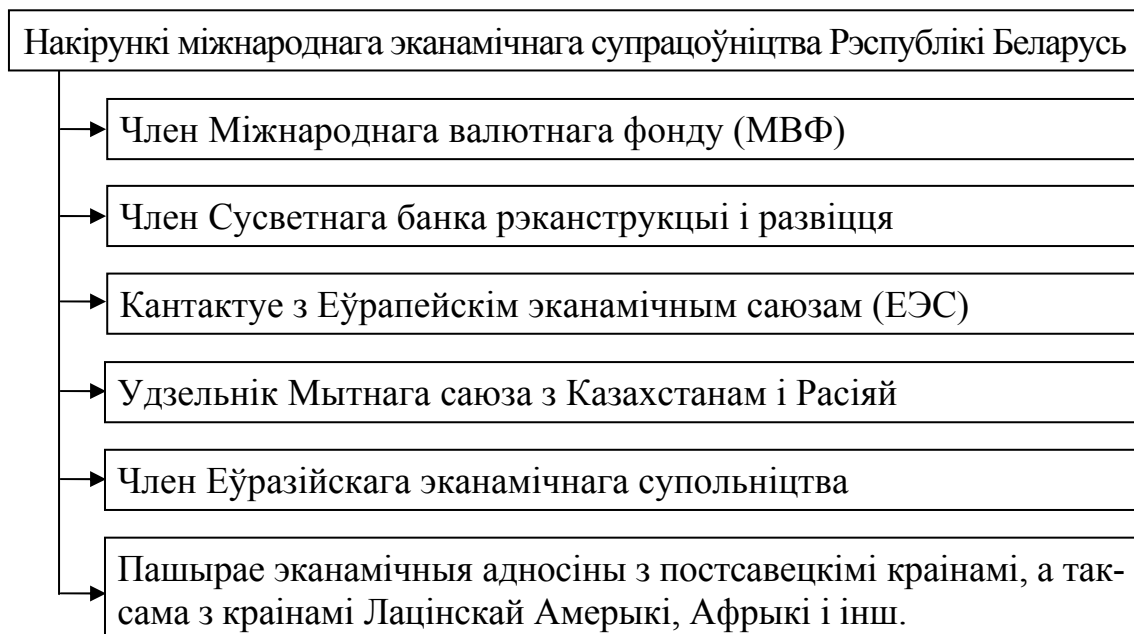
Нейтральная дзяржава – дзяржава, знешняя палітыка якой характарызуецца няўдзелам ва ўзброеных канфліктах і ваенных саюзах.

18.2. Рэспубліка Беларусь – раўнапраўны член сусветнай супольнасці

Асноўныя паняцці:

Міжнародная супольнасць – сукупнасць дзяржаў, міждзяржаўных аб'яднанняў, міжнародных арганізацый, суб'ектаў міжнароднага права.

Накірункі міжнароднага супрацоўніцтва Рэспублікі Беларусь у сферы бяспекі

- Удзельнічае ў Дамове аб калектыўнай бяспецы паміж краінамі СНД з 1995 г.
- Далучэнне з 1995 г. да праграмы Паўночна-Антлантычнага блока (НАТА) «Партнёрства для міру»
- Удзельнічае ў Савеце па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе
- Член Арганізацыі дагавора калектыўнай бяспекі (АДКБ)

Рэспубліка Беларусь на сучасным этапе – раўнапраўны член сусветнай супольнасці

- Мае статус суверэннай дзяржавы з уласнымі нацыянальнымі інтарэсамі і знешнепалітычнымі прыярытэтамі
- Усталявала ўзаемавыгадныя сувязі з большасцю дзяржаў свету ў мэтах паляпшэння дабрабыту свайго народа

18.3. Працэс стварэння Саюза Беларусі і Расіі

Асноўныя паняцці:

Інтэграцыя – працэс і вынік узаемасувязі, узаемадзеяння, збліжэння і аб'яднання ў адзінае цэлае якіх-небудзь частак, элементаў, у прыватнасці краін і іх эканомік, грамадскіх і палітычных структур, партый, арганізацый і г. д.

Фактары

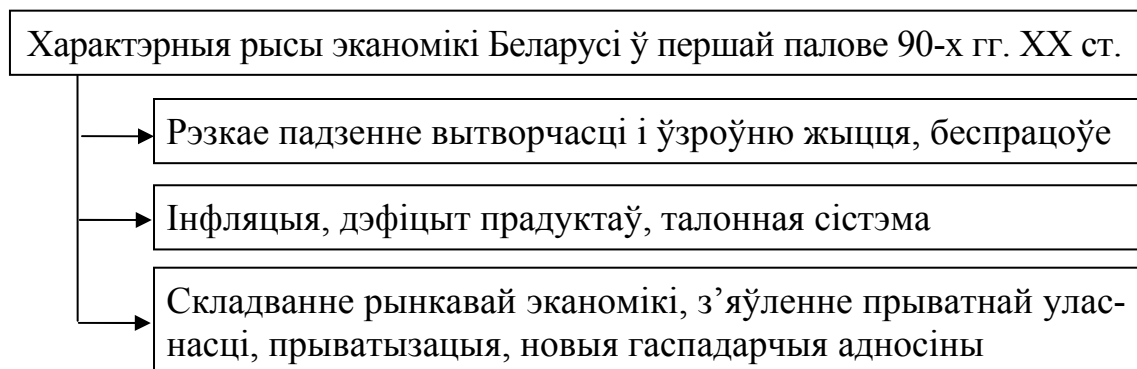
- Традыцыі гістарычных, эканамічных, культурных адносін Беларусі і Расіі
- Беларусь разлічвала на экспарт сваёй прадукцыі ў Расію
- Імкненне палітычнай эліты, а таксама народаў дзвюх краін да інтэграцыі

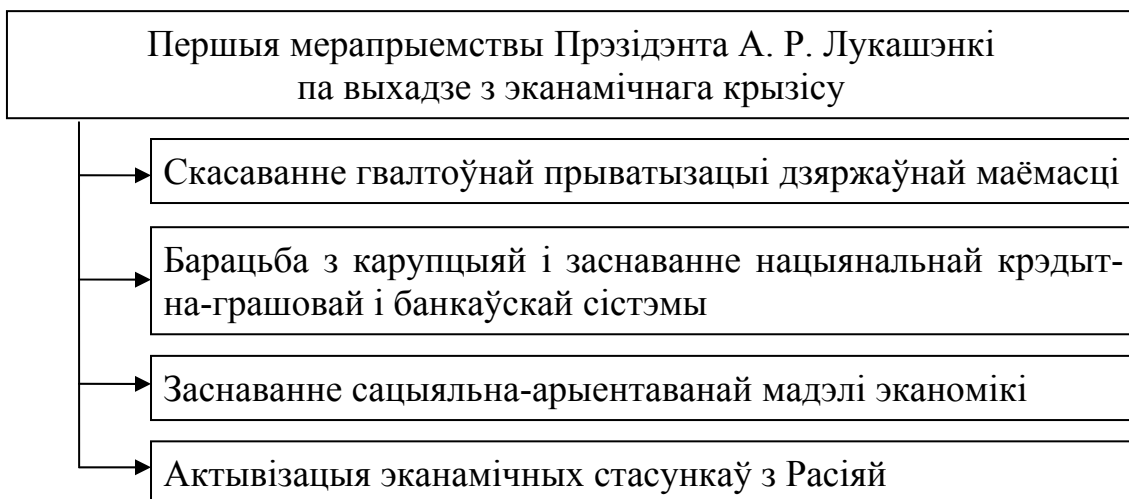

18.4. Тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь (1990–2000 гг.)

Асноўныя паняцці:

«*Шокавая тэрапія*» – комплекс рэформ, якія маюць радыкальны характар і звязаны з пераходам да рынкавай эканомікі.

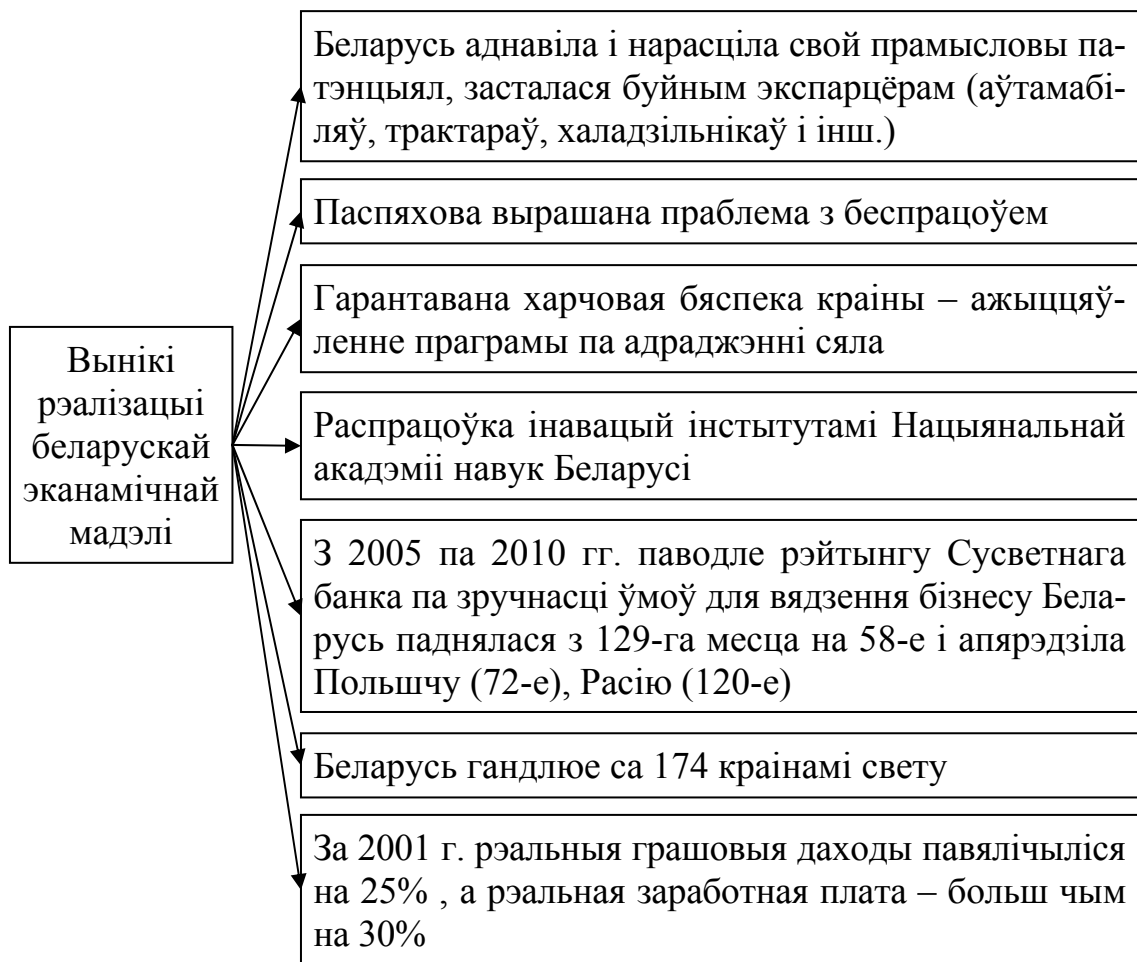

18.5. Нацыянальная стратэгія ўстойлівага развіцця і беларуская мадэль сацыяльна-арыентаванай эканомікі

Асноўныя паняцці:

Канцэпцыя ўстойлівага развіцця – сістэма мерапрыемстваў з інавацыйнымі тэхналогіямі, магчымасцю ўзнаўлення прыродных рэсурсаў і стварэннем умоў для ўсебаковага развіцця асобы.

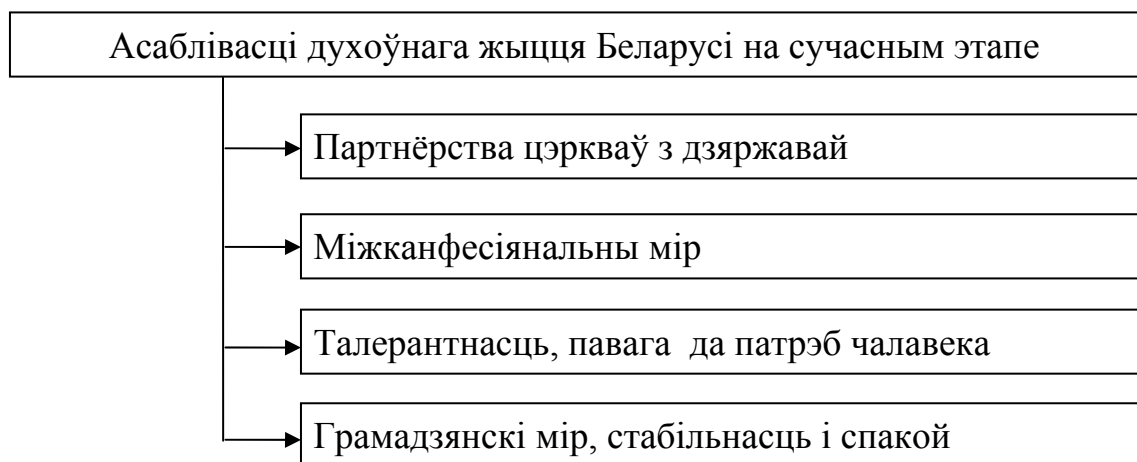

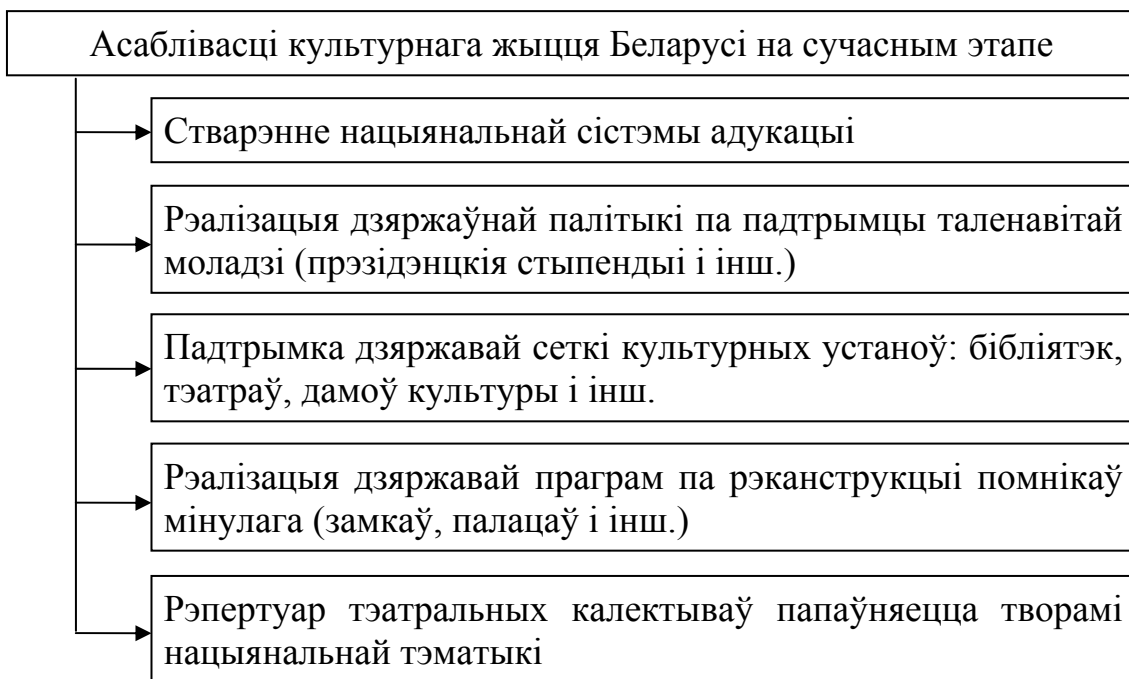

18.5. Духоўна-культурнае развіццё беларускага народа

Асноўныя паняцці:

Талерантнасць – цярпімасць, паважлівыя адносіны да прадстаўнікоў іншых рэлігій, чужых поглядаў, паводзін.

Пытанні

1. Патлумачце прычыны ўдзелу Беларусі ў міжнародным Руху недалучэння.
2. Раскрыйце актуальныя накірункі знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе.
3. Дайце характарыстыку этапам стварэння Саюза Беларусі і Расіі і значэнню ў гісторыі дзвюх дзяржаў.
4. Выявіце прычыны паспяховага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь у апошнія дзесяцігоддзі.
5. Пакажыце месца і ролю сацыяльнай палітыкі ў эканамічнай мадэлі Беларусі.
6. Пазначце сферу дзяржаўных, грамадскіх праблем, да вырашэння якіх прыцягваюцца буйныя канфесіі Беларусі – праваслаўная і каталіцкая.
7. Вызначце месца і ролю дзяржаўных праграм у павышэнні інтэлектуальнага ўзроўню, захаванні нацыянальнай спадчыны і культурнай самабытнасці беларускага народа.
8. Сфармулюйце напрамкі і вынікі ажыццяўлення дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі.

ЛІТАРАТУРА

1. Асвета і педагогічная думка ў Беларусі: са старажытных часоў да 1917 г. / М. А. Ткачоў [і інш.]; пад рэд. М. А. Лазарука [і інш.]. – Мінск: Народная асвета, 1985. – 464 с.
2. Вялікае княства Літоўскае: энцыклапедыя: у 2 т. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 2005–2006. – 2 т.
3. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветных цывілізацый): вучэб. дапаможнік / В. І. Галубовіч [і інш.]; пад рэд. В. І. Галубовіча, Ю. М. Бохана. – Мінск: Экаперспектыва, 2005. – 584 с.
4. Гісторыя беларускага мастацтва: у 6 т. / рэдкал.: С. В. Марцалеў (гал. рэд.) і інш. – Мінск: Навука і тэхніка, 1980–1994. – 6 т.
5. Гісторыя Беларусі: вучэб. дапаможнік: у 2 ч. / пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. – Мінск: Універсітэцкае, 1998. – 2 ч.
6. Гісторыя Беларусі: практыкум для семінарскіх заняткаў для студэнтаў усіх спецыяльнасцяў вочнай і завочнай формаў навучання / склад. М. Я. Сяменчык. – Мінск: БДТУ, 2005. – 93 с.
7. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Экаперспектыва, 2007. – Т. 1–5.
8. Доўнар-Запольскі, М. В. Гісторыя Беларусі / М. В. Доўнар-Запольскі; пер. з рус. Т. М. Бутэвіч [і інш.]. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1994. – 510 с.
10. Ермаловіч, М. І. Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае / М. І. Ермаловіч. – Мінск: Беллітфонд, 2003. – 448 с.
11. Конституцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года (с змененнямі і дапаўненнямі, прынятымі на рэспубліканском рэферэндуме 24 ноября 1996 г. і 17 октября 2004 г.). – 4-е изд. – Минск: Нац. центр прававой інфармацыі Респ. Беларусь, 2000. – 64 с.
12. Нарысы гісторыі Беларусі: у 2 ч. / рэд. М. П. Касцюк [і інш.]. – Мінск: Беларусь, 1994–1995. – 2 ч.
13. Сяменчык, М. Я. Гісторыя Беларусі: курс лекцый для студэнтаў I курса ўсіх спецыяльнасцей / М. Я. Сяменчык. – Мінск: БДТУ, 2008. – 340 с.
14. Трещенок, Я. И. История Беларуси: в 2 т. / Я. И. Трещенок. – Могилев: МГУ им А. А. Кулешова, 2003. – 2 т.
15. Эканамічная гісторыя Беларусі: вучэб. дапаможнік / пад рэд. В. І. Галубовіча. – 3-е выд., дап. і перапрац. – Мінск: Экаперспектыва, 1999. – 454 с.
16. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 1993–2006. – 6 т.
17. Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі: вучэб. дапаможнік: у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск: РІВШ БДУ, 2000–2003. – 2 ч.

ЗМЕСТ

Прадмова.....	3
1. Уводзіны ў дысцыпліну «Гісторыя Беларусі»	4
2. Першыя жыхары, этнічныя супольнасці і дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях (100–40 тыс. год да н. э. – пачатак 2-га тыс. н. э.).....	8
3. Беларускія землі ў складзе Вялікага княства Літоўскага	16
4. Фарміраванне беларускага этнасу і яго культуры ў перыяд сярэднявечча	23
5. Палітычнае, сацыяльна-эканамічнае і духоўна-культурнае становішча беларускіх зямель у складзе Рэчы Паспалітай.....	28
6. Рэлігія і культура на беларускіх землях. Беларусь у войнах XVII–XVIII стст. Крызіс Рэчы Паспалітай і яе падзелы	32
7. Палітычнае і сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў складзе Расійскай імперыі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.....	38
8. Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў складзе Расійскай імперыі ў другой палове XIX ст.....	41
9. Расійскі шлях мадэрнізацыі грамадства ў працэсе станаўлення індустрыяльнай цывілізацыі (1861 – люты 1917 г.)	47
10. Палітычная мадэрнізацыя расійскага грамадства ва ўмовах I сусветнай вайны і пасля звяржэння самаўладдзя	57
11. Фарміраванне беларускай нацыі. Культурнае і духоўнае жыццё на этапе мадэрнізацыі расійскага грамадства.....	64
12. Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі і шляхі фарміравання беларускай дзяржаўнасці.....	71
13. Устанаўленне савецкай грамадска-палітычнай сістэмы ў БССР і яе асноўныя характарыстыкі.....	78
14. Шляхі і метады пабудовы індустрыяльнага грамадства ў савецкай Беларусі.....	86
15. Культурнае і духоўнае жыццё БССР	96
16. Беларусь паміж войнамі (1918–1941 гг.).....	104
17. Утварэнне і палітычнае развіццё суверэннай Рэспублікі Беларусь.....	109
18. Міжнароднае, геапалітычнае становішча Рэспублікі Беларусь, яе сацыяльна-эканамічнае і духоўна-культурнае развіццё на мяжы XX і XXI стст.	116
Літаратура	123

Вучэбнае выданне

Рыжанкоў Ігар Міхайлавіч

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ: СТРУКТУРНА-ЛАГІЧНЫЯ СХЕМЫ

Вучэбна-метадычны дапаможнік

Рэдактар *А. П. Прыходзька*
Камп'ютарная вёрстка *І. М. Рыжанкоў, П. В. Прахароўская*
Карэктар *А. П. Прыходзька*

Падпісана да друку 02.09.2011. Фармат 60×84¹/₁₆.
Папера афсетная. Гарнітура Таймс. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 7,3. Ул.-выд. арк. 7,5.
Тыраж 100 экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт».
ЛІ № 02330/0549423 ад 08.04.2009.
ЛПІ № 02330/0150477 ад 16.01.2009.
Вул. Святлова, 13а, 220006, г. Мінск.